

Slova pravdy, 1892, ročník 2.

- č. 1 - Indifferentisté. Dodatek: První odpověď panu F. J. Musilovi. Brynych Edvard Jan Nepomucký, 1891
- č. 2 - Něco o socialismu. Žižka Václav, 1891
- č. 3 - Atheista. Brynych Edvard Jan Nepomucký, 1891
- č. 4 - Papíroví proroci. Vaněček František Xaver, 1891
- č. 5 - Socialistka z kuchyně (str. 1 – 16). Veillot Louis, Kr...vá J., 1892 + Třetí – a dá-li pokoj – poslední odpověď panu F. J. Musilovi k jeho knížce Slova pravdy kterou páně Brynychovy ve světle evangelických předsudků (str. 16 – 18).
- č. 6 - Brynych Edvard: Jan Nepomucký, 1892 + Nihilisté.
- č. 7-8 - Jan Amos Komenský. Pro katolický lid. 2. vyd..
- č. 9 - Moudrost židů a hloupost křesťanů. Brynych Eduard Jan Nepomucký, 1892
- č. 10 - Liberalismus I.
- č. 11 - Nebe na zemi. Upřímné slovo k dělnictvu pro první máj roku 1892.
- č. 12 - Z mých zkušeností. K prvnímu máji 1892 na uváženu. Koleč (pseudonym Orlovský) Vilém, 1892
- č. 13 - Konference. Fotografie dle skutečnosti. Vaněček František Xaver, 1892
- č. 14 - Komedianti. Fotografie dle skutečnosti. Vaněček František Xaver, 1892
- č. 15 - Liberalismus II.
- č. 16 - Liberalismus III.
- č. 17 - Liberalismus IV.
- č. 18 - Kterak pan doktor o rovnosti kázal a jak ji Štůral svědomitě vykonával. Šlosar-Doubravský Václav, 1892

Ročník II.

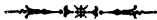
Cena 2 kr.

Číslo 1.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Indifferentisté.

Napsal **Edvard Brynych.**

Dodatek: První odpověď panu **F. J. Musilovi.**

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovarů v Praze.

V Praze, 1891.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).
Nákladem vlastním.

I.

V Křížánkách, malém to horském městečku, je dnes svatba, slavná svatba. Vdává se Čejkovic slečinka, jak se nyní říká; ještě nedávno říkalo se jen Aninka. Běře si pana lesního (fořta), jenž až do nedávna zde býval mládencem čili adjunktem u pana nadlesního. Je tomu asi čtvrt roku, co zemřel starý lesní »na končinách«; místo po něm obdržel pan adjunkt, a tam založil si svou domácnost a přivede si paní do té staré myslivny (fořtovny) a tou bude Čejkovic Aninka. Mnoho hostů je sezváno z blízka i z daleka a to sice z obou stran; ze strany pana ženicha též jeho sestra. Je to paní ze stavu měšťanského, v dobrých letech, nejvýš třicet osm let, plná živobytí a hezky při těle. Je prý manželkou hostinského v Praze. S ní přijel též jakýsi pan professor, starší již pán a je švagrem paní hostinské čili bratrem jejího muže.

V půl dvanácté zavzněl zvon na kostelní věži; neboť v tom okamžení vyšel svatební průvod od Čejků. V Křížánkách totiž vedou to ještě po sprostou, do kostela k oddávkám chodí tam ještě pěšky. Za jedno nemají tam ani tolik kočárů ani

koní, a pak nač taky jezdit ten kousíček cesty, vždyť Čejkovi mají dům na samém konci náměstí, na rohu proti kostelu, sotva by sedli, museli by zase slézat. Diváků bylo veliké množství a kostel byl naplněn skoro jako v neděli. Průvod svatební došel již až k oltáři. Již tu stojí před oltářem, pan lesní ve svém lesnickém oděvu, a nevěsta v bílých hedvábných šatech se závojem až dolů splývajícím.

K oltáři vyšel staříčkový pan farář, jehož žačkou Aninka bývala. Dříve než oddávati počal, promluvil k snoubencům asi takto: »Předrazí a ctění snoubenci. Plni štěstí a blaženosti přistupujete sem před ten svatý oltář Boha živého a pravého. Nechci rušiti snad blaženou chvíli tuto řečí dlouhou, ale aspoň krátce něco promluviti považuji za svou kněžskou povinnost. Pamatujte, že základem domácího a rodinného štěstí je svatě n á b o ž e n t v í. Bez náboženství nemá nižádný člověk pravé blaženosti. Duši lidskou — stvořenou pro to, aby jedenkrát na Boha patříc jej věčně milovala a tak blažená byla — duši lidskou, pravím, nemůže nikdo jiný opravdu oblažiti, nežli Bůh. — Žijeme ovšem v dobách, za kterých se v mnohých domácnostech o Bohu téměř již nemluví a neví; jest ovšem za dnů našich mnoho lidí, kteří žijí tak, jakoby ani Boha nebylo, kteří tedy na něj nemyslí, o lásce k němu a o věčném svém životě ve spojení s Bohem ani potuchy nemají, žijí tedy úplně beze všeho náboženství; latinským slovem říká se takovému člověku mnohdy i n d i f f e r e n-

t i s t a ; — na česko je to asi tolik, jako l h o s t e j n ý ; lhostejný k Bohu a náboženství vůbec. Mnohdy jsou takoví lidé na pohled šťastni. Jsou zdraví, mají buď stálý dobrý důchod a nebo živnost jejich zkvétá, jmění se množí. Boha si nahražují rozkošemi a zábavami, ale srdce jejich je při tom pusté a prázdné. — Svět nazývá je též často vzdělanými a pokročilými, jelikož mnohých světských věcí opravdu jisté vědomosti mají. — Tím nenechte se klamati. Při všem tom domnělém vzdělání jsou lidé takoví největší zaslepenci. Či může býti větší zaslepenosti, nežli taková lhostejnost k věci, která se nás tak blízko týká? Jest to opravdu zaslepeností, která se až šílenství podobá, o vše možné na světě se starati, padesát a více let svůj obchod, svůj úřad konati, jmění a rozkoše sháněti, a o to, z d a ž mám nesmrtelnou duši, co se bude dít i se mnou na věčnosti, zvláště bude-li to nešťastná věčnost, se nestarati, toť opravdu šílenství. — Pak vykládal pan farář, jak to vypadá v takové rodině, jsou-li tu děti, jak to vypadá v mnohých nešťastných případech a ranách života — a jak to je v smrti. — Napomenuv snoubence, aby dle víry katolické žili a k věčnosti šťastné se připravovali, vykonal oddavky a sloužil svatou obět Kristem Pánem ustanovenou, sloužil mši svatou.

Po oddavkách byla hostina. Pan farář omluviv se svým věkem a chorobou, ač byl pozván, nepřišel. A to si libovala paní hostinská z Prahy. Zkazil by prý celou zábavu. Ona vůbec kněze ne-

rada vidí, natož pak takového, který takovou »jezovitskou« řeč při svatbě učiní. Pro ten zdejší nevzdělaný lid se to snad hodí, ale měl bráti ohled na to, že tu jsou vzdělaní lidé z Prahy. K těm čítala pana švagra svého, pana profesora, a pak hned sebe. Pan profesor ji na pohled krotil a řekl:

»Pan farář stojí ovšem na přísně náboženském stanovisku a dle toho i kázal; zapomněl, že tu má dnes posluchače, pro které je náboženství překonaným stanoviskem.«

»A pak to« — řekla paní hostinská — »že vzdělaní lidé jsou zaslepení a šílení«.

Tak to ovšem pan farář neřekl; takhle by to vypadalo, jakoby všickni vzdělaní lidé byli zaslepení a šílení, ale on řekl, že jen ti jsou zaslepení, kteří nepřemýšlí o tom, co bude dítí s nimi na věčnosti. Tak, jako paní hostinská, to dělají mnozí lidé, kteří proti katolickému náboženství bojují tak, že to, co kněz nebo jiný katolík řekl, překrucují. Ostatně ona by měla nejméně příčiny býti uražena, když by byl řekl, že vzdělaní jsou zaslepení; neboť ona je sice ve světě zkušená osoba, ale ke vzdělaným těžko počítati lidi, které nepřemýšlí, proč vlastně na světě jsou.

Po hostině se šlo na sál »ke Hvězdě«, a tančilo se vesele. Paní hostinská byla ve svém proudu; zapomněla na »jezovitské« kázání, nezlobila se na nikoho na světě, ani ne na starého faráře zdejšího a tančila vesele a mnoho a pila

pivo, jako chasník sladovnický. A jak by nepila? Byla »silná« paní, je léto a horko, pot se z ní jen leje. Právě zavzněla zase hudba před samou půlnocí ke kvapíku. Paní hostinská měla to štěstí, že zase byla ihned v kole. Vidouce, že ji to těší, brali ji k tanci všichni páni; tentokráte to byl mladý kupecký mládenec zdejší. Brzo se lilo i z něho, musel přestati; odešel mezi mladíky a pravil: »Je to dření, s takovou jarmarou se tahat; jděte pro ni, pane Vižďálku. Pan Vižďálek, student, tak skutečně učinil, a hned zase byla paní hostinská v kole a tančila kvapík. Avšak náhle ji pan Vižďálek upustil k zemi; a vykřikla děsně: Můj Bože!

»Je bez sebe; vodu, vodu« — volali.

Pan doktor náhodou tu též jsa — hned rozkázal, aby ji odnesli do vedlejšího pokoje. Bylo to víc, než omdlení; ústa se zkroutila a vydávající pěnu.

»Je to mrtvice« — řekl doktor.

»Mrtvice!?!« — zvolal pan švagr její, pan profesor, »pro Boha, zavolejte kněze«.

Za půl hodiny na to zazníval zvoneček po náměstí, a k Čejkům kráčel staříčkový kněz, jenž měl ráno to »jezovitské« kázání. Přišel k ubohé nemocné. Mluvil k ní, hleděl ji přivést k vědomí, ale nepromluvila více. Co mohl, pan farář učinil; pomodliv se odešel. A na zítří v deset asi hodin ráno vypustila duši.

Podala ubohá svou vlastní smrtí důkaz nezvratný, jak pravdivé bylo to »jezovitské« kázání. Její náboženstvím pohrdající lhostejnost ukázala

se názorně, jako šílenství. Svět jí dal, co má. Trochu té pyšné rozmařilosti a rozkoše — a pak smrt. Jiného svět nemá. Ale když svět dokonával svou úlohu — tu z duše pusté, ubohé, dostalo se na povrch: Můj Bože! A pan professor? — Pan professor ukázal, že klame sám sebe, když mluví, že náboženství je překonaným stanoviskem. To se mluví, mluví; pýcha professorská k tomu vede, ale při smrti se vykřikne: Honem pro kněze! Jak to možná? — Inu; i pan professor má duši, jako jiní lidé, a v té ozývá se vědomí, nevyhladitelné vědomí, že jsme za své činy zodpovědni vyšší bytosti, Bohu; a pak i to, že smrtí se rozhoduje o naší věčnosti, a že před vstoupením do ní, jest zapotřebí spořádati se s Bohem.

II.

Od té doby uplynulo asi pět let. Hostinec »u Hvězdy« přišel do prodeje; koupil ho v licitaci cizí člověk. Je prý z Roudnice nebo od Roudnice. Je mladý, sotva třicítiletý. Ihned se přistěhoval, vše si opravil po novějším způsobu a polím, jež při domě jsou, jak je vidět taky dobře rozumí. Sotva tu je čtvrt roku, začíná se povídat, že se bude ženit; potřebuje zajisté do té živnosti hospodyně. A byla by svatba ihned. Ale něco tomu překáží. On je jiné víry; je evangelík helvetského vyznání, a Čejkovic Mařenka, mladší sestra paní lesníkové, je katolička. V Křižánkách a v okolí není daleko široko nikoho, kdo by —

krom židů — nebyl katolíkem. Slyšeli sice, že jsou takové rodiny, v kterých je otec jiné víry a matka taky, každý že si zůstane při své. Ale pan hostinský od »Hvězdy« tohle nechce; on chce, aby byli oba jedné víry, a tudíž, aby Mařenka stala se evangeličkou. Toho se bojí Mařenka i její matka, nyní již vdova. Že ale těch rozdílů ve víře neznají, nevědí nic jiného co by odpověděly, než že prý je nejlépe zůstatí v tom, v čem se kdo narodil.

a) Té celé věci dozvěděl se brzy staříčkový, již téměř osmdesátiletý pan farář. Jednoho odpuďne vzal klobouk a hůl, o niž se již opíráti musí, a šel k Čejkům. Bez dlouhých okolků ptal se, říkají-li, že se má jednati dle toho pravidla: V čem se kdo narodil, v tom aby zůstal. — Velice se podivily obě ty ženské, když jim pan farář řekl, že tohle je špatná zásada. Židé se narodili v židovstvu, a pohané v pohanstvu a mnozí z nich stali se křesťany; nejednali dle toho: kdo se v čem narodil, aby v tom zůstal.

»Tak račte tedy myslet, že by se mohla Mařenka dát na tu jinou víru, v které se nenarodila?« — tázala se matka s udivením.

»Mohla by a musela by se na ni dát, kdyby ta, v které se narodila, byla nepravá, a ta, v které se nenarodila, byla pravá.«

»Tak?« — řekla zase matka.

»Ano tak! Já sám ihned bych se dal na víru, v které jsem se nenarodil, kdyby ta má, v které jsem, nebyla pravá. — Ale to je to, milá paní,

nikdo na světě mne nepřesvědčí, že ta dosavadní víra má je nepravá, a evangelická helvetského vyznání je pravá. Naopak! Z celé duše, a z celého srdce jsem přesvědčen, ano mohu říci, jist jsem, jako ten, kdo přísahá správně před Bohem živým, že jen víra katolická, je ta jediné pravá Kristem Pánem a apoštoly jeho hlásaná víra. — A z této příčiny není mi možno, víru evangelickou přijati, ale ne proto, že jsem se v evangelické nenarodil.«

Na to ujišťovala matka, že dceři nedovolí k jiné víře se dát, ano že Mařenka je tak hodná, že by to ani nikdy neučinila. Pan farář napomenul obě, matku i dceru, aby se vroucně modlily a též Rodičku Boží za pomoc vzývaly — a zanechal jim tam ke čtení a poučení jednu knížku, z které, budou-li jí pozorně a po vroucné modlitbě čísti, poznají, že jen víra katolická jest ta jediné pravá víra, a žádná jiná.

Za čtrnácte dní obdržel pan hostinský psaní od matky Mařenčiny: Pane hostinský! Vědomost Vám dávám, že z té svatby s mou dcerou nebude nic. Ona se přesvědčila, že vaše víra není pravá, a že jen naše víra je ta jediné pravá víra. Kdyby byla dosud evangeličkou, a takhle se jí rozsvítilo v hlavě, jako se jí to stalo tou knihou, již přečetla, nemohla by ve víře evangelické zůstatí, třeba se v ní byla narodila. — Kateřina Čejková, ve jménu dcery Marie.

b) Pan hostinský dal tohle psaní čísti svým hostům, kteří u večer k němu přišli. Jsou to sice

katolíci, ale tak nevědomí, že toho jména nezasluhují. Jsou to jistého druhu lhostejníci čili indifferentisté; ne sice takoví, jako byla ona paní, hostinská z Prahy, jež tu při tanci mrtvicí raněna byla, a pan švagr její, professor, — ti totiž nevykonávali náboženství žádné, byli lhostejní k náboženství vůbec — ale tito indifferentisté čili lhostejníci od »Hvězdy« tu i tam do kostela katolického jdou — ač tomu mnoho neudělají, a mnoho z katolictví neznají — ale říkají, že na tom tolik nezáleží, jaké víry kdo jest čili že je víra jako víra.

Tato bláhová myšlénka vede je k tomu, že řekli:

»Ta Čejková je bloud; co chce s tím děvčetem dělat, přeroste jí a co potom; vždyť je víra jako víra.«

A jiný doložil:

»Vždyť všickni věříme v jednoho Boha.«

U dveří seděl starý Havel domkář ze sousední vesnice, z Dolánek. A ten řekl:

»Dovolte pánové! To jsem přece myslel, že jste tu v tom městě moudřejší, tohle by neřekl u nás ani — ale nic hněvat — ani slouha, a zde tak mluví pan »pulmistr« a páni měšťané.«

»Kdo jste?« — zvolali.

»Inu jsem Havel z Dolánek. Je prý víra jako víra. Tak prosím pana pulmistra, aby šel do mého domku a já půjdu do jeho. Dům jako dům.«

Páni mlčeli. A Havel pokračoval.

»Dům pana pulmistra je lepší a větší, než můj; a má taky více a lepších polí. Myslím, že ho ten dům lépe živí, než mne domek můj, a moje pole. A tak přece páni nahlédnou, že taky víra některá lépe duši živí pro věčnost, nežli jiná.

»Inu, to může být« — prohodil jeden.

»Nejen; to může být, ale to je. — Dovolte pánové! Vy tu čtete jen ty noviny a co z toho máte? Ale já jsem četl jednu knihu, v které se vypravuje, jak jeden evangelík umíral, a povolal si pastora, a chtěl, aby mu ve jménu Božím odpustil hříchy, ale pastor mu řekl, že té moci nemá, jen ho tak všelijak konejšil, aby věřil, že to bude dobře. Ale on přece neměl pokoje a umřel nespokojen. A víte, co to mělo za následek? Ten pastor začal sám sebou býti nespokojen; nakoupil si katolických knih a přesvědčil se, že žádným knězem není a nebyl; a že jen katoličtí kněží jsou nástupci apoštolů, kteří mají moc odpouštět hříchy. Vidíte! Řekli byste! Farář jako farář, duchovní jako duchovní — ale já prosím Pána Boha, až budu umírat, abych dostal k svému smrtelném uloži kněze katolického, aby mně mohl hříchy jako zástupce Boží odpustit. Tak páni! Nejen náboženství jako náboženství. Dej Vám tu Pán Bůh dobrou noc.«

Nikdo z pánů neodvážil se promluvit. Jeden bral do rukou noviny, druhý volal: »pivo« — třetí — »co máte k večeri.« Ale dvěře se otevřely a Havel tu zase a povídá:

»Odputte, pánové, že se vracím. Poslouchal jsem za dveřmi, co budete říkat, — ale vy nic. Tak to dělají v městě, myslel jsem si. Jen ne o náboženství přemýšlet, mohlo by se stát, že by člověk dostal strach z věčnosti, vidte; a to by pak nechutnaly tolik rízky a plzeňské. — Ale nic hněvat. Já jsem na něco zapomněl, a co to je? Jeden pán tu pravil: Vždyť všickni věříme v jednoho Boha. Tak ho prosím, aby se stal židem nebo Turkem, ti taky věří v Boha.«

»Začínáte býti hrubým« — řekli mu.

»Prosím za odpuštění. My na vesnici jsme přihrublí, ale děkujeme Pánu Bohu, že máme lepší rozum, než v městě.«

»Oho« — ozvali se.

»Nic: oho. Musím vám říci, že ten Bůh, v kterého věříme my katolíci, je zcela jiný, než ten, jak jej hlásal Luther, a jiný než ten, jež hlásal Kalvín.«

»To není pravda«, řekl pan purkmistr.

»Jen račte dovolit. Luther učil, že člověk nemá svobodné vůle a že přece Bůh některé lidi odsoudí do pekla. Nemám-li svobodné vůle, nemohu za nic být trestán. Luther tedy učil Boha nespravedlivého. — A Kalvín učil, že Bůh některé lidi stvořil pro peklo, ať dělají, co chtějí, že tam přijdou — a jiní zase do nebe; ano že Bůh lidi pro peklo stvořené ke zlému nutí. Kalvín tím učil zase, že je Bůh nespravedlivý, nesvatý, nemilosrdný. — Ale my katolíci věříme, že Bůh každému dává svobodnou

vůli, aby mohl dle svobodné vůle své voliti dobré nebo zlé, že každému dává milost, aby mohl konati to, co jest dobré. — To je jiný Bůh, není-li pravda? — To je Bůh svatý, milosrdný, s p r a v e d l i v ý.«

»Ale odkud to vše máte?« — tázali se ho.

»Dřív musí páni odpověděti mně! Věříme všickni v stejného Boha? Je víra jako víra?«

»Inu rozdíl v tom je« — uklouzlo jednomu.

»Děkuju pěkně za odpověď. — A teď zase řeknu já, odkud to vše mám. Z knih, které jednají o náboženství. Z Národních listů bych se toho nedozvěděl. Ti mají páni v městě a naši jim podobní rolníci. Ale za to' my zase máme zdravý rozum. Dej Pán Bůh dobrou noc!«

Dodatek.

První odpověď panu F. J. Musilovi k jeho knížce, které dal jméno: **Slova pravdy XI. páně Brynychovy ve světle evangelických předsudků.**

Drahocenný pane! V první své knížce »Náš úkol v době přítomné« jste byl tak laskav a napsal jste, že církev (katolická) k dosažení účelu svého i úmyslných lží se neštítí (Str. 27.). — K tak hroznému urážce církve naší drahé, — která kdyby se stala vám od nás, do kriminálu byste nás hnali, jako se stalo jednomu knězi v Německu — k tak hroznému

urážce církve naší nemohl jsem mlčeti, a vyzval jsem Vás ve Slovech pravdy XI., abyste buď dokázal, anebo odvolal (str. 11.). Vy odvolati nechcete, ale dokážete prý; není prý nic lehčího a snadnějšího. Povídáte: Dokáži a pádně.

První důkaz podáváte z Křížů a kalichů a Díla lidí — tedy z mých knížek. — Kam jste dal rozum? Co pak já jsem katolická církev? Tím že se dovoláváte toho, co jsem napsal já, dokazujete, že lze zúmýslně katolická církev?! — Když to je takhle, to ta Vaše slova: Dokáži a pádně — jsou směšná.

Ale ani mne samého jste neusvědčil. Povídáte, že v mých knížkách mluví se nepokrytě a nestoudně o převádění na víru evangelickou pomocí smilstva. Já jsem se dovolával na důkaz toho veřejných farních knih, z kterých se to pozná, proč tak mnohá odpadla. Při tom trvám po tu chvíli. Já dokázal pádně, a Vy jste padl. —

Dále mluvíte o vlastizrádném si počínání evangelíkův roku 1866. To máte za lež. Ta věc byla výslovně řečena v »Čechu«; pan ev. h. v. farář Kozák napsal v Husu, že tu věc předložil církevní radě evangelické ve Vídni, ale uplynul více než rok a den — a hle z Vídne posud ani muk. Tak smutně dopadla ta hrozba páně Kozákova. On tedy nevyvrátil a nedokázal ničeho. Za to já mám v rukou spis, který jest nyní již dějepisným pramenem, a v něm jest psáno, že v jedné osadě u Hradce Králové konali evange-

líci po bitvě děkovací bohoslužby a jak jeden tamní evangelík zahodil bibli do bláta, když »bratři« (Prusové) i evangelíkům brali. (Gesammelte Beilage der Zeitschrift Politik str. 244.) Tak dokazuji já — a vy jste jen upíral a nic více. Drahoušku! Takhle byste u každého soudu propadl, to nejde jen upírat; musíte taky dokazovat. Zatím dokazuju jen já. Házení slovy: Je to infamie; bídné na cti utržení atd. — to nejsou důkazy, to jsou jen nadávky; u soudu by Vás zakřikli, a byl byste do nového vyšetřování vzat. To si podruhé rozmyslete.

Dovoláváte se proti mně časopisu »Husa« a jeho článku: Římská praktika. Můj drahý! To je zase jen křik z Vaší strany; ale co na to v Čechu odpověděno bylo, to jste nečetl. To zase u soudu tak nejde. To zase nejsou důkazy.

Celá věc je takto. »Hus« chtěl, abych pověděl jména ev. farářů, nevěrců Já mu jmenoval pana Košuta, o němž to veřejně tvrdil pan ev. ref. Dušek v časopisu Jednota, jelikož prý říká místo Bůh — vesmír. Pak jsem jmenoval pana Šádka; o něm to naznačil zase pan Dušek, že má racionalistické (rozumářské) stanovisko; sám pan Šádek však to prozradil tím, že v Proseči veřejně v politické řeči mluvil o zázračném zahrnutí ryb tak, jakoby se vše bylo přirozeným způsobem stalo. (Srov. Přílohu k Národ. listům k čís. 276. ze dne 4. října 1888.) A pan Šádek se ani neozval. Ale p. ev. h. v. f. Kozák se na mne vyhrnul, tohle že je římská praktika, že prý

racionalismus není žádnou nevěrou. A já povídám dnes zase: Racionalista, který upírá zázraky a Božství Kristovo je u mne nevěrec. Ubohý lid evangelický je takhle šálen od svých vlastních vůdců; on nemá tušiti, že mezi pány jsou nevěrci, kteří zahrávají s vírou prostého lidu kázíce na oko křesťansky; a proto se to zamázne a uvede se raději v posměch — Brynych! Krom této věci připomínám, že jsem se dovolával pana superintendenta Totuška, který dle Hlasů z e Siona ve své visitační zprávě řekl, kde věřící kazatel na kazatelnu vstupuje, tam že se lid ještě k poslouchání slova Božího hojně shromáždí, z čehož ne já, ale Hlasy z e Siona soudí, že tedy jsou i kazatelé nevěřící. A tento nejzávažnější svědek, vysoký představený ev. církve byl v článku »Římská praktika« podvodně vnechán!! — Z toho všeho každý soudný člověk vidí, že Vaše hrdá slova: Dokáži a pádně — jsou krásný jen sen a nic více. Prospěl byste evangelíkům velice, kdybyste psaní vůbec nechal, poněvadž zatím patříte k těm, kteří slepě věří všemu, co je proti katolíkům kdekoliv psáno.

Brynych.

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 2.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Něco o socialismu.

Napsal Václav Žižka.

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovarů v Praze.

V Praze 1891.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Otázka sociální, o kteréž právě jednati zamýšlím, dělí se obyčejně ve dva díly: první díl zahrnuje v sobě otázku socialní, jednající o všelikém nepořádku v zřízení společenském, týkající se všech stavů; druhý díl pak zahrnuje v sobě otázku dělnickou, kteroužto já co pouhou otázku práce býti považuji, jak by tato zákony zřízena býti měla, aby především lidu nemajetnému výživu skytala, a jej jak duševně tak i hmotně povznášela. Než o obou těchto dílech nechci já právě jednati, ale přidám k nim ještě díl třetí, a to jest otázka socialistů samých: zdali možno touhu jejich ukojiti a myšlenky jejich uskutečniti.

Nechci právě na snahy jejich černým sklem patřiti a úmysly jejich podezřívati. Ale že plány a cíle jejich jsou nejasné a cesty k vykonání záměru jejich jim samým neznámé, a že takové teprv se hledati musí, k tomu sami socialisté se přiznávají. Oni jen se domnívají, že ke všemu se posléze cesta vynajde, a že to, co se zdálo prve nemožné, vytrvalým úsilím posléze přece se dosáhne.

O tom ale já se odvažuji pochybovati. Žádný zámek ve větru se nevystaví, proto, že něco takového protiví se zákonům přirozeným. Ten kdo chce něco vystavěti, musí s těmito zákony vždy a všude počítati, neboť mu jich obejít nelze. A kdyby jich bylo miliony pro tu myšlénku nadchnuto, totiž aby zámek ve větru se vystavěl, a jiné miliony k nim se přidávaly, ničehož nepořídí, přírodu nepřekonají a kromě přírody nelze se jim postaviti. Lépe udělají, pakli se prve zákony přirozené a všelikeré pravdy nepřekonatelné znáti naučí, nebo jedním slovem, pakli se prve lépe vzdělají. Či myslí socialisté, že myšlénka jejich dobrá jest, protože řady jejich se rozmnožují a a přívrženců stále jim přibývá? V čase, kde mládež odchovávána bez mravního základu, bez poslušnosti, bez ctnosti, kde v obyčej vchází obtížem pravého vzdělání se nepodrobovati, kde osvětou se nazývá to, což člověka k pohrdání dobrými zásadami svádí, co jeho vytrvalosti v dobrém se posmívá, a co jeho čistou lásku pro spásu lidstva za bláznovství vyhláší, — tu nelze se diviti, že nerozum lidský každým dnem většího rozměru nabývá. Neboť pravý rozum není něco, co jen tak s přírodou samo sebou každoročně, jako dříví v lese dorůstá, on musí vzdělán a pěstován býti. Pakli se ale nepěstuje, musí nevyhnutelně počet nerozumných stále se rozmnožovati. Než, co jim platen jich veliký počet, když žádný z nich cestu k dobrému pořádku naznačí;

nedovede, a jeden moudrý lepší radu podá, nežli tisíc nemoudrých.

1. Socialisté předstírají, že zřízení jejich založeno má býti na pravdě a spravedlnosti, při tom pak víře v Boha výhost dáti chtějí. Jaký to sebeklam! Není tomu dávno, co hádal jsem se s jedním horlivým socialistou, a když jsem se odvolával na pravdu a spravedlnost, a že jedině tomu důvěřuju, co na základě tom spočívá, odpověděl mi on: Pakli vy chcete pravdu a spravedlnost, tedy i vy jste socialistou. Hle tedy, jaké mylné sebevědomí naši socialisté mají, že každého, kdož pravdu miluje a spravedlnost sobě přeje, ku svým přívržencům počítají, kdežto za tím oni skutečně pravdu uznati a zákonům božské spravedlnosti se podrobiti nechtí; neboť by jinak museli pravdu křesťanského náboženství ochotně uznati a povinností jeho s radostí se podvoliti. A pak chtí něco vystavětí, co největší ctnost člověka vyžaduje, co jedině na ctnosti lidské založeno býti může a k této ctnosti chtí sobě bez náboženství a mravnosti dopomoci? Jaký to nesmysl! —

2. Socialisté myslí, že v zřízení socialistickém všechno řízení zastávají budou sami dělníci, a tu se domnívají, proto že to budou dělníci, že úředníci tito nebudou všelikerých poklesků schopni. Což pak dělník není člověk chybující jako každý jiný člověk? Či jest on snad andělem, aby klesnouti nemohl? Jak mnoho máme pánů průmyslníků a továrníků, kteří též dělníky bývali, a přece nyní k dělníkům často nespravedlivě se cho-

vají. A pak, zůstanou tito dělníci dělníky, když se z nich úředníci stanou, a oni mocí svého úřadu těmto rozkazovati budou, a ti jich poslouchati musí? Myslím, že pak se za něco jiného považovati budou, nežli za dělníky, a že ti, již je poslouchati musí, jinak nežli k sobě rovným se chovati musí. A tu zajisté nastanou opět jiné poměry, nežli jakých se dělníci nadáli, tu přece nebude žádná rovnost a bratrství! Poslušnost musí býti v každé společnosti, bez ní ničehož se nepořídí, avšak bude poslušnost tato velmi vetchá, jest-li že poslouchající, rozkazujícího jako svého představeného nectí.

3. Socialisté chtějí, aby práce dle jistého plánu se urovnala — zorganizovala — a organizaci její aby stát (vláda) do své správy převzal; k tomu účelu mají tak zvané národní dílny zřízeny býti, kdež by dělníci společně práci svou vykonávali a výživu svou zabezpečenou měli. Peníze by žádný nebral, ale potřeby své ze společných skladů za jisté poukázky obdržel. Vůbec peníze prý by přestaly svou cenu míti, platila by pouze cena vykonané práce, jež prý by se dle vloh na jisté stupně rozdělila a dle toho i odměňována byla. Táži se, jest to ideal svobody socialistů, aby stát, který již nyní až přespříliš moci sobě osobuje, ještě i práci do svých rukou převzal, a práce tato snad pod policejní dohlídkou, aneb po vojensku na kommando se vykonávala? Zdali by tuto teprv z dělníka úplný otrok se nestal? Práce jest až posud ještě polem, kde člověk svou vůlí, svým

příčiněním a svým rozumem se ještě z části svobodně pohybovati, a ve společnosti lidské vlastní silou vyniknouti může; pakli by ale stát práci do rukou převzítí měl, přestane i to. Práce stane se takto výsadou čili monopolem státu, který tak lehce z ruky jí nevydá, neboť přísloví praví: »Co vlk zchvátí, to nevrátí!« A pak když se bude stát o všechny starat, bude také chtít, aby všichni jej poslouchali a jeho služebníky byli. A pak jest to holá nemožnost, aby stát práci do své správy vzal, vždyť se všechna práce, jež na všelikerém místě se koná, nedá na jedno místo snést, ona se vyskytuje takřka v každém koutě světa, tak že nelze ani aby od svobodné vůle člověka oddělena byla. V takovémto zřízení by byl člověk jen pouhým číslem, jakož se i náš Palacký o falansteriu Fourierově vyslovil, jenž by beze vši moci, svou vůli, svůj cit a svoje vlohy na jevo dával, jako pouhý živočich ze společného koryta výživu svou bral a na tom přestatí musel. A peněz prý nebude třeba. Pěkná to svoboda, kde dělník již ani nad svou vydělanou mzdou nerozhoduje, a dle své vůle s ní naložiti nemůže. A pak, což mají socialisté zabezpečeno, že jedním rázem celý svět jejich myšlénkám se podrobí, že nebude již žádných států, které jen hotovými platiti a jen za hotové prodávati budou? A mají pojištěno, že v zřízení socialistickém bude vždy práce důstatek, a že i cena práce nikdy jistou míru nepřekročí, tak že by snad i jejich poukázky, jen dle jistého kursu se řídily, a také snad jako jiné

papíry nesmírně klesnouti mohly? — Když r. 1848. únorová revoluce ve Francii s trůnu svrhla krále, a na místo monarchie zřízení republikánské zavedla, bylo první prací její, zalíbíti se lidu a vyplniti dávné tužby jeho. Zařídili se tedy takovéto »národní dílny«, kde 70.000 dělníků zaměstnáno bylo. Tyto dílny trvaly čtyry měsíce a vyžadovaly denně 240.000 fr. Celkem stály vládu za tyto čtyry měsíce 70,000.000 fr., které vláda republikánská při nich přisadila, nepočítajíc ztrátu na dani tímto podnikem vlády zničených průmyslníků a továrníků. Neboť v dílnách těchto nedali si dělníci mnoho poroučeti, každý dělal, jak se mu líbilo, a při tom hodný plat míti chtěl, tak že dílny tyto nejen nic nevynášely, ale vláda na ně ještě připláceti musela, což ovšem dlouho vydržeti nemohla. Nalehala tedy na to, aby dílny tyto se rozpustily, čemuž však dělníci se zbraní v rukou se protivili. Nucen byl tedy Cavainac, tehdejší předseda republiky proti ozbrojeným dělníkům vojensky zakročiti, kteréžto i po třídenním boji, vedeném na barikádách, úplně rozprášil. Tak dokonaly tak zvané národní dílny ve Francii, z kterýchžto i naši socialisté dobré naučení sobě vzíti mohou. Socialismus s prací jen státní, jest, jak patrnó, nemožným.

4. V jednom ohledu považuji já socialismus za něco, kde slepý slepého vede a oba do jámy upadnouti hrozí. Patřme na nynější ruch socialistický. Kdo pak jej ponejvíce vede a směr jeho ustanovuje, zdali ne sami slepci, kteří o té věci,

kteřé přý slouží, nejméně znalosti mají. Myslíte, že to jsou dělníci, aneb snad nějací zkušení řemeslníci, jež nabytou zkušeností poučení, a pudem zachování života pobádání, práci takový pořádek dáti usilují, aby v ní živobytí lidu pracujícího trvale zabezpečeno a lidu k blahobytu pomozeno bylo? Nikdo z těchto: jsou to ponejvíce zkažení studenti, zbrankrotilí kupci, židovští spisovatelé a doktoři a jiní zvrhlí a přemrštění lidé, kteří jakživi břemene práce na sobě nenesli a způsobu tomu, jak člověk prací život svůj usnadňuje pranic nerozumí. Neboť ani účinek její na sobě, ani věčné její zákony nepoznali, kterými tato se řídití musí, aby člověku duševně i hmotně prospěšná byla. Jak tedy mohou tací lidé ten pravý a spravedlivý pořádek chápati, a člověku pracujícímu cíl jeho naznačovati, když sami ani nikdy touto cestou nekráčeli, ani k cíli tomu přijíti sobě přáli. Zdá se, že právě tyto lidi Bůh v našem čase tou největší slepotou ranil; neboť říkajíce, že lid prak tomu nejlepšímu pořádku a k největšímu štěstí přivéstí chtí, vedou jej k tomu největšímu neštěstí a připravují mu tíseň, zmatek a záhubu nikdy nevídanou.

5. V našem čase nastala národohospodářská tíseň a nouze takměř ve všech zemích; a vystupuje jako strašidlo, jehož všechny vlády se děsí a zažehnati se snaží. Neboť pole práce jest rozličnými podniky a všelikerou špekulací tak vymrskáno, a vše tak vyčerpáno, že se v pravdě jeden s druhým o kousek práce tahá, jeden dru-

hému sousto chleba z úst vyrvati usiluje. Všechny sklady přeplněny jsou; výrobky nahromaděny, což povstalo tím, že se v továrnách více vyrábí, než národové potřebují. Ale proto přece vyrábí se dále, aby jen práce nevázla a dělník se zaměstnával; než hromaděním tímto zajisté ceny jemu nepřibývá. Klesáním ceny výrobků však klesá i cena práce a s touto cena člověka ji konajícího. Je-li nadbytek práce, stává se i dělník zbytečným. Nuže a v této době, kde cena člověka pracujícího a potřeba jeho na ten nejnižší stupeň sklesnouti hrozí, chtí vůdcové dělnictva k vyvedení svého plánu přikročiti? Tenkrát slibují mu pozemský ráj, když v pravém smyslu na poušť jej vedou, kde jej očekává doba, že pole práce po dlouhý čas jen trní a bodláčí roditi slibuje! V době takové chtí novou organizaci práce prováděti, kde po ní nejmenší poptávka, a kde důležitost člověka pracujícího k té největší nepatrnosti sklesla. Mám za to, že jen potřeba činí nové organizace možné.

A kdo to jest, kdo tyto poměry způsobil? Kdo to jest, kdo to zavinil, že cena práce takto klesla, jelikož jest narobeno více, než národové potřebují? — To právě zavinili ponejvíce židovští a jim podobní boháči, kteří bez ohledu na lid hleděli, aby jim peníze jejich, co možná nejvíce nesly. Kdo pak zavinil, že nyní každý jen sám pro sebe živobyті shání, ať druhý třebas při tom zahyne — kdežto dříve řemesla měla ochranu a dle zásad křesťanských vše se tak řídilo, aby »všickni« živi býti mohli. — To zavinili bezbožectí svobodo-

myslníci, kteří pod jménem svobody živnosti, vydali řemesla těm, kteří se jim neučili, a přivodili to, že se mnohé řemeslo dělá ve fabrice. Tak zničili mnohého mistra, a nadělali ze samostatných a zámožných řemeslníků na mnohých místech dělníků továrnických, závisících úplně na majiteli fabriky. To jsou právě ti, kteří zničili křesťanství v lidu, a hlásali židovskými novinami bezohlednou nevěru, která stará se jen sama o sebe. A od těchto lidí dávají se socialističtí dělníci vésti! Jaká to slepota! — To, že je nyní zásadou: Ať se stará každý sám o sebe, — přivodilo nynější trudné poměry dělnictva. A tímtéž učením, které tuto zásadu v skutek a v život uvedlo, chcete si pomoci? — Souchotinař na př. způsobil si souchotiny nemírným tancem — a chce se uzdraviti tím bláznivějším tancem? — Je to možné? — Jen tenkrát se tedy dělnictvu pomůže, když se ve státě vše bude řídit podle zásad křesťanských, dle kterých mají lidé učení a zámožní povinnost ujímati se nižších a chudších, a v nich viděti své bratry. Bezbožectví nezná bratrství, ať si sebe více o něm křičí. Jsem-li — jak se dělníkům nyní lže — sám sebe pánem, a jsem-li jen proto na světě, abych co možná nejvíce užil — pak pryč s tím, kdo mi v tom překáží. A takovým je i ten, kdo chce míti tolik jako já, mohu-li já míti více. Pryč s ním; on mně překáží. — Pak ovšem přestává vše, co nyní ještě nepoctivostí, podvodem, krádeží, ba i vraždou sluje. Toho se snad báti, je

pak bláznovstvím jen. Mám-li obratnost a chytrost, podvedu každého, abych co nejvíce užil. Mám-li sílu, zavraždím ho třeba, jest-li mi překáží, abych co možná nejvíce užil. — A může na takovýchto zásadách vybudovati se nějaký stát, nějaká společnost? Ale namítnou socialisté — tohle my nechceme; my chceme bratrskou lásku, poctivost a spravedlnost. Dobře! Považte však, že jste-li bezbožci, máte a musíte míti za cíl života: »Užiti, co možná nejvíce« — musíte se státi sobeckými; bratrství a ohled na jiného je pak jen bláznovství. A řeknete-li tak daleko, že nechcete jíti — nuže — tož jste ještě jednouohou v křesťanství, a uznáváte, že se bezbožectví ve svých koncích čili důsledcích provésti nedá. Otevřte tedy oči. Uvažujte, kým jste vedeni. Bezbožci vás vedou, a hlásají vám to, čeho se vaše v hloubi své dobré srdce děsí a hrozí! Bratrství chcete a sobectví z bezbožectví plynoucí jest vám vůdcem! Chcete-li opravdu bratrství, poctivost a spravedlnost, po jiných vůdcích se ohledněte, kteří by k tomu pracovali, aby to, co jedině k bratrství a spravedlnosti vede, všude se provádělo, aby to všechny zákony proniklo. A to je jedině křesťanství. Až posud jste v bludu! Myslíte, že náboženství, poněvadž dovoluje míti majetek, a vám uškodilo. Opak toho je pravda! Bezbožecké zásady, jež pronikly zákonodárství, to je to, co vám uškodilo. —

Namítnete-li však, že byste museli

dlouho čekati než by se vše zase na základě křesťanství opravilo a k spravedlnosti vám pomohlo — tož uvažte, že bezbožectví může ovšem způsobiti převrat rychleji, ale převrat, který zničí revolučně obchod a průmysl, a pak jste teprv bez chleba. Poměry obchodu, průmyslu, rolnictví musí se dříve změnit v celém světě, než je ku př. možná obecně jen osmihodinová práce. Ale čím déle bude se držeti nynější zřízení na základě bezbožeckém, tím déle zůstanete i vy v poměrech, které si nepřejete.

7. Nesmí však nikdo myslet, že kdyby byl proveden stát dle socialistických názorů, (ač to ovšem možno není) že by se nikdo více sám o sebe starati nemusel. Ať to zůstane při starém, ať by se zavedl stát socialistický nebo ať se vrátí všecko zřízení veřejné na základ křesťanský — vždy bude přece záležeti na tom, aby každý též se staral o sebe. Lench, hýřil, piják, hráč, marnotratník atd. nikdy šťastným a zámožným nebude. — Jen pilná práce spojená s pořádným životem jest a zůstane základem blahobytu dělnictva. — Ale hle! Právě bezbožectví, ku kterému socialisty svádějí jich vůdcové, strhuje k nezřízené požívavosti, a k marnotratnictví. — Křesťanství prikazuje nedělním klidem pookrání a dovoluje zábavu slušnou, zakládá, kde se v srdcích ujalo: mezi dělnictvem blahobytem a spokojeností v rodinách. Ale kdo vede socialisty? Židé a bezbožci! Chcete-li tedy spravedlnost a

blahobyt — řadte se kolem vůdců, kteří jsou opravdovými křestany! Jen ti jsou s to vésti vás bezpečně, poctivě, bratrsky. Čím více takových se navolí do sněmů, tím dříve vám bude pomůženo.

Návěští.

Rodičům jinochů, kteří se vyučili nějakému řemeslu a chtějí se v Praze v řemesle zdokonaliti a nebo vůbec v Praze pracovati, doporučíme co nejvřeleji, aby se jinoch takový dal zapsati do „**Jednoty katolických tovaryšů**“. Místnosti její nalezají se na starém městě pražském v Řetězové ulici v domě sv.-Václavské záložny, a bývají v neděli již odpoledne, ve všední dny v 7 hodin večer otevřeny. Jednota katolických tovaryšů stará se o to, aby mladí řemeslníci zachovali si víru i mrav, aby z nich byli jedenkrátě křestanství spořádaní muži a mistři. V »Jednotě« té konají se v neděli, v pondělí a i jindy poučné přednášky; tam může si jinoch čísti dobré časopisy a knihy, tam se může bratrsky pobaviti hovorem a zpěvem a též jiným způsobem; »Jednota« stará se totiž o přiměřené dovolené zábavy ku př. vánočním divadlem, žertovnými přednáškami atd., zkrátka, má-li jinoch býti uchován mravní spousty a zlých společností, ať vstoupí tedy do »**Jednoty katolických tovaryšů**«. Při-

hlásí-li se v jmenovaných místnostech, vše se mu vysvětlí, čeho je zapotřebí, aby přijat byl. Volám tedy ještě jedenkrát: Rodičové! Chcete-li, aby se Vám mladý syn Váš vrátil nezkažený, zvláště vy matky, chcete-li, aby se syn Váš v náručí Vaše vrátil s neporušenou vírou a čistotou mravů, starejte se o to, aby vstoupil do Jednoty katolických tovaryšů.

Edvard Brynych,

vydavatel „Slov pravdy“, spolu předseda
jednoty katolických tovaryšů v Praze.

Kupujte a rozšiřujte **DĚLNICKÉ NOVINY,**

jež vycházejí v Žižkově u Prahy, Komenského náměstí, číslo 505. a sice vždy 1. a 16. každého měsíce. Platí se na ně za celý rok 1 zl. 60 kr., půlletně 80 kr., čtvrtletně 40 kr. r. č. — Noviny ty poučují řemeslníky a dělníky o socialismu, ujímají se dělníků vůbec a pracují pro jejich pravé blaho. Listy bezbožecké proti nim štvou, a to samo je již dobrým svědectvím pro ně.

V Březíně bude »posvícení«, čili, jak ná Mořavě říkají hody. Malý Čiperův Jeníček o tom slyšel, když šel ze školy; větší žáci to povídali. Bude již, v neděli a taky v pondělí a nepůjde se do školy. Tomu tak zhola Jeníček nevěřil a namítal, »jen jestli pan učitel bude chtít«. Lojsa Šmidrkalův se mu dal na hlas do smíchu a ostatní větší kluci s ním. To ho mrzelo; bránil se a vysvětloval, jestli pan učitel neřekne, že se v pondělí nejde do školy, že se musí do školy.

»I ty hloupej« — řekl mu Lojsa; »o posvícení a chtít jít do školy.«

»Já nejdu — já taky ne — já taky ne« — tak oznámili všickni jeden za druhým.

»A co pak je posvícení svátek?« — namítal Jeníček.

»On to není svátek, víš« — řekl Lojsa, »ale nic se nedělá, jen se jí maso a koláče, pije se pivo a kořalka a jde se do hospody.«

»A přijedou hosti« — vyložil Jůsa Kudláčkův. »K nám přijede tetička a strejček z Podlužan.«

»A k nám strejček s tetičkou ze Lhotky, a tetička z Polánky — heď! A k vám nepřijede žádný« — tak se chlubil Lojsa.

Jeníček umkl. Zůstal po zadu a přemýšlel, proč je posvícení tak veliký svátek, a mlčel. Po-

*

jednou pak volal na chlapce, kteří byli hodný kus cesty napřed:

»A jak se to pozná, kdy je posvícení?«

To zarazilo i Lojsu. Nesměle odvětil:

»To se pozná podle toho, že maminka peče koláče.«

A Jósa pravil:

»Naše maminka peče koláče už v pátek; pak je Frantina donese do Podlužan a pak je posvícení.«

Tohle Jeníčka neupokojilo, a pravil:

»Ale jak to ví maminka, kdy se mají (péci) »píct« koláče.

Lojsa na to odpověděl:

»Náš dědeček říkává, když on chodil do školy, to že se vždycky poznalo, kdy bude posvícení. Jak měl rychtář — víte to je starosta — nažlucené koženky a sušil je na vratech — tak potom v neděli bylo posvícení. Ale od té doby, co to přestalo, že si to lidé musí pamatovat sami.«

»Ale jste vy hloupí« — ozval se za chlapci hlásek. Byl to hlásek Mařenky Čížkovy, která, ač děvčata pan učitel pouští za chvíli po chlapcích, je dohonila a jim věc vysvětlila:

»Posvícení u nás je druhou neděli po svat. Václavu. Nejdřív je v Makovičkách a pak u nás.«

Škoda, že už rychtář nevěsí koženky na vrata — mysli si Jeníček — to bylo pohodlnější, nemuseli to lidé počítat.

Od toho dětského hovoru uplynulo plných pět a dvacet let. Opět je posvícení v Březině a sice dosud druhou neděli po sv. Václavě. V chalupě u Čiperů budou mítí hosta až z Vídně. Je to mladší bratr nynějšího hospodáře na chalupě, bývalý školáček, dobromyslný Jeníček. Když doma vychodil školu, zavedli ho do Vídně; tam se vyučil řemeslu truhlářskému a zůstal tam i po vyučení. Dělá tam ve veliké truhlářské dílně a má prý se dobře. Jen tak někdy psává domů; píše sice česky, ale plete do toho německá slova a podpisuje se »Tschipera Johann«. A že by až z Vídně přijel na posvícení do odlehlé vesničky, do Březiny?! Psal, že on má posvícení ve Vídni každý den, proto by nepřijel. Ale přeje si to stařícká již matka jeho; otec již je v Pánu a matka na tom »výměnečku taky už dlouho nebude«. Kašle a slábne; chtěla Jeníčka ještě před smrtí viděti.

Přijel tedy a bylo po vsi náramné divení, jaký je z něho pán; ani bývalý Lojsa Šmidrkalův, ač byl taky ve světě, když totiž byl »u vojan-ských«, neosmělil se mu říci »Jeníčku — ty«, ale spustil na něj »Johann — jak se máte!«

Všecko by bylo dobře, ale pan Johann se večer nemodlil a neposlechl ani, když mu matička domlouvala. A ráno, když šli na ranní, zůstal ležet — a prohlásil, že do kostela nepůjde, že v něm nebyl, co je ve Vídni, a že on »ví, co to všecko je« — on že je atheista. S pláčem ubírala se tedy matička, čili jak se jí už říká, ba-

bička, do kostela jen s »mladým« to jest hospodářem. A když šla z kostela, zastavil ji starý pan učitel, ku kterému do školy chodíval Jeníček, když nevěděl, jak se to ví, kdy je posvícení. Pan učitel vyslovoval staré matce radost nad tím, že má syna doma, ale ona odvětila:

»Měla bych radost, pane učiteli, ale zarmoutil mne mnoho.«

»A čím pak?«

»Inu, nechtěl jít do kostela, a že prý nikdy nepůjde.«

»Snad se z něho stal socialista« — řekl pan učitel.

»I sám Pán Bůh ví; povídal mi co je, ale já jsem to zapoměla.«

»Socialista« — opakoval pan učitel.

»Jinak, pane učiteli, nějak tak, jako že je »z těsta«.

»Atheista« — řekl s úsměvem pan učitel.

»Ano tak; ale, prosím, neračte se mi smát; co je to ten »a je z těsta«?

»To je člověk, který říká, že nevěří ani v Boha.«

»Je to neštěstí, pane učiteli«, vzdychla matka.

»Je mně vás líto; ale to máte z té Vídně; co jsme se vám namluvili s panem farářem, ale jen do Vídně.«

»Inu, pravda, pravda; byla jsem slabá; ale já to ani tak nechtěla, ale nebožtík táta - odpust mu Pán Bůh — ten jinak nechtěl.«

»Vyřidte synovi, že ho nechám pozdravovat, aby mne navštívil.«

S tím se rozešli.

Druhého dne kráčel »Johann« s matkou z Březiny do farní vesnice. Bývá totiž od nepamětných dob v pondělí o posvícení »Requiem«, t. j. slavná mše svatá za duše všech v Pánu zesnulých příslušníků z Březiny. Tolik si na něm přece vymohla, že se jde přece podívat, kam otce položili. Přišli na hřbitov. Matka u hrobu klekla a Jeník? — Jeník smekl klobouk a stál tu, jako by se modlil, stál zamyšlen. To matku nesmírně potěšilo; pravila si uvnitru, že Jeníček přece tak na dobro zkažen není, jako to mluví. Po modlitbě vyzývala ho matka, aby s ní šel do kostela. Řekl jí, aby šla napřed, že si zatím prohlédne kříže a náhrobky a pak že se »podívá« taky do kostela. A podíval se, ale až potom, když po Requiem vyšel průvod po hřbitově do kostnice, kdež se konaly modlitby za mrtvé. — Pak šla matka domů a Jeník navštívil pana učitele. Nebyla tu více ona stará škola, která vypadala, jako jiné domky chudých lidí; stojí tu nový pěkný patrový dům. Tam tedy Jeníček vešel.

Pan učitel ho vlídně přivítal a počalo se mluvití, jaký to rozdíl tehdáž, když Jeníček do školy chodil a nyní. Pan učitel vodil ho po škole a uvedl ho taky do »kabinetu«, čili do pokojíka, v němž jsou uloženy rozličné k lepšímu vyučování dětí potřebné věci, jako ku př. vycpaná zvířata, kameny, váhy, míry atd. Na něco obzvláště

pan učitel upozornil. Je to několik koulí, které se pomocí stroje podivně kolem jedné velké koule v prostředku pohybují. Pan učitel vyložil, tím že děti názorně učí, jak se kolem slunce pohybuje naše země a ostatní planety. Ta velká koule v prostředku že představuje slunce, jedna z těch menších že představuje naši zemi. Když tím pan učitel točil, bylo viděti, jak se to stává, že jest u nás noc a pak zase den, jak se to stává, že je rok, zima, jaro, léto, podzim. Pan »Johann« se přiznal, tohle že ani ve Vídni neviděl; a nemohl se od toho ani odloučiti. Na konec se tázal: odkud to je koupěno a kdo to dělal? — A tu pan učitel řekl:

»To nedělal nikdo. Samo se to udělalo; nebylo tu nic a najednou to tu bylo.«

»Jeník se usmíval a pravil:

»Žertujete, pane učiteli.«

»Mluvím do opravdy. Samo to povstalo a samo se to tak podivuhodně sestrojilo.«

»To je jen žert!« odvětil Jeník. »Je k tomu zapotřebí veliké vzdělanosti, aby se vědělo, kolikrát se má tahle malá koule otočit a kolikrát zase tahle a kolikrát tahle, aby se to všecko pohybovalo jako ty hvězdy, ty planety na nebi.«

»Tak není možno, aby se to takhle bylo sestrojilo a učinilo samo?«

»Není« — odvětil Jeník.

»Je zapotřebí r o z u m u, aby se to mohlo tak sestrojiti?«

»Je, a sice velice učeného.«

»A kdyby přece někdo tvrdil, že se to tak udělalo bez rozumu?«

»Tomu bych — račte odpustit — řekl, že je blázen.«

»Výborně« — řekl pan učitel — »ano to by byl blázen. Ale, drahý Jeníčku! Jestli že bláznem je, kdo by tvrdil, že tento obraz jedné části nebes čili všehomíra, povstal tak, že k tomu nebylo zapotřebí rozumu, tím větší blázen je ten, který praví, že to, co není jen vyobrazeno, ale co se na nebesích skutečně takto děje, jak zde vyobrazeno — samo se tak udělalo, že nebylo zapotřebí k tomu rozumu, nesmírně dokonalého rozumu, ten je teprv blázen, nesmírně veliký blázen. — Ano, Jeníčku, ani ten malý obrázek světa se neudělal, neutvořil sám, bylo k tomu zapotřebí rozumu čili člověka, to jest bytosti, která má rozum — a tak k utvoření toho skutečného nesmírně velikého světa bylo zapotřebí též rozumu a sice nesmírně dokonalého rozumu a taková bytost, která ten nesmírně dokonalý rozum má, je nesmírně dokonalá, nejdokonalější bytost — Bůh. Jak pravdivě dí písmo svaté: »Blázen řekl v srdci svém: Není Boha!«

Jeník, čili jak mu říkají »Johann«, se zamlčel a zarděl. Zpamatovav se, pravil:

»Pane učiteli! Byla u Vás naše matka?«

»Byla.«

»Tak už tomu rozumím. Žalovala na mne.«

»Stýskala si, že prý tu má z Vídně synáčka, a povídal jí, že »je z těsta«.

»Atheista — pane učiteli.«

»Ovšem atheista; ona to chudas nemohla vysloviti.«

»Inu, prosím, v té Vídni není divu, že člověk přijde o víru. Kdyby mi to byl takhle někdo vysvětlil, to by bylo zcela něco jiného. S Bohem! Děkuju.«

S tím odešel! Co asi dalo se v srdci jeho na té cestě od farního kostela k Březině? Šel zamýšlen. Když však přišel domů, nutil se do žertu, aby udělal matce radost, a řekl jí:

»Maminko! Koláče jsou z těsta; já ne.«

»Že ne? — Tak už věříš v Pána Boha?«

»Pan učitel mi ukázal jinou cestu,« řekl vyhýbavě Jeník.

Ano, starý pan učitel mu ukázal jinou cestu, cestu rozumu; čili upozornil ho, kdo chce víru si zachovati, nesmí věřiti leckterému mluvkoví v krčmě a nebo židovskému novináři ve Vídni. Takoví lidé jen mluví a křičí, jen tupí a posměch si dělají ze všeho, ale neučí lid mysliti, jelikož sami též nemyslí. Kdo však chce mysliti, a bez vášně zdravého rozumu užívati, ten nemůže jen tak z hola víru zahoditi, čili atheistou se státi; naopak, čím více bude správně mysliti, tím více se ve víře utvrdí.

Nyní teprv bylo u Čiperů ve výměnku právě posvícení. Matka strojila a snášela, kde co měla, domnívajíc se, že je Jeník již zase tím, čím býval, zbožným věřícím křesťanem. Tím ovšem za tu chvíli nebyl; byl jen jako z mrákot na chvíli

probrán, ale v srdci měl nepokoj; bylo mu, jak dobře řekl, ukázána cesta, ale on jí celou ještě nepřešel.

V úterý po posvícení rozloučil se zase se svou matičkou, dovolil, aby mu udělala křížek; utřev si slzu z oka, odešel z té tiché opět vesničky, kdež býval tak šťastným, jelikož věřil. Odešel poněkud k víře nakloněn, ale odešel smuten — vlastně nešťasten.

Před samými vánocemi dostal pan učitel veliké psaní z Vídně. Byly v něm novinky z Vídně a pak dopis podepsaný Jan Čipera z Březiny. V novinách byla jedna zpráva »ze soudní síně« modrou tužkou podtržena. Měla název: *A t h e i s t a p ř e d s o u d e m.*

Obsah té zprávy byl následující. Triadvacetiletý člověk stál v L... ve Francii před soudem. Dopustil se mnohých podvodů, ba i krádeže v krámě; ostatně byl živ necudně a prostopášně a na konec chtěl zastřeliti vlastního otce, když mu tento peněz dáti nechtěl. — Před soudem p o m l u v i l a s i t a k t o : V š e h o , c o s e t u o m n ě p o v í d á j s e m s e d o p u s t i l ; p s a l j s e m s m ě n k y s f a l e š n ý m i p o d p i s y , a n o v z a l j s e m s i n ě k o l i k r á t e p e n í z e z t r u h l í k u v k r á m ě ; n a m í s t o š t u d i í j s e m b y l v e s e l e ž i v , č i l i j a k s e z d e r í k á , n e c u d n ě a p r o s t o p á š n ě j s e m ž i l v k r ě m á c h d r u h u n e j n i ž š í h o ; a n o n a k o n e c j s e m s t ř e l i l i p o o t c i , k d y ž m i p e n ě z , d á t i n e c h t ě l ; k u l e h o n e z a s t í h l a . T o v š e j s e m u č i n i l . P a n s t á t n í n á v l a d n í s e m n e t á z a l , p r o č j s e m t o v š e u č i n i l ? P r o t o ž e

jsem a t h e i s t a ; a s i c e d ů s l e d n ý a t h e i s t a . — Otče — při tom se obrátil k otci zde přítomnému — vy jste profesorem a filosofem, vy jste příčinou toho, že jsem ateista. Vy sám jste mne tak učil, že prý věda nutí býti ateistou. Jsme tedy ateisté oba; ale je mezi námi rozdíl. Vy jste ateista nedůsledný, já důsledný. Vy jste ateista, a chcete, aby váš syn byl tak živ, jako ti, kteří věří, že je rozdíl mezi dobrým a zlým, čili že něco je hříchem. To je hrozná nedůslednost. Důslednému ateistovi je tohle vše k smíchu; jemu je jedno zlé a dobré. Zkaziti nevinnost děvčete není mu ničím, ba šetřiti ji bláznovstvím, když si mám tím odepřiti rozkoš; nepodvésti jiného a sám tříti nouzi je ateistovi rovněž bláznovstvím; střeliti do otce, který nechce dáti peněz, je zrovna tak, jako střeliti do zvířete, které mne chce sežrati. Nebo, otče, není-li zákona nějaké vyšší bytosti čili není-li Boha, nevím proč bych si něco odpíral, co věřící nazývají zlým. Ano, páni soudcové, máte před sebou, jak vy říkáte, zločince, ale prosím — to já neuznávám; máte před sebou jen ateistu, ale takového, jakého jste tu ještě nikdy neměli, ateistu důsledného. Chcete mne trestati? To by bylo od vás nedůsledné. A proč? Rozvažte věc náležitě. Na vysokých školách učí za veliké platy páni profesoři veřejně a svobodně ateismu! — tak činí i můj otec. — A na to nejsou žádné tresty! A ten ateismus vniká pak pomocí knih a novin do

li du! — A když pak někdo důsledně podle toho jedná, totiž nic za zlé, nic za hřích nepokládá čili jak učeně říkají: Když pak ateista — jako já — sám sobě je bohem, ničím se obmeziti nedá, tu mne chcete trestati? Čekám na jisto, že mne páni porotci neodsoudí; dříve totiž ať jest odsouzen můj otec a ostatní professoři, kteří učí atheismu s ním; ať jsou odsouzeni ti, kteří píší, tisknou, mluví nevěrecky, pak se dám odsoudit i já.« Tak mluvil ten důsledný ateista.

Ale byl přece odsouzen! Otec pak byl propuštěn beze vší obžaloby. Ateisté učí, píší, mluví dále. — To asi bylo v novinách z Francie. — Psaní pak Jeníčkovu znělo takto:

Ctěný pane učiteli! Již o posvícení v Březině ukázal jste mi Vy pravou cestu. Byl jsem nucen Vám přisvědčiti, že k ustvoření světa bylo zapotřebí nesmírně dokonalého rozumu, čili rozumné bytosti, Boha. — Ale vyléčen z té nevěry nebyl jsem tak hned. Dokonale mi otevřel oči teprv tento článek z novin. Ano, tak vypadá důsledný ateista. Mluvil jsem o tom s jedním knězem ve Vídni a ten mi řekl: Můžete věřiti, že je jedno starého otce ctít, živit atd. — a nebo ho zabít? — Musel jsem odpovědět, to že věřiti nemohu. I řekl mi kněz: Tak nejste a nemůžete být ateistou; neboť ateista to musí věřiti. — Tahle slova učinila na mne hluboký dojem; nemohl jsem ničeho více promluvit. Kněz však řekl mi: Mohl bych vám posloužiti dobrou radou? Řekl jsem mu, že o to prosím. I odvětil:

Atheistou již nejste, a nemůžete býti. Musíte tedy býti theistou, to jest člověkem, jenž věří v Boha. A proto bych vám radil, abyste zase chodil do kostela, tam zase Boha poznáte — a abyste se svým duševním stavem svěřil knězi v kostele. Snad mi rozumíte. A pak musíte čísti a čtete pilně a pozorně, ale knihy od lidí věřících sepsané. — Ctěný pane učiteli! To vše jsem učinil, a činím. Již nejsem atheistou, ale nejsem též tím uvnitř nespokojeným a rozervaným člověkem. Jsem tak šťasten, jako jsem býval, když jsem k Vám chodil do školy. Prosím, vyložte to mé matce s tím doložením, že se brzy vrátím do Čech na vždy, ale že to nebude ten »a je z těsta«, nýbrž šťastný křesťan; a taky ne ten Johann Tschipera, nýbrž ten bývalý Jeník, který nyní už ví, kdy je v Březině posvícení, třebaš rychtář koženky více na vrata nevěšel; na posvícení v Březině bude pamatovati na věky, jelikož o tom posvícení ukázána mu byla pravá cesta k vnitřnímu štěstí.

Dodatek.

Druhá odpověď panu F. J. Musilovi k jeho knížce, které dal jméno: **Slova pravdy XI. páně Brynychovy ve světle evangelických předsudků.**

Drahý pane! V říjnu 1891 jsem Vám poslal první odpověď, a sice na čísle 1. ročníku II. »Slov pravdy«. Dokázal jsem Vám hlavně dle svědectví

pana superintendenta Totuška, že je lid evangelický šálen, když se mu zastírá smutná pravda, že na kazatelny Vaše vystupují páni kazatelé nevěrci. Pan superintendent — tolik prý jako u nás biskup — ten to ví lépe, než já; a proto jemu věřím z celého srdce. Jen ještě malou otázku. O mně jste napsal, že to — o té nevěře na kazatelkách — tvrdím **drze**. Prosím Vás, jak pak to tvrdí pan superintendent? Aby takhle i on to tvrdil drze! Byla by to mela ve vašich sborech.

Pohněval jste se na mne, že jsem Vám řekl, že radíte českému národu k »handlování« v konfessích. Drahoušku! Jak Vás mám rád, tak i tohle musím dnes opět tvrditi, třeba jste řekl, že tvrdím **drze**. Napsal jste, aby evangelíci opustili svá dosavadní vyznání čili konfesse, a aby přijali vyznání českých bratrů. Vidíte! Evangelický církevník, lutheránský časopis s Vámi v tomhle nesouhlasí; on píše, to že by bylo asi tolik, jako jíti nazpátek, neboť praví Vám: Zpět nemůžeme (1891 čís. 4. str. 108.). Povídal jsem si, »tak už nejsem sám, jenž s p. F. J. Musilem nesouhlasí; pánům lutheránům se do toho »handle« taky nechce.« — Ale nechtě! Vy mně chcete dokázati, že by to prý i dle mého tvrzení žádná změna nebyla; vždyť prý jinde sám povídám, že »české bratrství« bylo přece protestantstvím; a vydáváte mne v posměch čtenářům, že mám výtečnou logiku t. j. že neumím správně mysliti.

Vidíte! Já už jsem takový, že si z posměchu nic nedělám. Ale dejte pozor! Vy jste napsal,

aby evangelíci přijali jinou konfessi. To nemůžete zapřít! — Dobrá! — A když já potom pravím, že i ta českobratrská konfesse je protestantstvím, tu prý tím povídám, že by to nebyla žádná změna, ač prý jsem dříve tvrdil, že tím chcete změnu. Můj drahý! Co pak nevíte, že těch protestantství je na sta! Vy jste protestanté, lutheráni taky, anglikáni taky, baptisté taky atd. atd. — ale každé to protestantství je jiné protestantství! Ubožáčku! Krejcar je peníz, desetiník je peníz, zlatka je peníz, pětka je peníz atd. i tisícovka je peníz. Neumíte-li tyto peníze rozeznávat Vy, dejte žebrákovi jednou místo krejcaru aspoň desetiník — a budete vidět, ten že to rozezná. Vy však jste mu dal peníz; to je u Vás jedno. — Vidíte! Radil jsem Vám, abyste psaní nechal a neposlechl jste! Tuhle ostudu, že neumíte rozeznat protestantství od protestantství, mohl jste mít uspořenu. A tak se s Vámi zase asi na měsíc loučím! Za tím přemýšlejte, že helvetství je protestantství a lutherství je protestantství — ale že je každé jiné. Bude-li Vás toto moje drzé tvrzení boletí, utecte se do Čáslavi k p. ev. faráři Kozákovi. Ten si s Vámi škodil; neboť ve svém »Husu« Váš spisek doporučil. Ubohý evangelický lid, jaké nesmysly mu »páni« doporučují. *Vydavatel.*

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 4.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Papíroví proroci.

Napsal František Vaněček.

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovarů v Praze.

V Praze, 1891.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Na papír pro trávení much dávají tisknouti výstrahu slovy: Pozor! jed na mouchy! Dají vytisknouti smrtihlavu, aby ten kousek barevného papíru nepřišel malým dětem do ruky a nezpůsobil jim nějaké bolesti. Dobře tak. Jen ale ať každý papír špatnými věcmi napuštěný podobnou výstrahu na svém štítku nese.

Potištěný papír není pouhý papír, ale kus řeči nebo myšlének člověka, skoro bych řekl jest člověk, papír jest cosi, co mluví.

Na ostrovech kolem Austrálie vzdělávají tamnější divochy křesťanští missionáři; pánů advokátů, universitních a jiných profesorů — inženýrů a medicíny doktorů tam najdeš velmi málo, myslí si, že mají dosti dobře zde — a proto odlehle končiny nevzdělaného světa nechávají na práci křesťanským hlasatelům evangelia. Jeden missionář zapomněl doma úhelnici, kterou k stavbě potřeboval; vzal třísku a napsal na ni několik slov o uhelnici a poslal ji po divochovi domů. Divoch ničeho nevyřizoval a uhelnici přinesl i divil se on i jeho soudruhové, že běloši umí udělati, že i třísky mluví. Skutečně běloši umí udělati, že nejen tříska, ale i kus hadru mluví. Všecky odpadky dřeva a hadrů v papírnách promění v papír —

*

a pak prodávají do tiskáren, kde se rozemletý hadr a dřevo potiskne rozličnými slovy různých missionářů, jenom s tím rozdílem, že někteří z těch missionářů pracují a píší ku cti a slávě Boží a mnozí z nich missionáři pro ďábla — čínice si posměch ze všeho svatého, z písem svatých — víry — církve — a všeho, což jí slouží.

Podobnými papírovými proroky hemží se každá skoro víska — a každá chalupa o samotě. Tito papíroví proroci káží každému, co by měl a neměl dělati — ale bývá to obyčejně kázání jak »čert káže.« Nepřítel našeho spasení hned na počátku lží nás oklamal, vzav podobu hada, nepřestává nás ale ani dnes klamati a běře na sebe podobu rozemletého hadru a dřeva, na nějž potom ďáblovo kázání se vytisklo. Jaký prorok z některého potištěného papíru mluví, poznáme dle slova Písma (Kor. I. 12, 3.): Protož známo vám činím, že žádný, kdo Duchem Božím mluví, nezlořečí Pánu Ježíši.

Smysl slov jest patrný. Kdo Duchem Božím mluví, nemluví špatně ani o víře, ani o církvi, ani o služebnících Kristových a co vůbec s Nejvyšším jménem souvisí.

Proto kniha aneb časopis, který nedůstojně mluví o právě jmenovaných věcech, jest papírový prorok ďáblův, byť si dával jméno sebe krásnější: listy třeba národní aneb selské, Zář, Pravda, Světlo — a co jiných jest podobných jmen bez pravdivého obsahu.

Nás nejvíce mýlí, že papír potištěný je stejný. Většinou jest všecken papír ze dřeva a hadrů, aneb slámy, ale co na něm tištěno bývá nejrozmanitějšího druhu a pochází často od lidí nejnízernějších, při jichž jméně se mnohý otrěse a kdyby si k němu v hostinci přisedl, hned by si odsedl, kdyby věděl, s jakým člověkem se sešel nevědomky.

Jde-li po Praze antoušek aneb kat — štouchají se lidé a upozorňují sebe na kolemjdoucího pohodného nebo kata. Neváhám však dáti pravdě svědectví a říci, že ctihodnější jest zaměstnání pohodného, ano i katovo, nežli člověka, jenž píše knihy aneb noviny, v nichž hledí připraviti duši o víru a mrav, byť psal a mluvil tak uhlazeně, jako sám dábeř v ráji: »budete jako bohové«. Chci také své tvrzení odůvodniti. Antoušek sebere psy vzteklé, aneb psy bez pána a koše, po ulicích se potulující, aby se nestalo žádné neštěstí, úraz neb jiná nehoda. Kat vykonává ortel nad zvrhlými lidmi, kteří se stali řádu lidskému nebezpečnými a vykonává lidem službu dobrou. Jest ovšem něco hrozného pomyslení, že v rukou jeho dokonalo několik vražedníků neb zločinců. Horší jest však člověk, který lidi štve a je zbaňuje ctností a láká ku špatnosti, krade aneb vraždí. Jestli člověk štve slovem aneb písmem, zůstává stejno. Nebezpečnější jest štvání písmem než samotným slovem. Kdo štve písmem a svádí lid k ničemnostem, ukrývá svou bídnou postavu za nevinnou tvář papíru a dává si zdání dobrého

člověka; vystoupil-li by sám někde a počal svoje nectné a rouhavé řeči — již zevnějšek by ho třeba odpuzoval a život minulý by mu nesloužil k doporučení. Mimo to mluvití může jen na jednom místě zároveň, kdežto písmem mluví na mnohých místech a třeba k několika stům lidí najednou. Proto jest štvání písmem daleko trestuhodnější než štvání řečí.

Najímá li hospodář čeledína, začíná s ním výslech: odkud jsi, kde jsi sloužil, jaký jsi a jiných otázek hejno. Při tom však se jedná toliko o čeledína, a přece taková pozornost. Běře-li kdo knihu aneb časopis do ruky, také se má ptáti: co jsi zač, čím jsi dítě, jaký byl tvůj otec a jaký máš úmysl. Jestliť kniha člověk. Tím nebezpečnější jest kniha a časopis, protože si zde člověk neběře služebníka do stavení, ale pána, kterému chce sloužiti. Snad se někomu zdá býti nepravdou, že si běře kdo pána do stavení, běře-li nějakou knihu. Nicméně má se věc přece tak. Když někdo pracuje s růžemi, načichne růžemi, má-li při sobě pořád tabák a dýmku — načichne tabákem a bývá-li někdo větší část dne ve chlívě, načichne chlívem a to na delší dobu. Také kniha dodává člověku jakýsi nádech, podle toho, jaká kniha jest. Vznesená kniha povznáší člověka ku šlechtěným myšlénkám, sprostá kniha ho činí sprostákem, třeba by měl leštěné boty a zlatý řetízek na hedbávné vestě. Již jest dlouho, co jeden »mudrc« tvrdil, že co člověk jí, to že také jest. Co na tom pravdy, nepatří sem, ale o knize můžeme říci, že

kterými knihami aneb listy se nejvíce obírá, z těch také bere své rozumy, smýšlení, ano i přesvědčení.

Proto slýcháme často: četl jsem to tam a tam — neb psaly to ty a ony listy. Zatím by se mělo správně mluvit následovně: Pan Ypsilon aneb Zet psal v těch a oněch listech tak a tak. Teď by se měl vzít na mušku pan Ypsilon aneb Zet a měl by býti vyslýchán: víte jistě, že se má věc, jak jste psal? Odkud jste sebral, co jste psal? Jest pan Ypsilon aneb Zet pravdomluvný? Chce pravdu povědít, aneb může pravdu povědít? To jsou všechno důležité otázky, které se všechny vynechají, a za pravdu se považuje, co jest tištěno. Tak to bývalo za starších časů, kdy nebyla ještě svoboda živnosti jako dnes, kdy může každý provozovat, co chce, ať se učil neb neučil. Tiskem se smělo sloužiti toliko ku poučení a povzbuzení čtenáře, ne však ku pouhému štvání.

Při nynější svobodě živnosti si leckterý nepoctivý člověk udělá ze spisovatelství živobytí a chce opravovati svět a sám sebe opravit nechce.

To jest skoro v živé paměti, že jeden redaktor časopisu, (který ve svých sloupcích čtenáře své tím chce osvítit, že haní vše, co jest křesťanské a vymýšlí lži o duchovních a kde kterou chybičku může zachytit, že hned z ní udělá velblouda dvouhrbého), stál před porotou, aby se zodpovídal z urážlivého dopisu o jednom duchovním uveřejněného. Byl jako lhář odsouzen na 6 neděl do žaláře, ale vyšlo při tom na jevo, že

on jest vícekráté pro sprosté věci trestaný člověk, zejména i pro krádež. Tento člověk pro lež, krádež a jiné věci trestaný, jest vydavatelem listu pro šíření »pravdy« a »osvěty« a sám chodil jen do dvoutřídní školy. Mohl by člověk od takového člověka dáti se o pravdě poučovat? Z takové duchovní kuchyně si dáti předkládati duchovní jídla?

V jednom hostinci v Praze byl vyhlášený »guláš« jako znamenité jídlo. Mnoho pánů tam chodilo spravit si chuť. Najednou se proneslo, že ve vyhlášeném »guláši« jest polovička koňského masa — a bylo po návštěvě onoho hostince. Nikdo nechtěl jísti z koňského guláš.

Jak opatrný jest člověk ohledně jídla a netrpí vědomě žádného falšování, tak jest člověk neopatrný ohledně kuchyně duchovní. Tak zvané »svobodomyšlné listy« skoro vesměs přinášejí často lživé a překroucené zprávy, zejména ohledně sv. víry křesťansko-katolické a neuvědomělí katolíci s patrným potěšením sezobávají ohyzdné překrouceniny, jako z jara slepice chrousty neb žízaly. Papír vyhlíží vždy nevinný, ale co na něm bývá, není nevinné a nepochází od nevinných lidí.

Člověk nechce od špinavého uzenáře jídlo, ani v nečistém hostinci nechce jíst, ale od proľhaného, Bohu nevěrného člověka chce se přiučiti pravdě a Boha znáti? Bohužel od nevěřících se chtějí křesťané utvrditi u víře — nedivme se, že ztrácí sami víru.

Jsou nemoce, které ob čas se objevují mezi lidmi a působí hrozné spousty. Tak po válce v r. 1866 objevila se cholera a nakazila a pochovala mnoho lidí. Rovněž přichází občas některý zvyk a lidé jako zmámení jemu podléhají. Není tomu dávno, co byly v módě tak zvané »kri-kri«, plechový druh klapaček; kde kdo držel v ruce »kri-kri« a po Praze a městech českých a v celé skoro střední Evropě na všech koncích se ozývalo kri — kri — což působilo méně pěkný dojem, jako když po sv. Jiří žáby v potoce zpívají své večerní písně.

Móda uchvátí skoro všecky. Kri-kri byla móda neškodná. Však jsou módy nebezpečnější, jako jest ku př. nyní panující móda špatných knih a časopisů, které se podobají choleře. Cholera člověka zeslabí, že ztrácí vládu — časopisy protikřesťanské vytlačí poslední kapku křesťanství ze svého čtenáře, tak že se domnívá, že skutečně jest všemu tak, jak některé listy hlásají a že se smrtí skončí všecko — tak jen hodně užívat zde. Takoví čtenáři »svobodomyslných« listů podobají se mšicím, které se na listech stromů usadí a jen z nich potravu berou a žijí. Svobodomyslný čtenář nevěří než tomu, co mu jeho listy nalhou; hubuje a nadává, čemu nadávají svobodomyslné lhářské listy; chválí, co ony chválí. Ztrácí svůj úsudek a pomalu i sv. víru a zatím ani neví, který jest to člověk, kdo mu denně tak káže. Duchovního svého zná osobně a s ním žije — ale s písálkem z novin, který se rouhá nejsvětěj-

šimu není znám, nikdy ho neviděl (— a kdyby znal — velkou čest by s ním neměl), věří více než Evangeliu.

Četl jsem v Albanu Stolzi mnoho nechvalného o novinářských pisatelích, kteří denně z papírové kazatelny káží — jsouce placeni podle toho, jak umí tupit, hanit — po případě chválit, jak se hodí právě do čísla.

Zdála se mi přece moc ostrá řeč, když pravil: »jiný druh novinářů jsou zkažení studenti, kteří křesťanství právě tak odhodili jako židovští novináři mojžíšskou víru. Také mnozí vysoce postavení píší jedovatě proti všemu duchovnímu ze špekulace a patolízalství. Jest dosti mezi novináři, kteří jak hadi se plazí před světskými pány a zuřivě hulákají proti katolické církvi a kteří v skutku a v pravdě horší jsou než mnozí ve cvilinkové kazajce v trestnici.« Silná dávka pomysll jsem si, ale dnes mu dávám úplně za pravdu. Nemám na mysli jen novináře malých listů socialních, kteří jsou svedeni spíše a nejsou všickni tak zlí, jak by se zdáli — ale ti bohatě placení papíroví proroci velkých novin, kteří naplňují mamem a planými slovy lid a svádí dábelcky od sv. víry Krista Pána.

Před rokem přinesl křesťanský časopis, ve Vídni vycházející *) článek, v němž na řádění ne-

*) Monatschrift für Chr. Soc. Ref. N. 4. p. 197.

křesťanských novinářů poukazoval a odhalil věci zajištěné téměř k neuvěření.

Bankéř vídeňský, přechovával mimo jiné státní papíry i úspory lidí řemeslnických, aby jim je obstaral a v čas potřeby ku zařízení se vydal. Štěstí — jak se říká — bankéřovi nesloužilo, prodělával a nemohl svým svěřencům v čas všecko vypláceti. Jeden z bankéřových svěřenců peníze nedostal, jak si přál hned — odešel do redakce vídeňského listu a žádal, aby uveřejnili na uva-rování horších škod výstražné »zasláno«. Novinář jel k bankéřovi a smluvil s ním, 500 zl. že dostane za mlčení. Bankéř doufal, že se mu štěstí obrátí a všecko zase dostane zpět; 500 zl. sehnal a papírovému proroku dal. Štěstí se bankéřovi neobrátilo — utrpěl ještě větší ztráty, až udělal bankrot a jeho svěřenci — příčinliví řemeslníci ve Vídni a okolí — přišli o všecko a bankéř před porotu. Před porotou spravedlivě všecko vyznal i o darovaných 500 zl. novináři se zmínil, dokládaje, kdyby nebylo novináře, že by ztráta nebyla tak veliká, protože by byl ohlásil konkurs dříve a svěřenci by dostali aspoň část svých peněz — takto dostal novinář 500 zl. za mlčení a lidé přišli o tisíce. Dokončiv bankéř svou řeč, ukázal prstem na novináře a zvolal: tamhle sedí onen redaktor listu — jeho jméno jest N. N. Všichni posluchači žasli a dávali nevoli na jevo. Bankéř odsouzen a novinář zůstal bez trestu a protože jest ve spolku novinářském — ani jedny noviny mimo katolické — se o tomto skutku nezmínily. Má tedy Stolz

pravdu? Novinář byl původcem takové veliké ztráty nahospodařených peněz — novinářem zůstal, ve spolku novinářů jest dále a šíří osvětu a pravdu a zastává se práva dále!

Tento příklad není osamocený. Takových jest mnoho, proto novináři svobodomyšlní proti němu nepsali; psal by také on proti nim: jeden jest za 18, druhý bez 2 za 20. Hadr onuci tresce, žádný se polepšit nechce.

Takovíto novináři kážou z papírových trub, co lidé mají činiti, ano co mají a nemají věřiti.

Každé noviny přinesou ob čas nepravdivou zprávu. Mýliti se jest lidské, i noviny katolické se někdy zmýlí a rozdíl jest ten, že svobodomyšlní novináři ze svých lží dělají řemeslo a sobě slávu, ale katolický časopis nepřinese vědomě lži, a kdyby zprávu mylnou přinesl, také přinese opravu. Lžisvobodomyšlné listy přinesly mnoho lží, zejména o katolických osobách a katolické víře — a když se svobodomyšlným lež dokázala — nepřinesly odvolání, jak sluší počestnému muži každému, zvláště křesťanu. Ano ony se dají teprve soudně nutit, aby uveřejněnou lež odvolaly. Tedy se jim nejedná o pravdu, ale o zúmýšlné štvání, překrucování a lhaní. Podle toho se poznají všechny nekatolické *) listy.

Ovšem bych mohl z uvedeného článku ještě jiné špinavé prádlo papírových proroků vytáhnouti

*) Taky evangelický list „Jednota“, jehož redaktorem je ev. farář Dušek v Kolíně, musel úředně donucen býti k vytisknutí opravy.

ku př. jak některé losy začnou haněti jako ne-spolehlivé, a když losy velice klesly, zkoupí je svobodomyšlní páni za babku a pak zase losy stoupají — a lidé draze koupili — ze strachu před úplnou ztrátou prodali lacino a přišli o polovici neb více svých peněz. To by však vedlo dál, než může brožurka pojmuti.

Jako připravují lžisvobodomyšlné listy o peníze poctivé lidi — tak je připravují i o dobré jméno a lehkověrné ze svých čtenářů připravují i o křesťanství.

Takový lehkověrný čtenář ani nemyslí, může-li něco býti pravdou, aneb nemůže — on předloženou mu porci tištěného papíru sní jako hladové prasátko předložené pomeje a při tom se cítí volně. Čím ducha svého nasýtil — zdali odpadky z ulice — anebo shnilými, smradlavými názory lehkomyšlnýck lidí, aneb zrnem pravdy — jest mu lhostejno. Mnozí slaboucí křesťánkové od podobných lidiček v novinách nechávají si denně předkazovat, pak po nich poslušně papouškují a ani nemyslí, co mluví. Něco lživého čte a vyvrácení lži se nedoče, pak ovšem jest veden za nos.

Horší následky jsou pro čtenáře, když ze svobodomyšlného časopisu aneb knihy si dá vykládati i Evangelium — pak se jim s jejich věrou vede jako kapru na blátě. Proto svatý Pavel od Efezských bral knihy, které je od Evangelia odváděly, a spálil je. Křesťan vědomě podporující knihy a listy protikřesťanské, těžce hřeší — nebo

se stává podporovatelem a šířitelem zlého — mis-
sionářem satanovým — šířitelem tmy a nepřítelem
Světla Kristová, kterýž pravil: dokud jsem na
světě, jsem světlem světa — dokud světlo máte,
věřte světlu. Světlo Kristovo a tmy lidské jsou
stále v boji. Kdo nepomáhá šířiti světlo Kristovo,
pomáhá šířiti tmu vezdejší. Bojují-li dva mocnáři
proti sobě, nesmí poddaní jednoho podporovati
mocnáře druhého a vojsko, jinak by byli zrádci
a jako zrádci trestáni na hrdle.

Křestan, který odebírá list nekřestanský, neb
knihu, v níž se Kristu a jeho učení rouhá, jest
zrádce Kristův, jest Jidáš. Kdyby křestané listů
nekřestanských neodbírali, nepodporovali — ne-
četli — nevycházely by; jestiž u nás křestanů daleko
větší počet, než lidí nekřestanů, poněvadž mnozí
z křestanů odebíráním a předplácením knihy
špatné a listy podporují a tak se stávají spolu-
vinnými cizích hříchů. Kdo zloděje tají, přecho-
vává neb jinak pomáhá, jest spoluvinen krádeže.
Tak se má věc i s každým jiným hříchem. Vy-
chvaluje-li kdo sebevraždu, jako nevím jaké hrdin-
ství, a posluchač dostane také chuť takovým
hrdinstvím se vyznamenat, jest onen chvalořečník
spoluvinen oné sebevraždy. Líčí-li se lupičství a
potulný život jako veliká ráznost, a dítě, které
o podobných rázných skutcích čte, najednou zmizí
a udělá kolem sebe bandu mladých »hrdinů«,
není samo vším vinno, ale ten, který v knize líčil
zlé jako dobré, a dobré jako hořké, ten jest
i oněch skutků spoluvinen.

Míti špatnou knihu — neb protikřesťanský list v stavení, jest stejně velké provinění, jako přechovávati zloděje, lupiče aneb podobného zvrhlíka jiného. Kniha, která tupí sv. víru — činí počestný křesťanský mrav posměšný — jest missionář satanův a křesťan knihu beroucí, jest všeho zlého spoluvinen. Kdyby nebylo přechováváčů, nebylo by zlodějů. Přechováváč jest horší než zloděj, se vším právem říká. Také by nebylo špatných knih, kdyby jich křesťané neodebírali a nepřechovávali. Proto, křesťané, pozor na papírové proroky — satanovy, kteří k vám přichází v papírovém rouše, ale uvnitř jsou vlci hltaví. Špatná kniha musí z pořádného domu, nekřesťanský list z křesťanské rodiny, jinak jest křesťan Jidášem.

Následky papírových missionářů satanových jsou: zpusťlost synů z takové rodiny pocházejících, předčasně prošedivělá hlava matky, zármutek a starost otcova; nemůže býti ani jinak, ve kterém stavení spustlec škrze papír zle káže — nemůže býti dobrý řád. Špatného člověka z domu každý vyžene, ale mnohdy si koupí špatnou knihu, neb si předplatí protikřesťanský list, který se uhostí na vždy pod krovem a rozsívá símě kookole

Přišlo do módy, že na potvrzení některé pravdy se uvádějí výroky jiných mužů slavných. O knihách bylo již psáno mnoho. Dle panujícího zvyku uvedu také, co praví ruský básník Krylov v bajce o lupiči a spisovateli. Obsah její jest následující: Před soud Boží přišel lupič, který na silnicích lidi přepadával a vraždil, a skončil na šibe-

nici; přišel také spisovatel slavný a chválou lid-
skou zahrnutý, který ve spisech svých hezky psaných,
šířil nevěru a nemrav. Na Božím soudu
není okolků. Dva kotle zavěšeny na řetěze. Do
každého dán hříšník. Pod lupiče rozdělán oheň
prudký, že vše praskalo. Pod spisovatelem jen
plamen malý, který ale stále rostl. Minula sto-
letí: oheň pod lupičem uhasl, ale pod spisova-
telem hoří víc a více. I nařikal si spisovatel na
nespravedlnost soudu. Lupič jest prost trestu a
on slavný muž v ohni dosud. Tu objevila se před
ním jedna z pekelných dcer a volá k němu: Bíd-
níku — horší jsi než lupič, který jen za živa
škodil, ale ty škodíš i po smrti. Tam se dívej —
viz děti, které uvedly rodiny v hanbu a rodiče
v zoufání. Kdo zkazil jich hlavy a srdce? Tys to
spáchal. Tys se posmíval manželství, právu a zá-
konu, nevěru jsi nazýval osvíceností, nepravost a
vášeň si krášlil svůdnými slovy. Tys pomátl zemi
svým učením, že jest plná vražd, lupičství, svárů
a bouří. Za každou slzu a krůpěj krve budeš ty
zodpovídati. Trp tedy dále! Tak promluvila pe-
kelná sestra a přirazila víko ke kotli.

Smysl jest lehký — pravda bije do očí. Kdo
však i sebe méně podporuje nemravný neb proti-
křesťanský tisk, jest spoluvinen hrozného onoho
zločinu.

Kristus Pán pravil: Pohoršuje-li tě oko . . .

Ročník II. Cena 4 kr. Číslo 7. a 8.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Jan Amos Komenský.

Pro katolický lid.

napsal **Edvard Brynych.**

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Továřů v Praze.

V Praze 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

V březnu běžícího roku 1892. bude se slaviti jubileum čili třistaletá památka narození Jana Amosa Komenského. A kdo byl Komenský? Byl hlavním povoláním svým knězem a pak i biskupem »českých bratří«. Před tím zabýval se učitelstvím. Památným však se stal nejvíce svými spisy.

Narodil se (dle některých) dne 28. března r. 1592 v Nivnicích na Moravě, odkud se jeho otec do Uherského Brodu přestěhoval. Záhy osiřel, a teprve jako mladík 16letý k tomu dospěl, aby se mohl učit latině. Roku 1610 odebral se do Herbornu a pak do Heidelbergu. Roku 1614 konal cestu do Amsterdamu, odkud do vlasti se navrátil. Z počátku byl učitelem na škole v Přerově. Roku 1616 »zřízen« byl na českobratrské kněžství. Nedlouho potom stal se kazatelem ve Fulneku. Když roku 1621 město bylo vypáleno, nalezl Komenský útočiště na panství Karla ze Žerotína v Brandýse nad Orlicí, kdež připraveno mu zátiší v chaloupce »na srubu« pod vrchem Klopoty. Když vydány byly rozkazy, aby se kazatelové nekatolictví z Čech a Moravy vystěhovali, tu r. 1628 ku konci ledna opustil s bratřími vlast a odešel do Polska. V Lešně stal se ředitelem gymnasia Rafaela Leszyňským založeného. R. 1638 povolán do Švédska, r. 1641 do Anglie. Odtud cestoval zase do Švédska. Na to vidíme jej v Elblągu v Prusku i s celou jeho rodinou. Byl totiž

knězem ženatým. R. 1648 zvolen za biskupa českých bratří i odstěhoval se zase do Lešna. Po kratším pobytu v Saryšském Potoku vrátil se do Lešna. Ve válce Švédska s Polskem město bylo spáleno a Komenskému zmařen tu všecken statek i rukopisy. Sklícen jsa na duchu, odebral se do Amsterodámu. Tam pracoval hlavně o zvelebení školství, až i 15. listopadu r. 1670 tam zemřel a pochován jest 22. listopadu ve chrámě francouzské obce v Naardenu.

Jsme katolíci, J. A. Komenský nebyl katolíkem; byl knězem a biskupem nové církve, jež z husitství se vyvinula a název »jednota českých bratří« přijala. Smíme snad a nebo máme umlčovati neb zmenšovati to, co Komenský dobrého učinil? Nikoliv! To by bylo hříchem a ošklivým strannictvím, jež se nám právě na mnohých odpůrcích našich nelíbí. Vyznáváme tedy a pokud to známo není, povídáme právě v této knížečce, co dobrého pro lidstvo Komenský učinil. Opakujeme tato slova z kalendáře na rok 1892, Meč zvaného. — A proč ještě zvláštní knížečku o tom též muži vydáváme? — Jest u nás bohužel obyčejem, že se leckteré slavnosti naší národní dává ráz protikatolický. Vystoupí řečník, který ve své řeči o nějakém muži o vlast zasloužilém zabíhá jinam a tupí neb v posměch uvádí to, co nám nejdražší, naše katolické náboženství. Již v Meči jsme tak řekli; již tam jsme vyslovili obavu, že se třistaleté slavnosti Komenského bude užívati k tomu, aby se mohla haněti

víra naše. A skutečně. Docházejí zprávy z venkova, z Čech i z Moravy, že zvláště tam, kde žijí evangelíci, celá ta slavnost Komenského bude vlastně slavností, které se užije k šíření protestantských předsudků proti církvi naší. Ze slavnosti národní stává se slavnost jistého vyznání čili konfessní. A kde není evangeliků, tam bude se leckdes, jak k. p. z Moravy zprávy docházejí, vnučovati pomoci slavností Komenského lživá svobodomyšlnost, bude se bít do církve katolické, a snad též velebiti grégrovské mladočesství.

Jestliže by bylo hříchem, kdybychom proto, že jsme katolíky, Komenského snižovati chtěli, — tak zase bylo by hříchem, kdybychom nechali si při té příležitosti svůj nejdražší poklad, své náboženství, tupiti a zbaběle mlčeli.

Jak tedy smýšlíme o Komenském?

1. Uznáváme, že se Komenský velice proslavil nejprv svými spisy, jimiž směřoval k lepšímu **vychovávání a vyučování mládeže**. — V tom ohledu znamenitými byly neb jsou jeho tři spisy; a sice: Velká didaktika; — (návod, jak se má vyučovati;) — pak Informatorium školy mateřské t. j. pořádná a zřetelná zpráva, která rodičové pobožní i sami i skrze chůvy, pěstouny a jiné pomocníky své nejdražší, svůj klenot, dítky své milé v prvním jejich a počátečním věku rozumně a počestně ku slávě Boží, sobě ku potěšení, dítkám pak svým na spasení vésti a cvičiti mají;

třetí pak kniha toho druhu byla: Škola prostonárodní na šest tříd rozdělená; — kniha tato se nám však nezachovala.

Co soudíme o knihách těchto? — Všeobecně se ve věku 16. a 17. uznávalo, že školství jest v úpadku. V našich krajinách zaviny v tom ohledu mnoho převraty husitské a náboženské vůbec. Avšak pocitovalo se krom toho, že se vyučování děje způsobem, který jen s tíží k cíli vede. A proto přemýšleli již před Komenským znamenití mužové, jakby se snadněji vyučovati mělo. Komenský sám jmenuje muže takové, a praví, že s radostí četl knihy jejich. Jsou to ku př. Ratich, Lubin, zvláště pak Jan Valentin Andreä; ve Francii pak Janus Cecilius Frey, který vydal didaktiku v Paříži r. 1629. — Pokusy tedy hlavně na základě zkušenosti byly učiněny. Komenský se z nich těšil, ano hleděl si s muži těmi i dopisovati, což se mu vždy nepodařilo. A tak dospěl sám pak k myšlénce vydati didaktiku svou. Kniha to znamenitá vyznamenává se hlavně tím, že hledí učiti na základě přirozenosti lidské a názoru. (Srov. 17 kapitolu: Zásady lehkého vyučování a učení.) Přisvědčujeme rádi, že v tomto ohledu Komenský nad jiné vynikl, a že tím i národ náš, jehož sym- nem Komenský byl, velice jest proslaven.

Jako křesťané zvláště chválíme Komenského, že rozhodně žádá, aby se vychovávalo na základě náboženství křesťanského, a aby se veliká péče věnovala

tomu, by se děti cvičily v nábožnosti.

Praví (24. kapitola); že zbožnost záleží v tom, že naše srdce stále pamatuje na Boha všudypřítomného, že Jej následuje a z něho se těší. Musíme Jej poznávati, svou vůli mu zasvětit. Obzvláště krásné jsou jeho zásady, jak se má nábožnost pěstovati. Uvádím jen některé příklady. Záhry (ne tedy až v dospělejších letech) budiž o to postaráno aby se dítěti vstúpila nábožnost. . . . Uč dítě oči, jazyk, ruce k Bohu a Kristu pozdvihovati a kolena skláněti před Všemohoucím. — Uč tomu příklady i slovy. Především mají děti brzy zvěděti, že nejsou jen pro tento život, nýbrž spíše pro věčnost stvořeny, a že tento život jest jen přechodem k onomu. — O nic nemá býti pečlivěji staráno, než o přípravu k životu věčnému. — Děti musí vědět, že život věčný jest dvojí, blažený v Bohu, nešťastný v pekle; obojí na věky. — Mají býti navedeny ku ctění Bohu, u vnitřku i zevně; aby vnitřní bohoslužba bez zevnější neochladla, zevnější pak bez vnitřní pokrytstvím se nestala. Zevnější bohoslužba děj se v kostele zpěvy, kázáním, modlitbou a svátostmi; — oběť nejmenuje, jelikož nebyl katolíkem, nýbrž o mši svaté smýšlel po kalvínsku. — Nebudtež pěstování křesťané, kteří jen vědí, nýbrž kteří křesťanství i životem ukazují. — Těmto naukám nesmí odporovati nižádný zlý příklad ani doma, ani jinde. — Pamětihodná jest zvláště 25. kapitola, kde Komenský praví: Chceme-li

školy dle pravidla pravého křesťanství opravit, tož musí pohanské knihy ze škol (latinských) vymýšeny býti, a neb se aspoň opatrněji s nimi zacházeti musí. — Mnozí žáci jsou jen dle jména křesťanskými žáky, oblíbili si jen Terence, Plauty, Cicerony, Ovidy . . . a milkující se bohy! Odtud to pochází, že uprostřed křesťanstva křesťany hledati musíme . . . Po takovém se o gymnasiích — latinských školách — vyjádření vyvrací námitku, že by k vůli učení se slohu přece měly býti čteny spisy Cicerona, Virgila, Horace, kteří prý jsou psali slušně a cudně. Praví: Přece jsou pohany a žádosti světa toho živí. Duch křesťanství jest o mnoho vznešenější. V křesťanských školách mají vzdělání býti občané nebes, ne pohansky smýšlející dítky světa tohoto.

Pozastavme se u těchto věcí, a tažme se: Jakou to tedy školu žádá Komenský? Snad školu beznáboženskou, nekřesťanskou, bezkonfessní? Nikoliv! Komenský žádá, aby škola byla veskrz náboženská. Žák, jak je vidět, má se naučiti Boha ctíti a věčného blaženého života se domáhati! — A nemluví snad jen o Bohu vůbec, o němž si může mysleti kdokoliv cokoliv, jak to v našich čítankách shledáváme. — Dítě má se naučiti ctíti **K r i s t a** — **K o m e n s k ý** t e d y **ž á d á** **š k o l u** **k ř e s t a n s k o u!** — A spokojuje se snad se školou, která by vůbec jen křesťanskou slouti mohla, neberouc řádného ohledu ku jednotlivým křesťanským vyznáním? Nikoliv! Komenský praví, že mají děti vykonávati bohoslužbu vnitřní

i zevní; v srdci i v kostele; v kostele pak zpěvy, kázáním, modlitbou a svátostmi. Patrně to je nábožnost dle pevných zásad a nauk jistého vyznání. Tím více to je patrné z toho, že mezi úkony bohoslužebnými nejmenuje oběť. Evangelíci totiž i čeští bratři oběť, jak ji církev obecná vždy konala a koná, zavrhli. Žádá tedy Komenský bohoslužbu svého vyznání; — škola pak má k ní vésti; Komenský žádá tedy patrně školu svého vyznání — školu, jak se nyní říká konfessní.

Do školy Komenského nehodí se tudíž naprosto takoví učitelové, jako je nyní nevěrci a zednáři chtí míti; — učitelové, kteří by na př. názory Darwinovy, že člověk jest jen opice, za své přijali. Do školy Komenského nehodí se učitelové, kteří by po přání zednářů nechtěli učiti, že je duše nesmrtelná, že povede život věčný, buď šťastný v nebi anebo nešťastný v peklé. Do školy Komenského nehodí se učitelové, kteří by nechtěli choditi do kostela a tam klekati před Kristem a Všemohoucím, kteří by nechtěli přijímati svatých svátostí, kázání poslouchati; a to proto, že dítě dle Komenského nemá viděti ni žádný zlý příklad ani doma ani jinde. Praví: Bůh musí býti všude ctěn; děti nesmí tedy nic viděti ani slyšeti, co Boha zneuctívá. — Do školy Komenského nehodí se vůbec učitelové, kteří by chtěli, jak jsme o tom čtli v učitelských časopisech, ze žáků vůbec, tedy i z křesťanských, dělati jen lidi. Ne! Komenský chce míti ze žáků svých křesťany, občany nebes, a ne lidi světu oddané,

byť i jinak občanským zákonům se neprotivili. — Do školy Komenského hodí se tedy jen učitel upřímně křesťanský. — Všeho uvážení hodná jsou slova jeho ku konci 24. kapitoly v jeho didaktice. Praví tam. Nikdy nepokračujeme na tomto světě, jak bychom měli; a pokračujeme-li, upadáme v duchovní pýchu . . . a proto máme křesťanům připomínati, že naše snahy a námahy jenom s pomocí Kristovou zdařiti se mohou. — V Krista máme svou naději skládati, on jest nám Obrazem . . . Spasiteli budiž chvála a čest; jemu a Otci a Duchu svatému na věky věkův. Amen. — Jak daleko jsou od tohoto vzoru ti páni učitelové, kteří tleskali na Žofíně v srpnu r. 1891. panu Sokolovi, ač pán ten veřejně přiznal, že je ve školách našich trochu liberalismu (svobodářství), ač liberalismus věku našeho jest v kořeni svém úplné bezbožectví! A to prý nás — nepřátely školy nynější — nejvíce mrzí, že je ve škole troška toho liberalismu. Myslíme, že by to mrzelo ještě více Komenského. Jak nebyl katolíkem, tak by se v tomhle, jak doufáme, s námi srovnával. Škola s troškou liberalismu a s troškou křesťanství — to není škola dle náhledů Komenského. — Nižádný rozvážný člověk nebude nám tedy míti za zlé, řekneme-li zcela otevřeně: Oslavovati Komenského, jakožto učitele učitelů, a zavrhovati jeho křesťanskou školu, jest nedůslednost. Buď byl Komenský opravdu ve vychovatelství a školství velikánem, a proto ctitelé jeho nesmí brojiti proti škole

upřímně křesťanské bez bezbožeckého liberalismu; anebo škola křesťanská by šířila tmu v lidu — nuže pak neoslavujte Komenského, byl by pak tím, čím nazýváte nás — tmář... Každým však způsobem jest lidí pravdy milovných povinností, lidu říci: Komenský chtěl školu dokonale křesťanskou. Jsou totiž mnozí i mezi vzdělanějšími, kteří vidouce, jak i liberalističtí učitelové Komenského oslavují, toho bludného náhledu se drží, že Komenský chtěl školu asi takovou, jakou nyní máme. — To jest ovšem klam. Proto opakujeme: Škola nynější jest zařízena dle přání zednářů, bezbožců, ne-li úplně, aspoň do veliké míry. Má se jí působiti, aby z ní vycházeli lidé k náboženství lhostejní, křesťané vlažní. Komenský však chtěl vypěstovati křesťany dokonalé, horlivé. Jeho škola měla děti navésti ku ctění a následování Krista.

Tedy vše jen dle pravdy. — Myslím, že mi přisvědčují všickni ti, kteří jsou pravdě přístupní a nenechávají se řídit jen vášní neb dokonce nenávisť kněžstva a náboženství. Obzvláště to doufám od učitelů upřímně křesťanských, kteří přece i mezi nynějším učitelstvem jsou.

A ještě něco bych měl právo doufati, kdyby totiž 19. století bylo důsledným stoletím; totiž že od 28. března t. r., ode dne velikého oslavení Komenského, nastane nová doba, doba školy křesťanské. Nižádný z těch, kdož se účastní slavnosti učitele učitelů, nezůstane přítelem školy s bezbožeckým liberalismem.

Avšak ještě něco zajímavého musím čtená-

řům připomenouti. Jak známo, strhl se v židovských a náboženství nepřátelských novinách hrozný křik, když se jednalo o školu náboženskou dle návrhu Liechtensteinova. Řádný liberál po dnes dostává husí kůži, když slyší ta slova: Liechtensteinův návrh; škola konfessní. A jak by jí nedostával? Považte si, má to býti kněžská škola, a chtí snížití vzdělání lidu. — Tak tomu věří nejen učení doktoři, ku př. p. Herold, ale i občané, kteří doktory nejsou. Svezl se kdysi s kýmsi jeden pan mistr obuvník, druhdy též pan radní jistého slavného venkovského města, a měl na voze pod plachtou celou řeč o škole »kněžské«. V lžisvobodářském zápalu volal na konec: Ne! My školu kněžím nedáme! My si nedáme snížití nivó *) vzdělání. — Domluvil! — A soused, který s ním pod plachtou zasedal, řekl zcela suše: Ale pane J...ík, tohle bylo včera v ...anu (v městském lístku). A zápal páně J...íkův zchladl velice. — A jak teprv by byl zchladl, kdyby byl věděl, že s Liechtensteinem téměř stejně smýšlel Komenský. — Ten křik o tom, že se má snížití nivó vzdělání povstal totiž z toho, že Liechtenstein k návrhu svému o škole křesťanské přidal návrh, aby děti chodily do obecné

*) Niveau čte se nivó; jest to tolik, jako hladina, povrch, ku př. povrch vody; je-li sucho, jest povrch vody níže. Nivó vzdělání snížití, jest tedy asi tolik, jako chtítí, aby vzdělání kleslo hloub. Pan mistr chtěl, aby nivó (řikal nivó — ne nivó — tedy ze začátku ň, vzdělání zůstalo vysoko.

školy jen do dvanácti let — tedy v celku šest let. A hle! Komenský — patriarcha (praotec) školního pokroku, píše (v kap. 29.), že má škola jazyka mateřského — to jest naše obecná — trvati šest let — a míti šest tříd. Ano, ještě více. Má se denně vyučovati jen čtyry hodiny; dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne. Ostatní čas má se ponechati zotavení a domácí práci. A nežádá Komenský, by se snad snížilo vzdělání lidu, aby se děti učily snad jen katechismu a pak čtení a psaní a počítání. Žádá Komenský i něco z dějepisu, totiž, aby se žáci naučili znáti nejznamenitější události dějinné a z nich prozřetelnost, která všecko řídí, poznávali. Žádá Komenský i něco ze zeměpisu a měření atd. A přece praví, že škola obecná má trvati šest let. Praví, jestliže se času dobře užije, že bude žák dobře připraven, aby mohl k hospodářství, řemeslu neb obchodu přejíti — a taky do školy latinské (nyní střední), nebude mu nic podstatného scházeti. Jenom dalšího vedení bude mu potřebí.

To jsou náhledy Komenského o škole, jak nyní říkáme, obecné. Kdo jest dobré vůle, poznává z toho, co na tom křiku, že katolíci chtí snížití vzdělání lidu, bylo.

Než! Jest čas, bychom se poohlédli po jiných spisech Komenského. Pokud to jsou spisy vychovatelské neb k vyučování směřující, jmenujeme hlavně ještě dva. Jest to spis »Janua linguarum« — t. j. B r á n a j a z y k ů. Jest to spis, jímžto se velice ulehčilo učení se latině a jiným jazykům.

— O tomto spisu musíme podotknouti, že dříve, než Komenský, vydal jej jesuita, člen kolleje španělské v Salamance. Jako když vydal Didaktiku, vyznal, že četl již před tím vydané spisy, tak i zde Komenský uznává, že brána jazyků je vynález jesuitů. (Srovnej předmluvu). Tento vynález jesuitů Komenský jen zdokonalil; vždyť praví sám, že »k vynalezené věci lehké jest něco přidati«. — Toto vyznání Komenského má tím větší váhu, jelikož školy jesuitů tehdáž slavný a vyhlášeny byly, tak že i bohatí čeští bratři posílali do škol jesuitských děti své. — Jesuité pak zase uznávali opravy spisu původně jesuitského, a vydali jej, jak jej napsal Komenský, znovu v Praze r. 1694. — Přes to vše naleznou se i mezi »taky vzdělanými« lidmi lehkověrné dušičky, které svedeny štváčskými a strannickými knihami a časopisy vidí na jesuitech jen tmou a pekelnou zášť. Zvláště, co se týká ničení knih českých, vidí tu člověk rozvázný něco zcela jiného, než se o tom skoro obecně věří. Jesuité vydali spis spracovaný českým bratrem Komenským, — a Komenský vyznal, že původně pochází od jesuitů — a čeští bratři posílali děti své do kvetoucích a slavných škol jesuitských. — Prosíme, aby aspoň tohle pamatováno bylo.

Jako dílo znamenité cení se spis dále Komenského: Orbis pictus — (čti piktus) čili svět v obrazech. Jest to kniha k tomu cíli sestavená, aby se mládež viděním čili jak říkají názorem lehčeji učila.

Ještě více jiných spisů nejen pro školství, ale vůbec pro poučení svého lidu sepsal Komenský. Jeden z nejznamenitějších budiž zde ještě jmenován. Jest to : Labyrint (bludiště) světa a ráj srdce ; to jest Světlé Vymalování, kterak v tom světě a věcech jeho všechněch nic není než matení a a motání, kolotání a lopotování, mámení a šalba, bída a tesknost a naposlady omrzení všeho a zoufání : ale kdož doma v srdci svém sedě s jediným Pánem Bohem se uzavírá, ten sám k pravému a plnému myslí upokojení a radosti že přichází.

V knize té líčí Komenský svět obrazně, a sice, jakoby byl nějakým soudruhem Všudybydem chodil po sboru zemském a všechna zařízení a všechny stavy byl zkoumal. — V knize té dotýká se též katolické církve, vyčítaje, co se mu, jakožto českému bratru, v ní nedobrého býti zdálo. Nešetří však ani sekt (církví nových, vedle katolické církve tehdejších již zařízených). Praví, že odešel z veliké kaple (církve katolické) podívat se na jiné, které obnovenými (reformovanými) se jmenovaly a píše : Vidím, že některé ty kaply dvě, tři, bližší sebe jsou, aby za jedno byly, se smlouvaly ; mezi tím však žádnou měrou, jakby se mezi sebou porovnal, trefiti nemohly ; každý co v hlavu zavzal, na tom stál, jiné na to též vraziti usiluje. Někteří hloupější, co se jim namátlo toho se drželi ; jiní chytřejší, jak kde fortel viděli tak přistupovali a odstupovali, až sem nad tím mizerným, milých křesťanů matením a motáním velice horlil. (Berlínské vydání 1757. str. 99 odst. 16.)

— Ovšem, hned z následujícího odstavce zdá se, že vysvítá, že své sektě viděl ty pravé křestany. Jelikož není možno zde v této skrovné knížečce o všech spisech Komenského šíře mluvit, dodáváme zde ještě jen úsudek Jungmanna, znamenitého znalce české řeči. Ten píše o Komenském, že »v mnoholicných spisech svých působilo v češtině až po jeho časy neobyčejnou vyjevil, uměje přiměřená slova k mysli po každé voliti, jiná šťastně tvořiti, všecka pak líbezně, plynutě, ústrojně vázati.« Ovšem nevyzval se ani Komenský dokonale z obyčeje tehdejšího, a užívá tu i tam slov z němčiny vzatých a z ní nehezky přetvořených; ku př. fortel, retovati, hadrank, šraňk, křtalt a jiná více.

Při této příležitosti budiž na doklad, že v nás v á š n i v é h o s t r a n n i c t v í n e n í, výslovně podotknuto, že i v jiných česko-bratrských spisech, zvláště pak v bibli králické shledává se krásný jazyk český. Nestranně tedy smýšlíme, jak je vidět, o Komenského školské a spisovatelské činnosti; a to, ač jsme katolíci a on byl českým bratrem. V tom ohledu řadíme se i my ku ctitelům Komenského.

Kéž by zase na vzájem i ti ctitelové Komenského, kteří buď jen dle jména k církvi naší patří, jinak však k novověkému liberalismu (svobodomyslnictví) se hlásí, a nebo kteří k církvím jiným, ať jménem toliko, neb i srdcem náleží, s toutéž nestranností vyslechli neb přečtli, co nyní — chtíce se brániti proti nájezdům na církve kato-

lickou — svému lidu o Komenském dle pravdy a dle jeho dalších spisů v dost neradi a s politováním píšeme.

II.

Známo jest a od lidí fanatismu prázdných se uznává, že církev naše katolická položila základ ku vzdělanosti a osvětě v národě našem. Kde postavila chrám, tam zařídila i školu. Palacký, evangelík, dává pravdě svědectví, že před dobami husitskými, tedy v čase, za kterého národ náš upřímně katolickým byl, nebylo v zemi české farní vesnice beze školy. A co vyšších škol bylo při kapitolách (ku př. na Vyšehradě) v klášterích! Nade všecko pak svědčí pro naši církev vysoké školy, jež Karel otec vlasti, ten tak zbožný a rozhodný katolík se schválením papežovým byl založil. A poohledněte se v Praze a kolem ní daleko po vlasti! Zbytky starých staveb, maleb, spisů, jež bouře husitské a řádění Švédů nezničily, mluví k vám; ta skrovná část toho, co dle Palackého po husitských bouřích zůstalo, volá: Hledte! Na takový stupeň vzdělanosti — i moci — vyšinul se národ český, veden a učen jsa církví katolickou.

To jest tedy naše poctivé katolické přesvědčení, spolu však to bylo přesvědčením otců našich bez výjimky, až do Karla IV. Nesnese-li někdo ani toto vyslovení našeho přesvědčení — pak ovšem nemůže si osobiti název člověka svobodomyšlného.

Ale že takové a zajisté i odůvodněné přesvědčení máme, kdož nám může za zlé míti, že bolně litujeme, že

1. Komenský této církve naší neznal; a tudíž ji a její nauku nesprávně a překročeně líčil. — Dáme doklady. Spis Komenského »lux e tenebris« — světlo z temností r. 1665 (vydání druhé). Má předmluvu čili vlastně omluvu — apologii. V odstavci 121 str. 49 čteme: »Papež za peníze na budoucí taky čas (10—100 let) odpustky, to jest volnost hřešiti, prodává.«

Co tomu říká uvědomělý katolík? Mne aspoň tato hrozná urážka církve mé milované v hloubi srdce zabořila. A zabořila mne nejen jako katolíka, nýbrž i jako Čecha. Ta církev, která mému národu byla vůdkyní k osvětě, ta že by byla tak nemravným ústavem, že by dovolovala — a to za peníze — do daleké budoucnosti hřešiti?! Jestliže si někdo nedovede vysvětliti, proč mne ta věc tak dojala, nuže tážu se, co byste říkal, příteli, kdybych řekl, že škola nynější navádí děti k nemravnosti, a nebo že církev některá evangelická dovoluje hřešiti?! — Tak znamenitý muž a takový učenec, jako Komenský, — zdaliž pak neměl dříve, než se odvážil tuto větu napsati, pilně a svědomitě čísti knihy nekatolické o této věci? Bylby se zajisté poučil, že se odpustky nikdy nedávají pro budoucnost a pak že jsou jen odpuštěním časných trestů za hříchy před tím spáchané, jichž vina a věčný trest odpuštěna byla skrze svátostné rozhrěšení

pravým pokáním, k němuž též patří předsevzetí nikdy více nehřešiti. Líto mi bylo opravdu i toho lidu českého, který takto Komenským učen, do předsudků proti církvi hloub zabředal, a v zášť ji pojímati musel.

Aspoň jeden ještě doklad. — V Církvi katolické bylo vždy přesvědčením, že skrze Petra a jeho nástupce — a nebo i skrze nástupce apoštolů — biskupy — s Petrovým nástupcem v čele — učí Duch svatý, takže když Petrův nástupce, ne snad v obyčejných hovorech atd. — ale jako nejvyšší učitel církve — vyřkne nějaké náboženské učení, ono bludným býti nemůže. To učení mohl Komenský jako staré křesťanské učení nalézt ve spisech sv. Otců ku př. sv. Augustina, sv. Jeronyma. Ano i bludař Pelagius poslal papeži list, v němž žádá, aby učení jeho bylo papežem posouzeno, neboť — tak mu píše — ty Petrovu víru a stolec jeho držíš. Tu zásadu přijímá rád i důsledně myslící rozum náš. Kdo věří, že přišel na svět Bůh — Kristus — aby lidstvu pravdu ohlásil, ten musí i připustiti, že se Bůh i stará, aby se lidstvu neporušenou zachovala, sice by byl nadarmo přišel na svět, a tudíž nemoudře jednal. — Že však jen pomocí písma svatého pravda se nezachová, toho denně dávají důkaz sekty o pravdu se hádající, ač všechny písmem se dokládají — jak to sám Komenský v labyrintu světa (v kap. XVIII., 13.; a 16.) trefně líčí obzvláště tam, kde zmatek mezi křesťany svévolnými výklady písma způsobený

bičuje — Tím více nás tedy musí každého kato-
líka zaboletí, když Komenský toho všeho si ne-
všímá, o tom, co sám napsal, neuvažuje, —
Petrovu nástupci před celým světem dlouhé po-
učení udílí a veřejně mu vytýká, že sám sebe
bezhrášným činí (Lux e ten. apol. 135.
p. 56.). Příspěvní Ducha svatého, aby
se církev udržela bez bludu sple-
teno tu i bezhrášností papežovou.
Jaká opět zášť proti hlavě Církve katolické mu-
sela tu zase probouzena a živena býti — tako-
výmto naskrz překrouceným a nepravdivým líče-
ním nauky naší? Což nevěděl Komenský,
že se papežové zpovídali a zpoví-
dají — a tím právě se za hrášné vyhlašují?
Tuším, že se Komenský nezpovídal nikdy tak,
aby člověku druhému pověděl své hrášky do po-
drobna, každý těžší zřetelně udávaje. To však či-
nili papežové vždy, činíce tedy v tom ohledu
více, než Komenský a než všickni protestanté do-
hromady. Ač nás tedy takováto řeč Komenského
trapně dojíhá, — přece chceme nejmírněji se vy-
jádřiti a pravíme: Komenský ukázal ve věcech
Církve katolické se týkajících překvapující
zaviněnou nevědomost.

2. Že však nevědomost ta musela míti zá-
hubný vliv na mysl nejen lidu českobratrského,
nýbrž i na mysl Komenského samotného vysvítá
z jiných spisů jeho, kde se shledáváme s výroky,
jež jindy pocházejí od lidí, jichž mysl záští a
fanatismem zkalena jest. — Uvedeme

ze šetrnosti k evangelíkům a »svobodomyšlným« jen jedno místo. — Ve svém spisku: Kšaft umírající matky Jednoty Bratrské píše Komenský takto: I na vás zapomenouti nemohu sestry milé, Jednoty Evangelické; nýbrž ani na tebe — **Matko naše**, z níž jsme pošly, **Jednoto Římská**. Matkou's nám byla, ale's se nám v Macechu obrátila, nýbrž v Zubřici dítek svých krev střebající (!!) proměnila. Vinšujit, aby se v starosti ale upamatovala ku pokání, a vyšla z Babylona ohavností svých. V čemž tobě, ač může-li to nápomoci, odkazují příklad svůj, kteráž jsem Bohu na nás v zašlostech našich pamatujícímu, dala čest a za světlem slova jeho jdouc, vyšla s milosrdenstvím jeho z mrákot modlářství tvého . . . Synům pak tvým já za dědictví odkazují právo to, kteréž jim dal Bůh, aby ujmouc se o slávu Otce věčného, jemuž od tebe zplozeni jsou, odpor vedli proti tobě, Matce své a dokázali, že nejsi manželkou jeho, leč odvracuješ smilství svých od tváři své. Pakli se ani tak nenapravíš a synů svých navrácením se k Otci jejich nepřetěšíš, odkazují králům země, kteří tě posavad na hřbetě nosili, horlivost Boží, aby tě v oškli-vost vezmouce, jako nečistou nevěstku spálili ohněm. (Kšaft. 14, 15. 16., vyd. berl. 1757.)

Nebyl jsem již horkokrevným mladíkem, když jsem kšaft poprvé četl, ale tohle místo mne v útrobách duše tak pohnulo a takovou bolest srdci mému způsobilo, že jsem řekl sám k sobě: A tohle je ten tichý genius? Tichým geniem

(t. j. dobromyslný strážný anděl) nazývají totiž někdy Komenského — ale kdož z katolíků, kteří svou církev milují, může říci, takhle že je možno mluvit tichému geniovi?

Jestliže někdo necítí s námi, nechť uvažuje, co by asi myslel o nás, kdybychom řekli — universita, ... škola... ev. církev... česko-bratrská církev byla neb jest nevěstkou, nečistou nevěstkou!? Jaký křik strhl by se po celé zemi!? — Fanatik bylo by při nejmenším jméno, jehož by se mi dostalo!

A co svedlo Komenského k tak urážlivým výrazům o církvi naší, co bylo příčinou, že tu, kterou matkou byl nazval, dle příkladu Luthe-rova nevěstkou zove? — Kéž by si byl dal práci, a beze všeho fanatismu, jaký roznítiti neprávě tak zvaní reformatoři, přemýšlel klidně o Církvi katolické. Byl by musel přijíti k úsudku jinému.

Církev katolická koná dílo Boží, ale koná je rukama lidskýma. A proto rozumný posuzovatel dovede v ní rozlišiti božské (ku př. náuku, svátostné milosti, moc odpouštění hříchů atd.) — od lidského — od slabosti a hříchů, bez nichž není nižádný člověk. Ku př. otcovská a mateřská moc jest zajisté posvátná, pochází od Boha, ale vykonávají ji v rodině lidé. Že se naleznou otcové, matky, kteří žijí nepřikladně, z toho nenásleduje, že smí jim dítě odepřít poslušnost a úctu, že

smí dítě potupiti matku slovem nejsprostším, kteréž po Komenském opakovati se stydíme.

Co však nejvíce musí překvapiti, to jest to, že Komenský církvi naší, čili jak říkal jednotě římské, staví za příklad jednotu českobratrskou! Církvi římské, mají synové její dokázati, že není manželkou Otcovou, leč odvaruje-li se smilství svých — a na proti tomu staví církev svou. Vím sice, že dle ducha písma možno nazývati obrazně smilstvím — modloslužbu neb odpad od Boha atd. — ale čtenáři obyčejnému napadá spíše nemravnost, jaká se vyčítává kněžím katolickým — třeba i papežům. A na proti tomu domnívají se přemnozí, že mezi českými bratry, zvláště mezi jejich duchovenstvem ničeho takového nebylo. Ta českobratrská církev, to byla prý církev, v které kvetly mravy atd. atd.

Chtíce tedy posloužiti pravdě, zcela nestranně pravíme: Nezapíráme, že se ve století čtrnáctém a patnáctém nalezalo mezi duchovními katolickými mnoho nepřikladně žijících, i mezi vyššími byli takoví jednotlivci, ovšem ale i v těch časech vedle těchto kněží stkvěli se mnozí čistotou mravů a stkvělým příkladem.

Tak pravíme tedy o sobě. — Ohražujeme se však rozhodně proti názoru, že by mezi českými — bratry jen příkladní a čistí se byli nalezali. Byli mezi kněžími jejich lidé rozpustilí, opilství oddaní, smilstvem poskvrnění, pýchou nadutí.

Důkazem je seznam zemřelých českobratrských kněží — od Vavřince Orlíka dle zápisků Blaho-

slavových a Červenkových — tedy od českých bratří. O každém zesnulém knězi tam též poznámka, jaký byl jeho život. Vizme některé příklady.

Toho také roku (1556.). Tu středu před Proměnění Pána Krysta umřel v Hodoníně Jan Miláček zlé paměti. Mnoho let knězem a správcem bratrským byl. Před smrtí z ouřadu . . . složen . . . pro svá hanebná smilství v Lipníku a ve Veselí . . . Mizerně scepeněl.

Totéž léto (1565.) . . . Marek Sychrovský v Přerově . . . Vytržen a vychvácen jest pro velmi rozpustilý život . . .

Léta Páně 1566. B. Jan Josst . . . čisté hovádko byl, jen jísti a píti.

Léta Páně 1582. Umřel B. Pavel Pául Fulnecsky v Stolínkách na den sv. Vavřince . . . Jeden z kněží Páně ženatých, který nemálo o sobě myslil a hrubě k svobodě těla náchylen byl po evangelicku *). Také ho peníze nemrzely, byl na ně laskav.

Aby se však nemyslelo, že vybírám příklady nejhorší, stůjž zde ještě jeden neb druhý příklad mravních vad kněží českobratrských — druhu jiného. O známém Augustovi čteme: Předivných sylných a neustálých myslí člověk, a přenesnadný pus iti to, což on usoudil, skoč zhůru nebo dolů.

*) Po způsobu lutheránův, u kterých následkem Luthe-rova učení o nepotřebě dobrých skutků děsná nemravnost zavládla.

Při jménu Jana Korytanského čteme: Brzy zrostl u velikého člověka u sebe i u jiných některých . . . Nic proti němu nebyl Isaiáš prorok, ani svatý Pavel. Než nežehnal mu Pán v jeho moudrostech, což i sám potom vlastními ústy vyznati musil.

Tak tedy mluví dějiny o kněžích církve česko-bratrské. — Bolno nám tedy bylo čísti v kšaftu, že si má Církev římská vzíti příklad z církve česko-bratrské. Zdá se nám to strannictvím, a sice nejen již z nevědomosti povstalým. Nejvíce však uráží nás to, že církev naše byla dle Komenského z ubřicí, krev dítek střebající.

Není k tomu zapotřebí veliké znalosti dějin, aby se ukázalo, že tohle tvrdé a tichému genu neslušící slovo jest výplodem strannictvím pojaté mysli. — Tedy katolická Církev střebala krev dítek svých?! Krev katolíků vylitou husity a Žižkou; potoky krve anglických katolíků, mrtvoly těch, jež pro víru odsoudil k smrti Kalvín; krev německých sedláků, do nichž Luther kázal střílet jako do psů; krev katolíků vylitou při revoluci proti zákonnému králi Ferdinandu II., jež byla zahájena vyházením z oken — a prováděla se na bojištích; krev, jež tekla zbraněmi Švédů — to vše není nic?!

4. Konečně musíme se zmíniti ještě o tom, že byl Komenský oddán podivuhodnému náboženskému blouznění. Právě ta kniha Lux

e tenebris — Světlo z temností*) jest toho patrným důkazem. Kniha ta je totiž sbírka vidění a proroctví tří lidí. První z nich byl Kristofor Kotter, lutherán, (civis et alutarius Sprottaviensis) — měšťan a koželuh ve Slezsku, začal mít to vidění r. 1616. Druhá z nich byla Kristina Poňatovská v Duchníku, »prorokovala« r. 1627, 1628, 1629. — Třetí byl Mikoláš Drabík ze Strašnice na Moravě**), začal prorokovati 1638. Kotterova proroctví jsou tištěna (s předmlouvou) na 168 stranách; Poňatovské na 164, Drabíkova i s posudkem na 520 stranách.

To vše Komenský sepsal; vše hájí, že to není ani podvod, ani že to nepochází z podrážděné obrazotvornosti, ani od ďábla, nýbrž od Boha. I protestanté varovali Komenského, aby tomu nevěřil, poněvadž se mnoho z těch vidění nevyplnilo — ale on to hájí a vymlouvá. Není možno ta »vidění« všeska zde psáti pro veliký počet jejich. Ale v předmluvě (k prvnímu vydání) praví Komenský, že se nechají všeska ta vidění patnácti kapitolami přehledně podati. Na důkaz, jak ubohý Komenský blouznil,

*) První vydání od r. 1657 sluje Lux in tenebris; světlo v temnostech; druhé Lux e tenebris — světlo z temnosti, což v předmluvě se odůvodňuje. Druhé vydání od r. 1665 jest o mnoho větší.

**) Drabík byl kněz českých bratří. Dopoledne byla v jeho domě paní jeho žena, odpoledne on, jelikož byl opilec. Ve vysokém věku byl pro tato falešná proroctví v Prešpurku stát.

když tomu věřil, uvedeme zde některé ty »kapitoly« ku př.:

II. Papež je Antikrist onen veliký, a n...ka babylonská. (!!)

III. Šelma (bestia), která tu n...ku na hřbetě nese, je císařství římské, zvláště pak d ů m r a k o u s k ý (rod habsburský).

IV. Bůh tohle déle trpěti nebude: ale svět bezbožníků znovu zahladí potopou krve.

V. A proto pohne nebem i zemí: to jest, poštvě proti sobě všechny národy, aby přivoděn byl neslýchaný všech věcí zmatek.

VI. Těch válek konec bude zahynutí (interitum) papeže a domu habsburského.

X. a XI. Národové ti se spojí v jedno k vykonávání tohoto díla Božího a sice neslýchanou rychlostí, jednoho roku, měsíce, dne, jedné hodiny (!!), se zděšením celého světa.

XII. Turci a Tataři přijdou ku pomoci a tomu dílu budou napomáhati.

XIII. Za odměnu obdrží světlo evangelia.

XIV. Nastane reformace všeobecná celého světa před jeho koncem.

Že Komenský blouznil, uznává každý nepředpojatý (Srov. čas. Mus. čes. 1890—1891.) Rádi ku zmírnění soudu o tomto blouznění Komenského připouštíme, že doba jeho byla dobou, v které k takovým věcem lidé byli více nakloněni, ale že by Komenský bez toho blouznění byl větším, nelze upříti. Nevěřili těm prorokům jiní, i on tak lehce mohl. Smutnější

věcí při tom jest však to, že vydáním té knihy s předmluvou, jinou k prvnímu vydání, a jinou k druhému, — ukázal nám až příliš zřetelně politování hodné vášně a vady srdce svého.

V srdci jeho Bohužel plála neuhasitelná zášť proti církvi a její hlavě, nebo co jiného značí slova: Papež je Antikrist veliký a nevěstka babylonská. Rovněž i proti císaři Ferdinandu II., vůbec pak proti domu a rodu habsburskému zášť choval v srdci svém. Důkazem toho jsou slova: šelma (bestia), která nevěstku babylonskou na hřbětě nese. — Ferdinand II. ovšem vypověděl všechny nekatolíky ze zemí českých. Komenský a s ním mnozí jiní odešli z vlasti. Byla to pro ně rána velice citelná. — Ale tak vzdělaný muž neměl ani zde býti jednostranným; neměl — jako až podnes veliká většina církvi katolické nepřátelských učenců i neučenců našich, — viděti jen to vyhnanství své; neměl patřiti jen na sebe jako vyhnance — exulanta, a jen na Ferdinanda II., jako jedinou příčinu toho.

Vše to, co na české protestanty (evangelíky, lut. a helv., české bratry) po bitvě na Bílé Hoře přišlo, zavinili protestanté sami.

Protestanté v Němcích ustanovili zásadu: čí kraj toho i náboženství. Ať to upře někdo, může-li! — Protestantská knížata dle toho všude jednala. Poddání museli přijati náboženství svého pána. Ačkoliv však toto protestantské tyranství na svědomích lidských v protestantských zemích všude až děsným spů-

sobem ku př. trestem smrti, vyháněním z vlasti, braním statků a občanských práv, nepřipouštěním k úřadům již provedeno bylo, přisahal Ferdinand II. při svém zvolení z krále českého na tak zvaný majestát t. j. Rudolfem II. podepsaná listina, jížto se protestantům vykonávání náboženství jejich v Čechách povolilo. Ale jako to bylo jinde u protestantů, tak to bylo i v Čechách. Oni nebyli spokojeni s tím, že jsou trpěni a že mají též trpěti katolíků, oni stáli o úplné opanování, o vyhubení katolíků v. — A proto svedení spolkem protestantův (unií) z Němec spáchali velezrádu. Ferdinanda II., řádně zvoleného a korunovaného krále, o němž věděli, že sice co slíbil, držeti bude, ale dále, než v majestátu slíbil, ku hubení katolické víry nepůjde — toho tedy zavrhli, a volili cizího — českého jazyka úplně neznalého Němce Kalvínského Fridricha za krále. Ferdinand II. pomohl si pak ku právu svému zbraní, poraziv na Bílé hoře vojsko velezrádných zbouřenců, kteří tedy proti králi svému zákonnitému, jako vždy v revoluci se děje, násilí vojenského užili.

Teprv po této velezrádné revoluci vydal Ferdinand II. rozkaz, aby se všickni nekatolíci z Čech vystěhovali. Byla to rána pro ně i pro naši ubohou vlast — ale byl to ač přísný, tož přece spravedlivý trest za revoluci. »Zbavení statku a vypovězení ze země,« píše Brandl (Obzor 1866 str. 355.), »bylo tehda obyčejným

trestem na odbojníky přemožené.« — Stalo se tenkrát protestantům jen to, co sami zákonem učinili — pro sebe; — a co sami dělali přemoženým. — Jen dle jejich zásady jednal král, když chtěl míti poddané své víry. — Čeští protestanté sami to byli, kteří zmocnivše se vlády r. 1618 kněze T. J. ze země — **pod trestem smrti!! — vypověděli a statky jejich zabavili. Ano, protestanté byli první, kteří se zabavováním statků a vyháněním z vlasti začali.** Zabavili statky nejen kapitolám v Olomouci, v Brně, jesuitům a jiným řeholníkům, ale i laikům (nekněžím), kteří s nimi nedrželi jako Valdšteinovi, Náchodovi, Slavatovi, Martincovi, Jindřichu Zdeňkovi, Jáchimovi z Kolovrat atd. atd. Po smrti císaře Matyáše byl od protestantů upřímný Čech pan Václav Vratislav z Mitrovic z vlasti vyhnán a všech statků zbaven pro svou věrnost ku králi Ferdinandu II. — Vymažte to, můžete-li z dějin!

Zášť Komenského proti Ferdinandu II. a rodu habsburskému, ač se vůbec žádná zášť omluviti nedá, — nebyla tedy nijak oprávněna. Biskupu českobratrskému bylo by spíše slušelo volati: Co jsme sami činili a chystali jiným, hle, to na nás seslal Hospodin. — Spravedlivě trpíme, jelikož jsme sami dříve jiným ubližovali. Vlády zbaveni jsme, jelikož jsme bezprávně vlády zbaviti chtěli krále od Boha ustanoveného, proti němuž odboj násilný křestanům nikdy dovolen není.

Ale z toho všeho nic neshledáváme při Komenském. Naopak! On usiluje znovu, aby rod habsburský přece zase byl svržen. On s »proctvími« Kotterovými odebral se do Haagu ku přemoženému Fridrichovi, a dovozuje mu, že bude zase králem v Čechách. K čemuž král řekl: Dejž to Bůh! (Faxit Deus.) Toho chtěl míti zase králem v Čechách, který by byl jistě k poněmčení země pracoval. Již v 16. století poněmčily se celé kraje v Čechách, tím, že od protestantských pánů voláni byli lutheránští kazatelé a učitelové Němci; kostel a škola stala se nejen protestantskou, ale i německou — za třicet let ne uměl v obci nikdo česky! — Bůh nás, ač mnohými ranami nás šlehal, ač na pokraj hrobu uvedeni jsme byli, — toho krále a tím i úplného vyhynutí národnosti naší uchránil. Onno Klopp, praví o něm (Fridrichovi), že i od tureckého sultána žádal dosazenu býti na trůn český, slibuje učiniti vlast naši poplatnou Turkům!! (Třic. válka I., 515.)

Blouznění Komenského nebylo tedy jen neškodnou hříčkou rozbolestněné mysli, nebylo jen tak skvrnou na slunci — pobádalo k činům, k činům velezrádným a osudným. — Proroctví ta tím, že je Komenský vydal tiskem, udržovala vystěhovalce v klamně naději, že se brzy vrátí domů; neboť výslovně dí Komenský v předmluvě ku Světlu v temnostech (čl. 49.), že církev česká (česko-bratrská) shromážděna bude. — Jak mnohý vystěhovalce byl by se stal přístupnějším učení

katolickému — té staré víře sv. Václava a Karla, otce vlasti — jak mnohý by se byl zpamatoval, že nejslavnějším byl národ náš, když víry svatováclavské se držel a byl by opustil rád bludy z ciziny z Anglie, z Němec, a ze Švýcar k nám zavlečené, které roztrhaly národ v sekty a jej se slabily válkami hrůznými, — jak mnohý by byl tedy nemusel oželeti vlast a statek svůj, kdyby ta podvodná proroctví, obzvláště s tou předmluvou, tiskem byla nevyšla.

Víme, že ubozí vystěhovalci i od Švédů spásu čekali! Jak osudný to zase klam! Ti, kteří z vlasti naší učinili poušť, ti, kteří až dosud neslýchanými hovadnými i tyranskými činy svými lid český až k zoufalosti přiváděli — ti měli pomoci vystěhovalcům? O ně se jim pramálo jednalo. Celá ta válka byla válkou lupičskou, která měla původně Gustavu Adolfu pomoci k císařství. — A toho Komenský necítil, toho lid vystěhovalý nevážil! Který kdy vlastenec spojil se s vrahy vlasti, byť i sám trpěl?

Konečně budiž ještě podotknuto, že Komenský tolerance, jíž pro sebe žádal, pro církev katolickou neznal. Onť výslovně praví, že vše dle proroctví skončí tím, že bude celý svět protestantským, a ještě v kšaftu volá, aby králové vyhubili církev katolickou . . .

Vím, že si tímto spiskem nevydobudu uznání těch, kteří jsou buď lhostejnými katolíky, liberály, nebo nesnášenlivými protestanty. Strannické líčení dějin naplnilo předsudky myslí i našich vzdělanců,

našich studentů, i našeho lidu. — Ale před Bohem jsem si vědom, že jsem chtěl přispěti jen k šíření p r a v d y. — Kdyby se neusilovalo dodat slavnosti Komenského rázu protikatolického, mohli jsme mlčeti. Obrana církve byla nám tedy vnucena.

Národ český je nyní opět na cestě nebezpečné. Věří těm, kteří mu za vzory ukazují nenávisníky církve a rodu císařského. Dvojí tuto nenávisť platil draze; kéž by to nebylo ještě jedenkráté.

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 9.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Moudrost židů a hloupost křesťanů.

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Dne 11. a 12. října 1890 přinesly brněnské noviny pro lid »Hlas« překlad knížečky, která ve Vídni beze vší závady rozšiřována byla a obsahovala dvanácte rad židovských rabínů, (kazatelů) jež věřícím svým udělili. — Ne chceme štvátí proti židům, ale chceme jen — budiž nám odpuštěno — poukázati na hloupost křesťanů, kteří mají za hroznou moudrost tupení své víry. Zvláště nechť to uváží dělníci, kteří jak ze socialistických listů nyní již známo, židy vésti se dávají.

1. Všechna knížata a evropské země jsou dnes zadluženy. Bursa jest pánem těchto dluhů. To však činiti možno jen pohyblivým kapitálem; proto všechen pohyblivý kapitál budiž v rukou židovských. Ovládajíce bursu ovládáme jmění státu, proto usnadňujmež vládám zadlužování se, aby státy víc a více byly v naší moci. Proto dlužno najímati státní ústavy: železnice, důchody, huti, korunní statky.

2. Pozemky zůstanou vždycky železným a neporušitelným majetkem každé země. Propůjčují samy o sobě moc, důležitost a vliv. Pozemky

tedy přijďtež do židovských rukou. To jest možno, máme-li pohyblivý kapitál. Proto jest nám především vytisknouti nynější majitele z pozemků. Zejména jest nám ale nebezpečno velkostatkářstvo; proto usnadňujmež mladé šlechtě ve velkých městech zadlužování. Lichvou dělíme se o šlechtický majetek a zmenšujeme význam šlechty. Čím více se přičiníme o všemožné rozdělení pozemků, tím dříve a laciněji je dostaneme. Pod záminkou ulehčiti chudším třídám a usnadniti práci budtež ve státě a obcích daně a břemena uvalena na pozemky. Budou-li statky a půda naše — tož musí nám námaha nájemníků a dělníků desateronásobný úrok vynášeti.

3. Řemeslnictvo — ona v cestě stojící nám moc měšťanstva — budiž oslabeno. Řemeslník nesmí býti ničím více leč nádenníkem. Nejlepším prostředkem k tomu jest svoboda průmyslu — továrník nastoupiž na místo mistra, anož mu netřeba samému pracovati, nýbrž jen spekulovati. Proměnivše řemeslníky v dělníky opanujeme zároveň massy lidu k politickým účelům. Obecnstvo jest nemyslící, nevděčná massa, nechá řemeslníka v tomto boji na holičkách, dostane-li u továrníka zboží o něco laciněji.

4. Přirozeným nepřítelem naším jest křesťanská církev; proto jde o to, abychom ji zničili usnadňujíce její rozštěpování. Podporujeme v ní svobodomyšlného ducha, pochybovačnost, nevěru, rozkol. Proto bojujeme ustavičně proti křesťanskému kněžstvu v časopisech očerňujíce je a na-

davajíce naň. Hlavním sloupem církve jest škola. Na vychování křesťanské musíme dostati vliv; proto odtrhněme školu od církve. Pod praporem pokroku a oprávněnosti všech vyznání proměněna budiž křesťanská škola v beznáboženskou. Pak můžeme býti učiteli na všech školách. Agitujme pro zrušení církevního a školního majetku, pro převzetí církevního a školního majetku státem, čili dříve nebo později námi.

5. Pracujtež, bratří, pro zrušení ozbrojené moci; služba vojenská není pro naše děti. Armády jsou podporou trůnů. Ne meč, nýbrž důvtip a peníze ať vládnu. Dostačí nám jen žoldnéři k vůli policejní dohlídce a ochraně majetných proti nemajetným.

6. Nedá se upříti, že za naší doby jest nutna reforma čili oprava hmotného postavení, to jest hmotného postavení nuzných tříd; této opravě by však obět přinést musily třídy majetné, nejspíše kapitál; kapitál ale jest v rukou našich, proto bylo jeho úlohou, veřejně se účastniti hnutí, aby se převedlo z pole oprav socialních na pole politické.

7. Massa lidu jakožto celek jest neustále slepa a hloupa a dá se voditi křiklouny. Kdo však dovede tak hlasitě a vesele křičeti jako Israel? Proto naši lidé byli první na řečništích, první při časopisech a ve spolcích křesťanských. Čím více spolků a shromáždění, tím více nespokojenosti a nechuti k práci. Tím se nutně ochuzuje národ, zotročuje se těm, kteří mají peníze, a zároveň vzrůstají

boháči. Mimo to každé hnutí přináší nám peníze, poněvadž ničí nemajetné, a množí dluhy, zvětšuje nejistotu trůnu — jím vzrůstá naše moc, náš vliv. Proto podporujme neustále nepokoje.

8. Všechn obchod, při němž jest špekulace a zisk, budiž v našich rukou. Jest to naším přirozeným právem: jest nám třeba míti především obchody se špiritusem, olejem, bavlnou a obilím. Tak budeme míti ve svých rukou rolnictví, venkov. Pak můžeme rozdávatí všude každodenní chléb. Vznikne-li nespokojenost a nouze, dá se snadno svaliti vina a křik na vládu. Malé obchody, kde jest mnoho námahy a málo zisku, mohou zůstatí v rukou křesťanských. Ať se dřou a trápí, jako se trápil vyvolený národ po mnoho století.

9. Všechny státní úřady musí nám býti přístupny! Potom teprve, bude-li tato zásada provedena, chytrost, dědičná houževnatost získají židovskému uchazeči ty úřady, které přinášejí zevnější čest, moc a zisk; ony, které vyžadují práci a vědomosti, ať si nechají křesťané. Právo má pro nás obzvláštní důležitost, a d v o k a c i e jest velký krok do předu. Hodí se schytralému a houževnatému duchu našeho národa. Proč by při rovnosti neměl býti žid také ministrem osvěty, když byl již v ne jednom státě ministrem financí? Naši mužové musejí přijíti mezi zákonodárce státní. Nepotřebujeme více zákonů k své ochraně, nyní jest se nám starati o zákony, které jsou nám k prospěchu. Mírný zákon proti bankrotu, jest

jako zlaté doly v našich rukou. Především však se starejme, aby padl zákon proti lichvě ve všech zemích s tím křikem, že se stanou peníze lacinějšími.

10. Israel má mít také slávu a čest. Proto se má tlačiti do všech spolků, kde jest čest, a vrhnouti se na ona odvětví vědy a umění, která ji (čest) nejsnáze získají. Ve vědě jest to medicína (lékařství); i ono poskytuje spekulaci nejširší pole. Lékař vniká v rodinná tajemství a má život ve své ruce.

11. Máme peníze a za peníze se dá koupiti i ctnost. Žid nemá zneuctiti dcery svého národa, k tomu jest dost dívek křesťanských. Která chce zůstatí cnotnou, nedostane práce, nedostane chleba. Jest třeba našim mladým mužům dopřáti též nějakého potěšení. Jděte do velkých měst a uvidíte, že k tomu nepotřebovali vaší moudrosti. Dělník se musí spokojiti s naším odloženým a obnošeným šatem. Učiňte z křesťanské manželské přísahy raději občanskou smlouvu a jejich ženy a dcery budou ještě povolnějšími v našich rukách.

12. Jsou-li peníze prvou mocností světa, tož tisk jest druhou. Čím jsou pronešené zde myšlénky a rady bez něho? Jen tisk budeme-li mítí ve své moci, dojdeme svého cíle. Našinci musí řídití denní tisk; jsme obratni, chytří a máme peníze, jichž dovedeme k svým účelům využítkovati. Jest nám třeba velkých časopisů politických, které jsou veřejným míněním, musíme mítí kritiku ve svých rukách, kramářskou literaturu (špatné spisy), tele-

grafy (pro různé bursovní a pod. rejdy) a divadlo. Vypudme odtud krok za krokem křestany; pak budeme poroučeti světu, co má věřiti, čeho si vážiti a čím opovrhovati. Dáme zaznívati sterým způsobem nářku Israele a žalobě nad potlačováním, jež nás tíží. Neboť co zatím každý jednotlivec jest proti nám, bude massa ve své hlouposti vždycky při nás. Tiskem můžeme udělati právo neprávem, hanbu ctí; tiskem můžeme otrásati trůny a rozváděti rodiny.

Můžeme pochovati všechnu víru v to, čeho si nepřátelé dosud velmi vážili; můžeme zničiti úvěr a rozpoutati vášně, působiti válku a mír, slavným učiniti a zhanobiti. Kdo má tisk, má ucho národa. Až bude míti židovstvo peníze i tisk, může se otázati: kdy se nám uráčí postaviti si na hlavu korunu, jež jest naší, vstoupiti na trůn a zamávati mocným žezlem nad národy země?

Tot jest obsah těch rabínských rad, jak jsme je četli v »Hlasu brněnském.« — Co jest nám křestanům činiti? — V a r u j m e s e k a ž d é h o n á s i l í a b o u ř e n í l i d u p r o t i ž i d ů m. To nám zapovídá náboženství naše. — Ale ať zpytují svědomí své nepraví svobodáři, kteří podkopali náboženství křestanské v národech. Pamatujme! Čím špatnějšími jsme křestany,

tím více stáváme se otroky židů! Ve velkých městech povstávají nyní antisemité — protivníci židů. Ani ti nejsou na pravé cestě, pokud sami jsou křestany vlažnými, svobodomyšlnými. Jen pravé, ryzí křestanství nám pomůže, jestliže dle něho zase zařídí se zákony, školy, vůbec celý veřejný život náš. **Pokud budou křestané čísti listy buď židy psané anebo židovským protikřestanstvím prosáklé, pokud budou voliti do sněmu špatné křestany** — pak jest všecka zášť proti židům směšná a malomocná.

Pravíme, že všecka zášť proti židům jest směšná a malomocná, dokud budou křestané čísti listy buď židy psané aneb židovským, protikřestanským duchem prosáklé. A proč to pravíme? Protože leckteré židovské noviny křestanům berou všecku úctu a vážnost ke křestanskému náboženství, neštítíce se při tom lži. Dáme doklad.

V Římě vychází list židovský *Tribuna*. Ku konci roku 1890 přinesl tento list a po něm všecky židovské listy v Rakousku a částečně též v Němcích následující lživou povídačku. Obsah její byl: V městě San Ferdinando u Palmi v provincii Kalabria zvané, provinil se kněz jeden smilstvem proti cti dvou jeptišek, pak proti dvěma vznešeným dívkám a proti šesti jiným měšťanským dívkám. Jaké opovržení kněžstvem a pak i naším náboženstvím musí v myslech i lepších katolíků takováto zpráva způsobiti! — Redaktor katolí-

ckého listu (Oesterr. Volkszeitung ve Warnsdorfu.) »Rakouské noviny pro lid« — psal do Palmi, a žádal o vysvětlení v této věci. A co mu bylo odepsáno? — V městečku San Ferdinando u Palmi žádný klášter vůbec není, v městečku vůbec není taky vznešených lidí, jelikož obyvatelé jsou chudí rolníci!! — Následkem toho musel list »Tribuna« bídnu svou lež odvolati. (Srov. Kath. Flugschriften. Germania. Berlin. Nro 32. str. 57—58.). Ale ze židovských listů neodvolal ani jeden. A hloupí křesťané tomu věří — a myslí ještě Bůh ví jak jsou osvícení. Zatím ale dávají to, co nejdražšího mají, svou víru, ba i svůj rozum, v porobu židovským novinářům.

Ale zmínili jsme se ještě o listech židovským protikřesťanstvím prosáklých. Bohužel máme takové listy i v jazyku českém psané. Zejména »Národní Listy« přinášívají ob čas takovéto ze židovských listů vyňaté klášterní historky... Je to asi rozkoš, když tak mladočeský svobodomyšlný občan po obtížích denního svého zaměstnání zasedne u večer za stůl v hostinci; když pivo je »jako křen« a »Národní Listy« hlásají klášterní historku nějakou z pramene židovského. Posílněn do boje proti kněžím a tmářům vstává pak občan k jedenácté hodině noční od stolu nevěda, že ho osvětě pomocí »Národních« učí lživí židé. Druhého dne na to uslyšíš ho třeba zase láteřiti na židy, jak se zmáhají, a domácí řemeslník a malý měšťan že chudne atd. atd. Bodejt by ne, když jste po-

mocí protikřesťanských listů židům vydali sami sebe i svůj rozum.

Nejsmutnějším zjevem však jest to, že i listy, které výslovně křesťanskými se nazývají, takovéto židovské historiky přinášívají. Jsou to některé listy evangelické. Obzvláště pak jmenujeme Hlasy z e S i o n a, které otisky podobných zpráv z »Národních Listů« přinášívají.

Pro samu zášť proti »Římu,« to jest proti církvi katolické, nevidí, že pracují spolu se židy k vyvrácení křesťanství vůbec. Bůh je osvět!

Líbo-li, dáme ještě jeden příklad. — Nedávno kolovala v novinách židovských zpráva pod názvem: Jesuité jako falšovatelé poslední vůle. První zprávu o tom přinesla židovská »Riforma«. Dle tohoto časopisu zfalšovali kněží před 67 lety (!!) poslední vůli papežského státního tajemníka Konsalvi-ho, čímž právní dědicové jeho ošizeni byli. — A hle! Pravda jest to, že — jak to často bývá, když někdo odkáže něco kostelům atd. — dva lakomí příbuzní Konsalviho proti platnosti testamentu zadali žalobu; — ale pře skončila tím, že soud uznal, že testament je platně zhotoven a že nikým zfalšován nebyl. — Ale tento výrok soudu nepřinesly ani jediné židovské noviny!

Jak velice musí tedy růsti vliv židů, když lidé jejich noviny a nebo výtahy z jejich novin i v českých »svobodomyšlných« novinách čtou. — Pak se ubozí křesťanští národové domýšlí, že nábo-

ženství katolické nestojí za nic. Pak se volí do sněmů poslanci protikřesťanští, a ti dělají pak zákony, kterými se vše boří, co křesťanství dobrého zbudovalo, a na místo toho dává se lidu to, co ho vydává v ruce boháčů židovských a jim podobných pokřtěných. — Jak hluboce tedy klesli socialisté, kteří se dávají vésti židy, a fanatickou záští proti náboženství a kněžím jen hoří.

Jak směšná a malomocná jest zášť proti židům u některých špatných a hloupých křesťanů, ukazují často i obrázky ze života vesnického.

Jeden rolník, jenž s celým domem svým pil kořalku a lumpoval, upadl do rukou lichváře židovského, který mu konečně statek dal do prodeje. Dříve než prodej byl vykonán, postavil mu rolník — snad se zaručením trvání na věčné časy — na pole kříž, aby to prý žida zlobilo. — To je židovi k smíchu — a nám k pláči. Ubohý člověče! Právě proto, že jsi se nedržel kříže — proto dostal tvůj statek žid. — Kříž na tvém bývalém poli on strpí, jen když tys se stal pomocí jeho kořalky, kterou jsi »chlystal« — jeho otrokem a nádenníkem na svém vlastním statku. —

Bohužel, že jsou podobné obrázky v našich vesnicích příliš časté. Jen jednu vesnici znám, kde jednali jinak. Přistěhoval se tam žid, a začal tam nabízet laciné zboží, zvláště pro panímámy a jejich dcerušky — a kořalku, zvláště pro pantáty, synky a čeledíny. — Ale za čtyry neděle žid se odstěhoval. A proč? Protože moudrým působením

představeného, který ještě k z p o v ě d i ch o d i l (!!)
— nikdo z celičké vsi — od žida ničeho nekoupil.
— Jest-li tak působí představení, kteří louskají
„Národní Listy“ atd. atd., a k z p o v ě d i nechodí —
o tom jsem neslyšel ničeho.

Voláme tedy ještě jedenkrát: Nedopou-
štějte se hrubostí a násilí proti židům;
vaše křesťanské náboženství vám to zapovídá. —
Ale buďte především vzornými křesťany sami —
a pak nevolte nikoho do sněmu, kdo není dobrým
křesťanem. Bude-li sněm neb říšská rada sestávat
z mužů, kteří vědí, že jedině z křesťanství plynou
prospěšné a dobré spravedlivé zákony, — pak jedině
bude zase křesťan pánem ve své vlasti. Pak bude
dobře i dobromyslnému dle bible opravdu žijícímu
židu. Bude se moci poctivě žít a od křesťanů
bude míti pokoj; ba dobude si u nich i vážnosti.

Nejlepším prostředkem k udržení lidu našeho
městského i vesnického — rolnického i dělnického
při pravém blahodárném křesťanství jsou dobré
katolické noviny a spisy — ale zvláště katolické
spolky. Přistupte tedy ke katolicko-politickým
jednotám; zařizujte je, kde nejsou. Ptejte se na to
svých kněží. Spolky katolických tovaryšů, jinochů
a mužů vychovávají vám křesťanské řemeslníky

a dělníky. Posýlejte do nich své syny. V Praze je jednota katolických tovaryšů na starém městě v Řetězové ulici v domě svatováclavské záložny. Konají se tam dobré přednášky, jest tam dobré čtení a připravují se taky počestné zábavy.

Dodatek.

Pozor na sektáře!

Nedávno jsem dostal dlouhý dopis od nějakého mladého člověka — studenta snad. — Z psaní jsem vyrozuměl, že byl původně katolíkem, ale nyní že je sveden od těch, kterým v Praze tu i tam říkají Adlofáci. — A proč jim tak říkají? — Žije tu v Praze v truhlářské ulici pán, který se jmenuje Adlof. Pán ten šíří tu nějaké náboženství. Katolické to ovšem není, ale taky ne evangelické, augšpurského nebo helvetského vyznání. Jmenují to svobodná ev. reformovaná církev česká. Hezké jméno. Je to však jen léčka na chytání neuvědomělých katolíků. Ze psaní onoho mladíka jsem poznal, že to je církev bez církve. — Církev bez církve? Ano! Výslovně mne »poučuje« onen mladík, že žádné církve není zapotřebí, on že má jen Pána Ježíše a dost. V katolické církvi prý se musí studenti mnoho učit, aby všecy články své víry poznali, ale toho není prý

třeba. On má Pána Ježíše a dost. Ale ptejte se ho, čemu vlastně Pán Ježíš učil. On toho neví. — On ví jen, že Pan Ježíš odpouští hříchy. Ale jak? On zase mnoho o tom neví. On prý »své hříchy složí k nohám Pána Ježíše« — a bude dobře. Ze všeho je vidět, že človíček ten kloní se k náboženskému blouznění. — Proto pozor! »Adlofáci« mají ve farnosti sv. Petra v Praze již dům, kde konají své schůze. Mnohé nevědomé duše nechají víry své a chrámu svého, v kterém se jim přece hlásá, co po devatenácte století církev vždy učila, a jdou raději k sektáři, kde se mluví jen o lásce a kde se pěkně zpívá atd. atd. —

Pan Adlof je taky správcem spolku křesťanských mladíků. Zase hezké jméno. Ale rodičové pozor! Hraje se tam o katolickou víru vašich synů. Na místo víry, která pevně učí, čemu svatí apoštolové učili, — poskytnou tam vašim synům víru, která vlastně neví, čemu by učití měla.

Pozor na sektáře na Vinohradech. Tam dělá apoštola nějaký Schw. . . . který láká dívky k víře. Platí prý mu 2 zl. a za to je znovu pokřtí; nebudou spaseny, leč jestli je ponoří celé do Vltavy! Služebná jakás — jak psal »Čech« — již je tak popletena, že chce znovu pokřtěna býti ve Vltavě. — Nevím jak křtí ten Schw. . . . Ale jednu paní nedaleko od Prahy měl už takový podobný apoštol v tenatech avšak s hrůzou poznala, jak ji popletl, když — jsouc paní počestnou — poznala, že se při tom ponoření do vody jedná o zhovadilou nemravnost.

Pozor na sektáře! Na Smíchově bydlí nějaký p. Clark (Klerk); rozšiřuje tu knížečky a bibličky. Chce z katolíků nadělat přívrženců nějaké sekty anglické. Všem takovým, ať jsou to Adlofáci nebo Klerkáci — ukažte dvéře. Obzvláště pak těch schůzí, ve kterých se znovu křtí — a to ponořením v řece, se varujte.

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 11.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává **Edvard Brynych.**

Nebe na zemi.

Upřímné slovo k dělnictvu pro první máj roku 1892.

Napsal **Edvard Brynych.**

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovarů v Praze.

V Praze 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Jeden dělnický spisovatel píše asi následovně:

»Když jsem byl dítětem, mrzel jsem se velice na Adama a Evu, že nás o ráj na zemi připravili. Jak by to bylo krásné, kdyby ten ráj posud byl; nic bych nemusel dělat, nic bych se nemusel učit a jíst bych měl, co bych si jen přál. Tak mudroval můj dětský rozum. A nyní, když jsem mužem, vidím pojednou, že jsem se nadarmo trápil. Co nevidět budu mít ten ráj, ba ještě lepší ráj, než byl ten první; budeme mítí nebe na zemi.« A jak se to stane? — tak tážu se já, tak tážeš se i ty, milý čtenáři. — Docela lehce. Plán pro zařízení tohoto ráje čili nebe na zemi jest už hotov. A kdo jej vymyslel, vynalezl? Jsou to sociální demokraté čili socialisté, vlastně jejich vůdcové. Tito pánové — ti vůdcové totiž — píší a mluví o tom překrásně. Všecka chudoba, všecka nouze, všecka starost musí z toho světa. Nebude více nešťastných, nebude nespokojených. Nám jest to ovšem divná věc, že se to, co svět světem stojí, dosud nikomu nepodařilo. Co jen dělal ten Kolumbus, že šel hledat Ameriku, lépe by byl udělal, kdyby byl vynalezl ten nový ráj, to nové nebe, nebe na zemi.

Než ale nechme žertů a promluvme si moudré slovo. Víím, že dělníka bez víry, bez mravnosti neobráším tímto spiskem. Ale prosím, aby dělník, který

přece chce býti zván člověkem rozvázným, tuto knížku klidně přečetl a pak teprv svůj úsudek pronesl.

Rozvažuj tedy, dělníku,

I. c o t i s o c i a l i s m u s s l i b u j e .

Kterak se musíš namáhati, trápiti, lopotiti nebo i dříti, poctivý dělníku, abys, jak se říká, počestně to živobytí uhájil. Zvláště když jsi ženat, když tak asi půl tuctu dětí, výbornou chuť k jídlu majících, s tebou za stůl zasedá, tu to není ovšem žádná hračka všecko všude platit, čeho k slušnému opatření rodiny zapotřebí jest.

Nuže socialističtí vůdcové ti povídají: »Dření« přestane. Neboť dle Bebla, německého spisovatele socialistického, až jen bude vše zařízeno, jak on si to myslí, pak t ř i h o d i n y práce denně postačí. (Bebel: Die Frau... Osmé vydání. Londýn 1890. Str. 162. Poznámka). Není-li pravda, milý dělníku, to je opravdu, ne-li samo, aspoň již trochu toho nebe. Ale slyš dále. Jiný socialistický vůdce píše: Každý, kdo se vykáže, že svůj kus práce vykonal, nabude neobmezeného práva obdržeti ze životních potřeb, mnoho-li a co jen se mu líbiti bude. Oděv dostane z veřejných skladišť a jísti bude v hostincích, co jen si bude přát; nebo může si jídlo požíti v nádherném bytu svém, který s hostincem bude ve spojení — (snad tam bude taky telegraf a nebo telefon na sklepníka) a odkud mu nejpohodlnějším způsobem dodáno bude — (snad nějakým rychlovlakem —

Blitzzugem domácím), a nebo si je může připraviti sám atd. (Stern. Thesen über den Socialismus. Str. 12, 13.) — Milý dělníku! Co tomu říkáš? To člověk opravdu dostává laskominy, obzvláště, když nyní bydlíš v chudičském bytu při skrovné stravě.

Avšak každému rozváznému dělníku napadnouti musí otázka :

II. A l e j a k t o h l e j e n p r o v e d o u ?

K této otázce odpovídají asi takto :

»Společnost se musí tak zařídit, že v ní — nebude nic patřiti žádnému jednotlivému — ale všecko bude společné;« (Bebel: Die Frau, str. 94), neboť v této společnosti budou všickni bez rozdílu i bez rozdílu pohlaví sobě rovni. (Bebel.)

Já si myslím, tohle že tak lehkou nepůjde; a sice proto, že by ti, kteří nyní něco mají, museli to vydat do spolku. Boháči židé i křesťané, museli by začít nejdříve, a po nich ostatní. Ve vsi statkář by musel zřici se svých polí, ano i dělníku ty, který máš něco ve spořitelně musel bys' s barvou ven a říci: Občané! Bratři! Jest mi nyní třicet let; od sedmnácti let do dneška jsem byl krejčovským tovaryšem. Po taková léta, co jsem se naseděl u stolečku, co jsem se napíchal, natrápil, 13 a více hodin denně, ano i v neděli. Jiní v neděli odpoledne si šli do hospody; já málo kdy a jen opatrně jsem utrácel. Za to však jsem každý měsíc nějakou tu zlatku

nesl do spořitelny. Mám nyní 500 zl.; tu je máte do spolku.

Kdo máš rozum — odpověz: Udělal bys' to tak? — Neměl bys' pokušení zatajiti, že něco máš? — Udělají to jiní? Udělají to dobrovolně? Půjde rolník ze svého statku, měšťan ze svého domu, obchodník od svého krámu dobrovolně? Půjde to, když by socialisté i zákony robili a věc tuto zákonem udělali, půjde to bez násilí, bez krveprolití přehrozného?

Ale at! Socialisté mají k tomu krvavý prapor, to právě chtějí, nepůjde-li to po dobrém, že to půjde po zlém. A když všechno kolem sebe zničí, rozbijí, co potom?

Ale necht! Dejme tomu, že to půjde; at po dobrém, at po zlém. Jak to potom chtějí řídit, až tedy nikdo nic míti nebude a vše bude patřiti jen státu, společnosti.

Jeden spisovatel, který o tom socialistickém státu studuje, píše, že si to představují takto:

»V socialistickém státě bude vše společno; tedy všechna půda, všechny továrny, všechny stroje a nástroje, všechny železnice a jiné povozy, všechna stavení, všechny peníze atd. atd.

Až to všechno bude mít, pak musí určitě a správně vypočítati, mnoho-li čeho budou lidé v tomto státě potřebovati (tedy mnoho-li masa, vína, piva, kávy, kořalky, mouky, krupice, krup atd. atd. až dojde od sardinek a kaviáru na poslední cvoček v botě.)

Až tohle vypočítají — ale toť se rozumí bez

chybičky a bez podvodu (ne aby si ti, již to budou počítat nějaký podvůdek dovolili — aby potom ku př. mohli mívát oni sami tajně o pečení a láhev vína více) — pak by museli vypočítat, mnoho-li práce bude zapotřebí, aby se tohle vše do spolku vyrobilo.

Pak se tedy konečně práce rozdělí bez rozdílu stavu a pohlaví. Všichni musí stejným způsobem pracovati, ať profesor, učenec a nebo nádeník, který sotva čísti umí; ať hrabě nebo dělník, ať muž nebo žena.

Za práci dostane každý stejně; poukážkou papírovou nebo plíšek. S tím si dojde do hostince, do zásobáren a dostane co chce.

A tak tedy konečně bude tu to nebe na zemi. Všickni lidé budou si rovni, jak v práci, tak i ve mzdě; tak i v požívání toho nebe na zemi.

Dělníku! Budou to časy, co? Či máš, jsi-li rozumný muž, nějaké pochybnosti?

Já je mám — a sice nejen pochybnosti; nýbrž já vůbec nevěřím, 1. že takový stát je možný, a 2. pak že je spravedlivý.

Tedy 1. — Já povídám, že takový stát je nemožný. — Nemluvím o tom, že lidé svůj majetek do spolku nepustí, nemluvím o tom, zdali to vše dobře a správně vypočítají — ale jen to povídám, že stejná práce není možná. — Jen šílenec by mohl chtít, aby všichni lidé dělali tutéž práci a jinou ne; tedy ku př., aby všichni šili jen boty. — To tedy nejde. — Museli by se tudíž, aby se to nějak vyrovnalo, všickni uměti

práce všechny; tedy všechna řemesla, rozuměti všem obchodům, závodům atd.

Tedy ku př. dnes bys v tiskárně točil kolem, zítra bys mohl sázeti, pozítří bys tištěné opravoval, pak zase bys noviny a knihy sám spisoval. — Nebo jiný příklad. Dnes bys v cukrovaru byl ředitelem, zítra účetním, pozítří cukrmistrem, pak bys ale zase pracoval u stroje, potom bys vozil řepu, pak bys' ji z pole tahal a házel do továrny; najednou bys' jel do Prahy se učit na techniku, jak se cukr dělá, jak se takový závod řídí — a pak bys zase v blátě a dešti kráčel s bičem v ruce a poháněl bys' voly, které táhnou řízky do dvora za pokrm dobytku. — Dnes by tě stát poslal tlouci kámen na silnici, zítra bys' musel tlouci máslo ve dvoře; dnes bys kydal hnůj a zítra bys' musel jít přednášet na vysoké školy a nebo aspoň učit děti v domácí škole. — Poněvadž to vše dělo by se bez rozdílu pohlaví — dnes bys' musel prát prádlo a žehlit košile — zítra bys' musel jít někoho léčit, neboť i v socialistickém státě by lidé stonali, musel bys' ku př. na někom jít vykonat nějaké lékařské řezání — operaci. — Ale pozor! Jen tři hodiny denně bys' pracoval. Operace by ku př. žádala, abys' u nemocného pobyl ještě i po ní — nebo abys' se na něj šel podívat u večer. Ty bys' řekl — já mám své tři hodiny odbyté — dejte mi pokoj. K nemocnému se musí i v noci. Ale Bebel povídá: Večer by byl věnován jídlu, pití, tanci, zábavě atd.

Řekni mi tedy, jako moudrý muž, je to

takhle možno? — Ty musíš říci, že není. A proč se k takovýmto nesmyslům přichází, když se o tom přemýšlí? Proto, že socialisté vycházejí od nepravdivé zásady. Pravda jest ovšem, že co do ceny své lidské podstaty — těla i duše — jsme si rovni, ale ve všem si nejsme a nebudeme nikdy rovni. Jeden má vlohy k tomu, jiný k jinému; jeden má vlohy špatnější, jiný lepší; jeden je dle těla silný, jiný slabý; jeden je pracovitý, druhý je lenoch; jeden je dobrý, druhý darebák. — Takové rovnosti, jak o ní socialisté sní, není. Zákonem přírody není taková rovnost, nýbrž právě nerovnost čili nestejnost v těchto ohledech jest zákonem přírody. — Kdyby svět ještě milion let stál, nikdy nebudou všickni lidé stejně schopni ke všemu, obzvláště pak nikdy nebudou se moci všickni naučiti všemu, tak aby tedy každý uměl všecka řemesla, všecka umění, aby byl schopen řídit všecky závody, všemu učit, léčit atd. atd.

Jen v jednom případě by měli socialisté žádoucí svou rovnost. A sice, kdyby přinutili přírodu — (vlastně Boha) — aby plodila lidi všecky stejně ke všemu schopné. — Mohou to?.. Nemohou.

O sestejnění všech lidí pokusili se již někde; a sice ve Francii v revoluci. Stínali lidem hlavy — a nešlo to přece. Mámu za to, kdyby se tohohle prostředku užilo, že by na konec zůstal na světě jen jediný člověk; tím by ovšem bylo všemu trápení konec. Dva by totiž — muž a žena — nesměli

zůstatí. Jsou nestejní, a zůstal-li by jen jeden, musí lidské pokolení vymřítí.

Pravil jsem, že takový stát

2. by byl nespravedlivý. Proč? Proto, že dělník pilný, pracovitý, dovedný vždy byl by skrácen. Pohodlný, liknavý by vždy dovedl všelijak si ulehčítí, ty tři hodiny strávití — a bral by stejný »plíšek«. Rovněž tak dovedný, jako nedovedný. — A nebo snad by se dávali »plíšky« podle pilnosti a dovednosti — tu by předně nastala všeobecná hádka a pranice — a stejnost by každým způsobem zmizela.

III. Kdo pak by ten ráj čili to nebe, vlastně tedy ten socialistický stát řídil a spravoval?

Mezi socialisty jsou mnozí, kteří se nazývají anarchisté. Slovo ~~to~~ vzato ~~je~~ ze řeči starých Řeků a znamená asi tolik, jako »bezvládní.« Anarchisté jsou tedy lidé, kteří nechtí žádnou vládu, žádnou vrchnost, žádné představené. Takoví myslí, až by se všecek nynější řád zbořil, že by potom v tom socialistickém státě nebylo zapotřebí ni žádné vrchnosti. Tedy žádný by nedával žádných rozkazů, žádný by neporoučel, a tudíž by také žádný žádného neposlouchal. — Byl ty to ráj, co? — Byl by to as spolek, který by měl ve svých stanovách první článek čili paragraf a ten by zněl: Každý dělá, co chce; a více paragrafů by nebylo.

Tohle je vynález, na jaký ještě nikdo ne-

přišel. Ani ta příroda, kterou takoví anarchisté mají za Boha, na tento vynález nepřišla. Ona všude sama — my ovšem říkáme Bůh — ustanovuje vrchnost čili lidi, kteří dávají rozkazy, jichž jiní poslouchati mají. Tak to je v tom nejpůvodnějším spolku, totiž v rodině, otec poroučí, děti ho mají poslouchati. Představme si rodinu, v které by byl jen jediný paragraf: Každý dělá, co chce — může taková rodina obstáti? — Ale tu mne páni anarchisté poučí a povídají: Co pak jsme děti? — Dobrá! Představme si tedy dílnu, nebo raději továrnu. Patřila by spolku, a sice každý z vás by měl stejný podíl na ní; ale platila by v ní zásada: Každý dělá, co chce! nikdo tu nesmí poroučet. Tážu se, zdaž by se jen jedinký den mohlo v továrně té pracovati?

To nahlíží sám, veliké socialistův německých světlo, Bebel, a ač jaksí bojácně, přece mluví o vládě. Povídá: Musely by se zříditi jednotlivé obce čili společnosti. Kdo do společnosti patří, každý bez rozdílu i tedy ženské volí »důvěrníky«, kteří správu obce řídití mají.« — Podívejme se na to, povídal jsem si. U nás se tomu říká představený, neb vrchnost, a pan Bebel tomu říká důvěrník. — Pak jsem se tázal. Bude-li pak každá taková společnost sama pro sebe, tak že by tedy ku př. kolem pracovny bylo několik domů, a to by byl ten socialistický stát, čili povstalo by veliké množství států? — Měl jsem v tom ohledu o tom ráji hned, jak jsem to četl, veliké pochybnosti. Ať už nemluví o té vřavě a třebas

pranici, než by se ti důvěrníci zvolili, poněvadž, jak už lidé jsou, každý občan a obzvláště též občanky chtěly by býti těmi důvěrníky; ať už nemluvím o tom, jak by ti, kteří se nestali důvěrníky, hleděli zvolené co nejdříve schodit, — ale tázal jsem se, co potom, když někteří budou neposlušni? A co, když ta obec, ten malý stát udělá bankrot — co potom? Pak si myslím, že by šli na sousední obec čili stát a násilím by jim brali, co ti si vydobyli. — Ale z toho bludu mne vyvádí Bebel; on říká: »V čele těch místních správ stála by ústřední správa;« ale pozor; nebyla by to vláda s mocí panující — byla by to jen správa, která všechno vede. (Die Frau; str. 152.)

Od tohoto zařízení slibuje si Bebel to nebe na zemi. To by mělo dle něho za následek, že by se vše láskou jen rozplývalo. »Zločinů politických ani sprostých není více. Zloději přestali, poněvadž každý poctivou prací si lehce vydobude, čeho potřebuje; tuláků není více; a vražda, proč? vždyť žádný svého nic nemá, nemůže se tedy obohatit oloupením druhého « (Die Frau, str. 179).

Proti tomu bych si dovolil namítati, že právě ve společných závodech nejvíce se šidí a krade. Nikdy ještě žádná vláda nestydá tějinekradla, jako vláda francouzské republiky před stolety. A přece vládli z lidu vyvolení důvěrníci.

Ku provedení toho, jak to Bebel píše a hlásá, bylo by zapotřebí jen jediné věci a sice té, aby se Bebel postaral, by se od té chvíle ro-

dili a vychovávali lidé, kteří nebudou mítí nižádných zlých náklonností ani vášní. Ať se postará zvláště o takové lidi, kteří by na sebe úplně zapomněli, a jen společnost z celého srdce a nade všechno milovali. Dokud se ale budou roditi lidé takoví, jako se rodí od časů Kaina a Abela až do dnes, lidé naklonění k rozličným nepravostem, jest celé to nebe na zemi jen sladký sen páně Bebelův a svedených jím dělníků. Ještě nejspíše by to šlo, kdyby byli lidé nejdokonalejší, svatí křesťané, kteří by dovedli všechny své vášně dokonale potlačovati. Ale právě Bebel chce vše to, co píše, poříditi.

IV. bez náboženství, bez mravnosti čili pomocí bezbožství.

Někteří socialisté se tvářili, jako by v jejich státě náboženství trpěno býti mělo; říkají, to že bude soukromou (privátní) věcí každého, čili to se každému ponechává, chce-li nějaké náboženství vyznávatí a nebo ne.

Ale takové mluvení je jen klam. Mnozí by se totiž přece zarazili a k socialistům by se nedali, kdyby se jim to řeklo zcela zřejmě. Bebel ale povídá: Oč v tom oboru, který se nyní náboženstvím jmenuje, usilujeme, to je bezbožství — atheismus. Tak řekl dne 31. prosince 1881 v říšské radě v Berlíně. A o člověku píše, že je jen zvíře. (Die Frau, str. 59.)

Tak tedy, milý dělníku, uvažuj. V tom socia-

listickém státě bude vše láskou přetékat, nikdo nebude na sebe dbáti, aby si pohověl na úkor druhého, nikdo se nebude nad druhého vynášeti, nikdo se nebude zlobiti, každý bude mu to nejlepší přát, nikdo nebude šiditi, nikdo nebude krásti, nikdo nikoho ani se žárlivosti ani ze zášti neporaní, nezabije — nikdo se neopije, nikdo nebude nestydatým, děti i dospělí budou jako andělé — jen až se přestanou modliti, jen až se přestanou báti Boha a věčnosti. My sice pozorujeme, že nyní již mravnost strašně klesá; jedna z nejděsnějších lidských vášní se strašně šíří, totiž sobectví, jehož zásadou jest: — starej se sám o sebe, abys co možná nejvíce ty sám užil — povídáme, že se to děje nyní, když přece ještě víra v Boha úplně nevyhasla, ale jen ochábla; — až úplně zanikne, pak odloží lidé sobectví a všechny své ohyzdné vášně. — Můžeš tomu věřiti?

Ale slyš dále, co z toho všeho následuje. Bebel a s ním jiní povídají: Na Boha a na věčnost my nic nedržíme; ale jsme proto na světě, abychom co možná nejvíce rozkoší užili. Vše tedy, co tomu překáží, musí z našeho státu odstraněno býti.

Neobmezenému užívání rozkoší překáží také manželství a rodina.

V pravém socialistickém státě přestane tedy manželství; na místo manželství nastane svobodná láska.

Bojím se vše napsati, co v tomto ohledu již napsali, poněvadž nemohu zabrániti, aby tato knížka nepřišla do rukou i nedospělým. Jen to řeknu: V socialistickém státě mohou muž a žena spolu bydliti na způsob nynějších manželů. Ve spolek ten vejdou beze všeho spolupůsobení nějakého úředníka; tedy jen sami dva beze svědků, bez ohlášek, bez psaní, smluv atd. atd., a mohou se zase kdy chtít rozejít. — Je to nebe, co? Pro největší spustlíky, vilníky a děvky zrovna jako stvořené!! Neboť nemusí ten spolek trvati ani celý jeden den... (Co následuje napíšu jen latinsky. Dospělým čtenářům může to, uzná-li kněz za dobré, přeložiti. *Mulier non tenetur parere filios, quot possent e matrimonio nasci; potest ergo aut a viro discedere et caelebs manere aut, cum viris quibuscumque copulam carnalem conceptionem impediendo exercere. — Sic deberent nationes interire.*)

Nuže! Kdo máš ještě jiskru mravnosti v sobě, co tomu říkáš? Musíš se rozhodnouti, chceš-li býti člověkem, anebo hovadem.

Co tomu říkáš, dívko, co ženo dělnická? — Co to z tebe chtí udělat? Nerdíš se, nevzpouzí se proti tomu srdce tvé, čest tvá, důstojnost tvá? — Dnes jsi »ve spolku na způsob manželství« — a co potom, až tě vyžene, odpudí? Nelze to psáti!

Nastává jen otázka, co za takových poměrů chtí dělati s dětmi?

V socialistickém státě nebude r o d i n y. Brzo po narození budou se děti odváděti do státních ústavů, kdež budou živeny a dle bezbožeckých zásad obě pohlaví pohromadě vychovávány. Zvláště o tom mluvil Bebel, že se tam bude přednášeti ihned dětem učení o účelu pohlaví. (Srov. Die Frau, str. 126.) »Příroda sama« sice i zvířeti vstúpila lásku k mláděti, ale v socialistickém státě láska mateřská, obzvláště pak otcovská, přestane. Nebude též lásky dětí k rodičům více. Vždyť děti se ani nedozvědí, kdo je otcem, kdo je matkou jejich. — Věru! Takovýto stát není ani v Africe mezi divochy. Tam přece ještě je rodina, a rodinná láska.

Socialismus tedy není snad pokrokem a vzděláním lidu, naopak vede k nejděsnějšímu barbarství čili k divokosti.

K tomu ke všemu sázíš, dělníku, ještě, jako hráč na jeden list veškeren statek svůj, tak ty duši svou a věčnost svou. Máš to jisté, že Bebel má pravdu? Mám starost, že sám sebe přemlouváš a do nevěry se nutíš; ale že v hloubce srdce tvého vězí slovíčko »snad«. Snad má pravdu. A na to »snad« dáváš v šanc svou věčnost. — Či bys byl již tak mnoho se zdivočil, že bys přizvukoval těm, kteří napsali: Čert je nejslušnější osobou v celé křesťanské církvi? (Socialdemokrat 1886.) Aneb tomu, který (v Gentu r. 1877.) řekl: »Za pomstu na kněžích a při sklenici vína z Bordó prodáme rádi své místo v nebi! Ale co pravím? Nebe? To nechceme. Co žádáme, jest peklo, a

sice peklo s veškerou tou rozkoší, které dříve (na zemi) užijeme, než se tam dostaneme.«

To je socialismus bezbožecký, to je ten jeho stát, to je to jeho nebe, nebe na zemi. Ale tážete se: Což tedy máme se nechat utlačovat a zotročovat při dření a nedostatku?

Nikoliv! Seřadte se kolem vůdců, kteří jsou rozumnými a upřímnými přáteli dělníků, protože jsou — nejen dle jména aneb pro ochranu svého bohatství — pravými křesťany. — Proto že se nynější školy, nynější zákonnodárství, nynější státy odchýlily od Kristových zásad — proto mohlo dělnictvo utlačováno býti. — Nejlepší křesťané vám již pomáhají, a jen oni jsou vůbec s to pomocí zákonů z učení Kristova vyplynulých ve státě vše tak zřídit, abyste mohli důstojně a slušně žítí a k blahobytu, při němž lze spokojenu býti, si pomoci.

Encyklika papeže Lva XIII. o dělnické otázce ta ukazuje jediné možnou cestu k opravení společnosti lidské, k zařizení všech věcí tak, aby vás nikdo utlačovati nemohl.

Ročník II. Cena 2 kr. Číslo 12.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Z mých zkušeností.

K prvnímu máji 1892 na uváženou vypravuje

V. Orlovský,
člen „Jednoty Kat. Továryšů.“

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Továryšů v Praze.

V Praze, 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).
Nákladem vlastním.

Před několika lety šel J. K. »štipverk«, vlastně jak se po krejčovsku říká — šel do krámu židovi Kohnovi.

Byl velice obratný, proto šel ty nejlepší věci. Během tří let seznámil se důkladně s těmi, kteří u pana Kohna šatstvo dělat dávali.

Příležitosti měl s důstatek neb žid naprosto řemeslu nerozuměl; proto ku př. »na zkoušku« oděvu skoro výhradně posýlal svého obratného tovaryše J. K.

Jednou tedy šel opět na zkoušku známému panu doktoru Dohnalovi se svrchníkem. Po zkoušce, která dobře dopadla, pravil pan doktor, dobře jsa naladěn: vidíte, občane, vy jste sám proti sobě, Kohn nic neumí, řemeslu nerozumí, vedete mu všecko sám, proč nezřídíte si sám závod krejčovský? Vědomosti máte, nuže co vám schází? Já jsem první, který k vám půjde, a o ty ostatní se postarám jako že se Dohnal jmenuji. — Tohle tovaryšovi lichotilo a uchopiv ruku jeho vděčně ji stisknuv, pravil: Pane doktore, to učiním, rače mně jen svou přízeň zachovat, zůstanu vám navždy vděčným a ještě jednou poděkovav, pohnut odcházel.

*

Uplynul poměrně krátký čas a bývalý tovaryš je nyní samostatným mistrem, jeho firma to zřejmě hlásá; mimo to jest i ženat. Doktor Dohnal plně dostal svému slovu. Ve svých přátelských kruzích s úspěchem se přimlouval za mladého pana mistra.

Dobře se mu vedlo. Těch, kteří u něho šití dávali, čili zákazníků mu stále přibývalo a následkem toho i práce, že musel jednoho jitra měsíce dubna jít pro tři dělníky na krejčovský herberk.

Duben! milý to měsíc krejčovským dělníkům. »Špatný čas« je pryč, jejich doba¹ čili francouzským slovem saisona (čti: sezóna) otevřena. V tom měsíci je obyčejně herberk úplně opuštěn, v tom měsíci šije i ten dělník, který obyčejně o práci nestojí, a nejráději se jen povaluje u Halánků, Vořechovských a p. — V tom čase nejsou páni mistři vybíraví.

S obavou vkročil tedy do herberku náš pan mistr a světe div se, našel tam právě tři dělníky: kabátníka, kalhotáře a vestáře, ty právě potřeboval. Udal jim své jméno tištěné na lístkách a již pádil k soukenníkovi, by látek nakoupil.

Po páně mistrově odchodu radili se přijatí tovaryši, kdy začít?

Dnes ještě, a to hned, navrhoval kabátník.

»Dnes? Kam's to dal rozum, dnes je pondělí a s modrým chceš začínat? Tys baba a ne dělník, hleď máš hodinky a pořádný svrchník, hoď něco do placu, propijem to, posilníme se dřív na to šití!«

»Dejte mi svatý pokoj, když nechcete, půjdu tedy sám,« pravil odcházeje kabátník.

Na schodech domu právě se setkal s panem mistrem, který šel z koupi. Dojem, jež na pana mistra učinil, byl dobrý, proto pan mistr ihned stříhl kabát a kabátník se chutě pustil do práce.

V jedenáct hodin otevrou se dvěře dílny. Pan mistr se v duchu zaradoval, neb jimi vcházeli druzí dělníci, patrně do šití, a proto hned počal určovat místo, kde budou sedět.

»Pane mistře«, pravil první bez ostychu, »dnes již šít nebudeme, my k vám jdeme za jinou záležitostí, buďte tak dobrý a dejte nám »foršus« (něco napřed), ať se můžeme na to šití dřív posílnit.«

Pan mistr nemile překvapen, hleděl jim to vymluvit, rka: »ale hleďte zde, jak váš kollega (soudruh) kabátník, který byl s vámi stejně přijat, je již daleko s kabátem, proč jste nešli hned s ním do práce, které mám tolik, že nevím, kde mně hlava stojí?«

»To není žádný náš kollega, to není socialista, pro nás ať se třeba ušije, to je baba.«

Bůh ví, co by mu ještě nevyčetli, kdyby jim byl pan mistr nedal raději po zlatce toho »foršusu«. Kabátník, aby se vyhnul zbytečné srážce s »bratry socialisty«, již prvý den raději mlčel a šil.

Teprve v úterý přišli naši známí »bratří socialisti« do práce. Kabátník měl zatím kabát již

na první zkoušku připravený, když oni počali rozbalovati svůj prvý kousek.

»Tak kde jste byli včera, mládenci,« otázal se jich pan mistr.

»U »P š t r o s ů« ve klubu (v shromáždění spolku), pili jsme celé odpoledne a večer byla přednáška: »O přesvědčení«. To jste měl slyšet, to byste něco uviděl, to by se vám mozek otevřel, abyste však věděl, tady něco jsme vám přinesli, a vytáhnuv z kapsy jakés noviny, podával je kabátníku, rka: »To čtete, tam najdete osvětu a lidskost.«

»Nebudu čísti,« odvětil s úsměvem kabátník, »neb z těch listů nejen že bych se nevzdělal, ale vžtež, já jsem křesťanský socialista!«

»Křesťanský socialista?« s úžasem současně vyklouzlo oběma z úst.

»Nu to je vám tak divné?«

»Občané« významně na se pohlédnuvše, dali se do práce.

Listy ze zvědavosti si vzal pan mistr.

Přišla neděle, kabátník bral jedenáct zlatých, vestář sedm, a kalhotář šest zlatých.

»Pojď s námi do klubu, občane kabátníku,« polo žertem, polo do opravdy prohodil vestář.

»Pojďte vy se mnou; dnes o páté hodině odpoledne je přednáška v »Jednotě katolických tovaryšů« (kdež jsem členem) »O snahách internacionály« (spolek dělnický ze všech národů).

»Šli bychom rádi, ale musíš sám uznati, občane, že by nás poznali, neb- víš to dobře, že

mimo svých širáků jiných klobouků nemáme, a o těchto červených mašlích na krku ani nemluvíme; tentokrát pojď s námi do našeho vzdělávacího klubu, pak my ti to jindy oplatíme.«

Šel.

Dnes pořádál »socialistický dělnický klub« v jednom pražském předměstí veřejnou schůzi dělnickou a proto u »Pštrosů« v tomto socialistickém semeništi nemnoho bylo bratrů socialistů. Seděli tam jen asi tři »občané«, kterým dali naši krejčovští demokraté znamení, že si přisedli ke stolu, kde seděl křesťanský socialista (kabátník).

Tak co dělá Jiroušek *), když už budou chodit ty »Dělnické Noviny«, kolik brožur už napsal Brynych? A jedna otázka za otázkou se jim řinula z úst, jež měl ubohý kabátník zodpovídat. Skoro mu bylo zde nevolno a v duchu litoval, že se nechal přemluvit a sem kdy vkročil; když tu najednou rozlétly se dvěře a jimi hřmotně přivalil se jakýs »dekorovaný« (odznakem na prsou ozdobený) občan socialista a místo pozdravu volal: Ať zhyne Jiroušek! A již sundav svůj ohromný širák s hlavy a vložil doň okázale čtyrák volaje dále: Poslední peníz je to, jenž mně zbyl a ten obětuji Jirouškovi na provaz, a již se chystal s kloboukem na okružní cestu po hospodě. Ale tu povstal náš vestář a pokud mohl tak nepozorovaně vložil mu ruku na ústa šeptaje mu: »Buď tich,

*) Křesťanský dělník a redaktor »Dělnických novin« v duchu katolickém psaných.

občane, jednej moudře, hle, tamto sedí jeden křesťanský socialista.«

Jen že ale milý občan byl v stavu »nepřičetném« a proto silným trhnutím vyprostil se z jeho objetí a zařval: »Kde, kde že sedí ten klerikál (přívrženec kněží), ať mu hlavu rozbiju, kde je ten špicl a zrádce« atd. atd.

Tu uznal náš kabátník za dobré, ba za nutné rychle opustit místnost »vzdělávacího klubu« přese všecko domlouvání svých »čestných nepřátel« (jak se sami tak nazývali) a vzdor všemu ujišťování, že nemohou za toho nevzdělance.

Doma vše to vypravoval panu mistrovi, který z toho měl — legraci.

Přiblížil se čas obecních voleb v P . . . Před domem, v němž bydlel náš pan mistr, zastavil se kočár a z něho vyskočili dva páni, důvěrníci to »svobodomyšlného klubu«. Vešli do salonu, uklonili se panu mistru a slovy lichotivými oznamovali, že ho hodlají navrhnouti za kandidáta do sboru obecních starších. Tohle pan mistr neočekával, ale velmi mu to zalichotilo, namítal sice, že neumí řečnit a p., ale to bylo jak se říká »jen tak«. Důvěrníci velmi laskavě vyvraceli: co se řečnění týká, to je to nejmenší, do toho se vašnosti lehkou vpravíte; za čtrnáct dní t. j. na neděli, svoláme schůzi voličů, račte se na to, vašnosti, připravit.

Pan mistr hluboce se uklonil a páni důvěrníci se poroučeli.

Po jich odchodu byl pan mistr celý bez sebe. Jeho srdce zcela opanovala záliba v sobě samém; ve své obrazotvornosti viděl se býti již zvolenu do městské rady, pak i zemským poslancem, ba dokonce i »vůdcem lidu«. Pod tíží různých těchto snivých myšlének, usedl na měkkou vycpanou židli oddav se úplně citům.

Náhle udeřil se v čelo, v jeho nitru zableskla se myšlénka: Koho pak asi proti mně Staročesi postavili? a už rozběhl se do dílny, aby učedníkovi dal tento rozkaz: Francku, hned ať mi přineseš »Politiku«, »Hlas Národa« a »Národní Listy«, ale už ať jsou tu.

Francek vzal nohy na ramena a už byl tu. Pan mistr uchopil listy a zimničním chvatem hledal svého staročeského protikandidáta.

Ha, už ho mám. Doktor Dohnal — četl ještě jednou, vskutku, černé na bílém, Doktor Dohnal. Skoro se pan mistr zastyděl, nyní má vystoupit proti onomu šlechtnému dobrodinci, jenž jej kdysi pozvedl k nynějšímu blahobytu. Slova: budu vám na vždy vděčným, pane doktore, zněla mu v uších. Praštil novinami pod stůl a svěsil hlavu do dlaní, bojoval těžký boj duševní... Ale pýcha byla mocnější a zaslepenost úplně opanovala srdce jeho. Nyní v N. Listech hledal svoje jméno, ale ku podivu, ve svobodomyšlných těch novinách ho nenašel. Nic nevadí, pomyslel si, však ono to přijde. — Již se rozhodl. Přinesl psací náčiní,

uzavřel pokoj, sedl ke stolu a chystal, se jak v onu neděli osloví voliče. Ale nikterak mu to nechce jíti, pokazil již mnoho papíru. Snesl veškeré staré »Národní Listy« na hromadu, ale nic platno, nešlo to. Což abych zavolal kalhotáře, je to sice socialista, ale často řeční, ovšem jen před dělníky. — Chvilí váhal, ale šel přece. Důvěrně vylíčil svoje těžké postavení svému »kalhotáři«. Tomu to byla voda na jeho mlýn, ihned s radostí přivlekl svůj kufr a vysypal celý obsah před pana mistra na pohovku. Místo prádla vypadly Social. Demokraty, Záře, Hesla, Rašple, Rovnost, Svoboda atd., to měly býti pomůcky k páně mistrově řeči.

Kalhotář zůstal u pana mistra až do půlnoci a pomáhal skládat řeč. Po delším rokování shodli se v nadpisu »O přesvědčení«.

Téměř po 14 dní nevycházel pan mistr z domova, za ten čas téměř řemesla ani si nepovšimnuv. Za to kabátníkovi všecko spadlo na bedra . . .

Přišla osudná neděle. V hostinci »u Českého Bratra« jen se to hemží, nejen voliči, ale vůbec zvědavými lidmi. Už chce vystoupiti na řečniště, pan mistr celý se chvěje, už vyňal rukou se třesoucí pro případ pomocný list, aby oslovil voliče. Ale nastojte! Na řečniště vchází pevným krokem mladý, čamarou oděný muž a beře na řečništi panu mistru místo, jak říkáme, zrovna před nosem.

»Co tu chcete, teď tu jsem já, já budu mluvit, já jsem navržený kandidát«, bránil se pan mistr.

»Neblázněte,« řekl na to popuzeně onen v čamaře, »vždyť já jsem Dr. B . . .«, až z toho povstala u přítomných pěkná mela.

Tu prohlásil předseda klubu, že je navržen p. Dr. B . . . a ne žádný jiný, tedy aby pan mistr odstoupil. Pan mistr nahlédl do novin a skutečně navržen byl Dr. B . . . a ne on.

Kdosi z posluchačů projevil náhled, aby řečnili oba a který se bude více líbit, budiž za kandidáta prohlášen

S tím však pan mistr nesouhlasil, a raději opouštěl místnost, proti všemu bouřlivému protestu lidu, kterýžto »lid« vlastně dělali tam dva známí paně mistrovi socialističtí tovaryši. Měli sice křičet »výborně, sláva,« ale když ani pan mistr se k řeči nedostal, co jiného zbývalo? Ostatně měl dobře pan mistr, že nechtěl býti soupeřem pana Dr. B . . ., neb ten si na dobrý výsledek dobře políčil; přednášel o »Husově charakteru,« (pevné povaze), byl jednohlasně za kandidáta prohlášen, když dříve ale byli naši krejčovští socialisté vyhozeni.

Avšak i proto udělal pan mistr dobře, že mlčel, poněvadž by byl ve své řeči promluvil nejspíše jako socialista.

Slušno nyní vysvětliti, jak to přišlo, že byli navrženi dva kandidáti. Pan mistr ovšem byl navržen t. z. »důvěrníky«, ale zavržen hlavními pány ve svobodomyšlném klubu. Pravilo se, že proto

přijel právě z cest Dr. B . . . a proto musel mu klub nějaké místo opatřiti, aby byl znovu získán. Tak se stalo, že panu mistrovi to v tomto volebním ruchu zapomněli oznámit. A pan mistr oněch 14 dní se ani o svět nestaral. Skládal jen svou řeč.

Dr. Dohnal, ač byl zvolen, přece dozvěděl se o celém nepoctivém jednání a proto opustil ho a s ním mnoho jeho jeho přátel.

Obchod páně mistrův byl tím citelně poškozen a proto reptal na pány doktory a na celý svět. Jeho sociální demokratové tu zášť znamenitě živili s takovým úspěchem, že on na svůj náklad dával si posílat brněnskou »Rovnost« mimo místních dvou sociálních plátků. Jeho svobodomyšlné »přesvědčení« už nebylo pevné, kolísalo.

Po půl roce na to opět rozpoutal se v P. volební boj; tentokráte byla volba poslance. Povozy obou stran svázely voliče k volebnímu osudí. První kočár, jenž pro pana mistra přijel, byl staročeský. (Pan mistr onehdy řekl, že který kočár bude lepší, že do toho vsedne a toho bude volit.) Ale staročeský kočár se mu nezdál býti dosti »fajn.« »Nepojedu,« řekl a nejel. Přijel kočár »mladočeský«. Pan mistr sešel dolů s nevyplněným lístkem volebním, aby prohlédl kočár, ale nejen že kobyla nezdála se mu dosti »fajn«, ale i okno v něm bylo vytlučené. Do toho přec si nesednu — a nejel.

»Co dělat ale s prázdným lístkem?« otázal

se pan mistr občana kalhotáře, nyní svého nejlepšího rádce.

»Ale, pane mistr, volte občana Štrunce.«

Znameníť nápad! — Stalo se. Na zítří ohlášen v novinách tento výsledek včerejší volby: Staročech dostal 1020 hlasů, mladočech dostal 1300 hlasů, socialistický občan Štrunc 1 hlas.

S panem mistrem, jde to čím dál tím hůř. Sláva závodu jeho rychle klesá, už je nyní dokonalým demokratem; a podivno, že všeho nejvíce nenávidí katolicismus.

JEDNOTA BŮH V. ORLA

Československého

— — — — — 1927 LIBEČ 1928

— — Hrady jsem dobýval
a vše jsem chudým daroval!

Těmi slovy pan mistr skončil písničku a pravil k svému tovaryši »kabátníku.«

»To koukejte, to byl Žižka pašák, panům všecko rozbil a chudým to daroval.«

Kabátník se usmál a pravil: »No to jim toho daroval, když to dříve rozbil . . .«

Pan mistr se zamyslel a pravil: »No tak do slova akorát to nesmíte brát,« a s rostoucí podrážděností dodal: »Ale přece jen Žižka byl pašák a basta! To víte, když jste v tom Katolickém Tovaryšském spolku, to už je z vás mudrc, už chcete mistra opravovat.«

Kabátník uznal za dobré, již nechat »svobodomyšlného« pana mistra na pokoji; poznal dobře, že ho pokořil. — Šil dále.

»Francku, přines mi cihličku«, rozkázal učedníkovi.

Učedník ji mlčky podal panu mistrovi, který počal žehlit švy, právě sešitého kabátu. Ale cihličku vždy schválně nechal mocně dopadat na ubohý kabát, známka to blížící se bouře. Po chvíli se ozval :

»Poslouchejte, Václave, (kabátník), ten kabát zítra ráno musí být hotov, tak si pospěšte«.

Kabátník neodpovídal . . . Napjetí panovalo v celé dílně. Na kabátě bylo ještě mnoho práce. Račič to laskavý čtenáři posoudit : už 5 h. odpoledne v kabátě sesazení zapravovat, límec, rukávy, dírky, žehlení, tedy věc to nemožná. To chtěl jen mistr Václava zúmyslně »sekýrovat«, neb věděl, že chce dnes jíti do Tovaryšského spolku na hlavní zkoušku »Budečských Jeslí«. Hrál III. pastýře. A to nerad viděl pan mistr, to mu chtěl překazit.

Hodiny jednotvárně cvakaly, kabátník klidně šil, učedník s obavou hleděl příštím věcem vstříc, bál se blížícího výstupu. Václava měl rád, neb on mu vše spravedlivě pověděl a vyložil, ostatním tovaryšům nebylo také do hovoru, nevěděli, jak to skončí . . . Již 8 hodin. Kabátník Václav jako obyčejně vstal, počal se oprašovati, bere na sebe svůj kabát. V tom zahřmí mistr :

»Tady kabát musí být hotov, to věřím, zase máte rozběhnuto k těm klerikálům; aby do nich hrom atd. atd.

Kabátník nevšímal si více mistra a šel — aby ráno si našel místo jinde . . .

O panu mistrovi sluší dodatí.

Odchodem tohoto tovaryše klesal ustavičně hloub a hloub. Zákazníci opouštěli ho jeden po druhém a posléze byl donucen, že se musel i přestěhovati. Opět pracuje židovi jako prve . . .

Sociální demokracie opět získala nový přírůstek.

Dodatek.

Nevhodné oslavování Komenského.

V den 300leté památky narození Komenského chodilo několik set studentů po Praze a hulákali buď Sláva nebo Pereat (ať zhyne) u rozličných domů. — Komenský vedl žáky k tomu, aby se báli Boha a dobrým věcem se naučili. Že se má po ulicích hulákati, o tom jsme nikde v jeho »didaktice« nečtli. Vydavatel těchto knížek šel náhodou po ulici, když houf studentů se valil z Vyšehradské třídy na Karlovo náměstí. Zkřikli

»Pereat« — nevím komu; — ale v to mísil se skoro pláč jednoho chlapce, volajícího: »Vždyť jsem nic neďál.« Zatykal ho policajt. — Nebylo by lépe, aby páni studenti raději něco »ďáli« — to jest se učili. To by byla lepší oslava Komen-ského.

Ročník II. Cena 2 kr. Číslo 13.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Konference.

Fotografie dle skutečnosti.

Napsal **František Vaněček.**

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

»Ještě máme 5 minut do 7 hodin,« pravil p. Dobrý, domácí pán na předměstí, »Schází jen 2 členové konference: *) p. Toužil a p. Veselý.«

»P. Toužil stůně,« odpověděl jednatel konference, místní katecheta, »prosí, abychom se za něho pomodlili.«

Právě se otevřely dvěře a p. Veselý, železniční úředník, vstoupil do bytu p. Dobrého, veda sebou mladého pána, advokátního koncipistu.

»Zde Vám přivádím,« pravil, »nového čkatele do naší konference, p. Janáka, chce také zkusiti, jestli by mohl býti členem konference sv. Vincence.«

»To může být každý,« dobrosrdečně a nenuceně dal se do řeči p. Kovář, který také byl zaměstnáním svým kovářem, »každý kdo má dobrou vůli sloužiti Kristu Pánu v chudých jeho.«

»Máme tedy hned zase náhradu za nemocného p. Toužila, který snad také dlouho s námi chudým na zemi sloužiti nebude, vždyť je již k sedmdesátce. Jest 7 hodin, započneme,« vyzýval p. Dobrý členy konference.

*) Spolek sv. Vincence ku podpoře chudých sestává z jednotlivých menších sborů několika mužů. Takový sbor pro malé místo anebo pro část velkého města sluje konference.

Všichni poklekli. Pan katecheta se pomodlil modlitbu obvyklou i za chudé, a členové zaujali místa svá podle stolu.

»Na kom jest řada číst?«

»Na p. Kováři,« upozorňoval p. Veselý.

Pan Kovář vzal na stole ležící knížku jednající o lásce Kristově k chudým a četl právě kapitolu nadepsanou: Katolický názor:

»Bude vždy strádání na zemi a chudoba, neboť chudé budeme míti vždycky sebou. Chudoba jest následek prvotního hříchu. Žádné politické, společenské a lidumilné ústavy neodstraní na dobro chudinu a bídu. Dokud lidstvo podrobeno bude vášním, neřestem, nemocem, ztrátám, nehodám a smrti, dotud bude na zemi soužení a chudoba. Kde se myšlénka prvotního hříchu ztratila, tam lidé buď zbožňovali lidskost aneb pochlebovali své pýše a prohlásili lidskost za neskončeně dokonalou za jediný cíl na zemi. Chudoba pak považována jako zločin a hanba. Tak katolík nemůže souditi.

I chudoba slouží ku uskutečnění záměrů Prozřetelnosti Božské. Máť i ona veliký vliv jak v řádu přirozeném tak i nadpřirozeném. Kdyby chudoba zmizela se světa, také by jedno pružné a silné péro pomáhající ku pokroku lidstva zmizelo. Neboť i soužení a strádání má svůj dobrý účel v hospodářství Božím. Nouze naučila Dalibora housti. V chudobě největší myšlénky braly svůj počátek. V přirozeném řádu chudoba puď lidstvo ku stálé činnosti a práci — ku přemahání

vášní a náklonností, zalidňuje odlehlé končiny země a bude tak činiti stále.

Bohatství a bezstarostnost úplná podobá se slabému pánu aneb otci, pod jehož zhejčkanou rukou povaha lidská pustne a vychování její se maří. Chudoba a starost jako neuprosný, tvrdý pán povahu lidskou sílí a zdokonaluje. Byl by andělský svět, v němž by nebylo starosti a soužení. My jsme dosud lidé a ne andělé. Bloudí, kdo myslí, že lidé andělsky budou žít, dokud v těle a dokud na zemi.

Tak vidíme, že i pouhý rozum potvrzuje pravdu Páně: chudé budete míti vždycky sebou.

Ovšem se namítá, že chudoba dělí lidstvo ve 2 nepřátelské tábory, jichž společným majetkem jest toliko vzájemná zášť.

Tato námitka jest pravdivá, týká-li se pohan-hanského názoru světa a i chudiny. Pohanství rozdělilo lidstvo na otroky a pány. To bylo poblouzení ducha lidského od úmyslu Božího. Jinak souzeno o chudině ve světle zjevení Zákona starého, kterýž přišel Kristus Pán naplnit.

Kristus Pán prohlásil chudinu i bohatství jako doplňující se částky v řádu milosti i spasení. Dalek toho, aby rozdvojil lidskou rodinu, Božský Vykupitel spojil nedostatky jedněch s majetkem druhých. Toto spojení prohlásil za nerozlučitelné. Z Jeho svatého Srdce řine se proud snášenlivé trpělivosti do srdce chudých a proud dobročinné štědroty do srdce boháče, kdežto obě třídy jsou

sobě navzájem povinny nejen úctou, ale i láskou, pro jednu a tutéž příčinu.

Příkladem i přikázáním Vykupitel učil bohaté, aby se stali přátely chudých a ne snad jen to, ale — aby byli sami chudí — ve smýšlení, životě, jednání svém, což vyjádřil jedním slovem duch, býti chudým duchem. Přikázání toto učinil podmínkou měšfanství Božího — tak že toliko boháč plnící tento příkaz, bude míti království Boží.

Celý příklad a celý vliv Páně byl na straně chudých — ne že by chtěl zničit chudobu, a vydati jí majetek a zemi druhého, ne že by naplňoval srdce chudého trpkostí a nespokojeností a popuzoval je ozbrojit se proti zatvrzelým a lakotným, ne že by je zval vyvrátiti společnost z jejích základů, aby se nové a rovné rozdělení půdy i jmění docílilo, ne že by je učil, že chudoba jest hanbou a nespravedlností a zoufalostí, ale právě naopak. Bůh zbavil se slávy své, aby se stal chudým pro nás. Vzal na se chudobu a požehnal a posvětil ji. Považoval ji jako přítelkyni, společníci, zasnoubenou svou. On otevřel chudému — pod podmínkou trpělivosti a poctivosti po několik krátkých let — celý poklad bohatství Otcova a slíbil mu, postaviti jej na věky na trůn mezi knížaty svého království.

Kdy mluvil tak o bohatých? Kdy vychvaloval bohatství? Kdy blahopřál těm, kteří se naplnili dobrými věcmi? Kdy radil jim, aby hromadili bohatství? Kdy slíbil jim bezpečí spasení, kdy blahořečil boháče, ziskuchtivé podnikatele a kupce? Nikdy — ale chtí-li žítí věčně, třeba jim státi se

chudými duchem. Nemají jíti mezi chudými jen jako prstem se jich dotýkající, aneb z vyvýšenosti své se k nim milostivě sklánějící, aneb metati jim drobty se stolů svých, ale sami mají obcovati s nimi, sdíleti s nimi v pádu potřeby svou zásobu, dokud možno, žíti pro blaho a úlevu jejich a otevřítí dokořán dvěře svatého života těm, kteří jimi chtějí jíti.

Toto vše nemají činiti pro Něho, ale mají Jemu samému činiti. »Co jste učinili nejmenšímu z nich, Mně jste učinili.«

Jest toto tvrdé a nemožné? Nikoliv. Není těžké věrnému křesťanu, který Krista Pána Bohem svým vyznává. Takový křesťan ví a vidí, že Bůh s chudobou se vtělil a zaručil jí korunu cti a věčné odměny. »Blažení jsou chudí, neboť jejich jest království nebeské.«

Byly časy a země, v nichž křesťanská myšlénka byla uvedena ve skutek Dějiny o nich vypráví a my sami vidíme toho krásné a tklivé příklady v mnohých ústavech ve městech i vesnicích, které se na naše dny dochovaly, bylo to všude tam, kde Evangelium Páně skutečně vydávalo živé ratolesti a rozprostíralo je na chudé i bohaté.

Však právě v tom poměru, jak kleslo křesťanské smýšlení, přesvědčení a život a lidé se vrátili ku pohanskému životu napřed skutky a potom i smýšlením, shledáváme, že se bohatství vzdává božská pocta a klaní se mamonu. To vede lidi k utiskování pracovníků a nájemců, ku opou-

štění chudých a ku necitelnosti při všem volání vdov, potřebných a sirotků.

Když boháči šlapou po povinnostech majetku, navádí a povzbuzují chudé, aby šlapaly na právech majetku. Když ďábel navádí bohaté, aby setřásli jeho příkázání Božích, káže chudým evangelium revoluce. Co jest socialismus, kommunismus a jiné domněnky popírající právo soukromého majetku a posmívající se spravedlnosti? co jsou jiného než Satan a pomsta světa za zneuctěný Zákon Páně? Hřích se potkává s hříchem, zločin se zločinem třída jest proti třídě, a lidé zaměňují milosrdenství a lásku Evangelia za divokost šelem a dravců. Zajisté Evropa v tomto okamžiku oplývá příklady, které nás mohou o této pravdě přesvědčiti. Není bezpečnosti a jistoty — není spásy, leč v upřímném návratu k sv. Evangelium. A my katolíci máme zpytovat se, zdali jsme se neodcizili duchu jeho!

Vizme Bohočlověka, Spasitele světa, který jsa Pánem plnosti bohatství, vyvolil býti chudým mezi námi, aby nás k milování povzbudil. Byl chudým v duchu nad všechno pomyšlení, pro nekonečnou a něžnou lásku, kterou nás miloval — byl chudý, potřebný a odvislý. Chudý v časných věcech, chudý v přátelích, chudý v síle a světské moci a moudrosti světské, chudý v pověsti a důstojnosti — chudý ve všem. Kázal chudobu a prohlásil, že chudí blahoslaveni budou a budou souditi svět.

Mějme tento obraz stále před očima a i chudým jej ukazujme, aby z něho brali nadlidskou sílu a útěchu, volajíce: »Ježíši, Otče chudých, ó hanba, ó hanba bohatým i chudým, když zapomínají na učení plynoucí z chudoby Ježíšovy.«

Dotud četl mistr kovář v knize. Pan předseda Dobrý dal znamení, aby se dnes ve čtení přestalo. Vincenciani s pozorností poslouchali jadrné čtení p. Kováře, berouce z něho odvalu i sílu pro konání dobrovolných obětí ve prospěch chudiny.

»Přistoupíme k dalšímu jednání,« pravil pan předseda.

Jednatel vzal knihu a četl zápisník minulé schůze. Pokladník dával zprávu o stavu jmění, které bylo vždy malé, nebo se všechno pravidelně skoro dalo do Boží spořitelny, kde se sice platí 100 procent, ale kapitál se nesmí vyzvednout, až po 100 letech i s úroky.

»Tak máme v pokladně 3 zl.,« oznamoval pokladník, »nemáte-li žádný příspěvky, tedy v tomto týdnu budeme zle na tom.«

Ku slovu se hlásil pan Veselý, železniční úředník, upřímný katolík.

»Mám zde 10 zl., které jsem sebral, jak dle mé knížky vidíte.«

— »Zplatť Pán Bůh«, volali Vincenciáni radostně, jakoby každý z nich sám 10 zl. pro sebe dostal. »Od koho to?«

»Pánové — musím vám celou svou práci povědět. Byla to perná práce. Přišli do kanceláře sbírat dámy na prapor vlastenecké omladiny: byly to spisovatelka Nadšencová a paní Přepjatá

jménem výboru. Šly od stolku ke stolku. Pan šéf se hodil přes kapsu a každý nějaký příspěvek dal. Přišla řada na mne. Já jsem s tak laskavou tváří se ctěným paním za čest poděkoval, že si také na mou maličkost vzpomněly a vrátil jsem arch a ničeho jsem neupsal a nedal. Za to jsem vyndal z kapsy naší vincenciánskou knížečku a prosil jsem velmi zdvořile, aby mi dámy něco darovaly pro našich 75 chudých, které naše konference ošetřuje, ony že na prápor lehce seberou, protože sbírají toliko na jeden, a sbírá jich 15 párů dam po celé Praze, v naší konferenci sv. Vincence, že jest nás jen 8 všeho všudy a 75 chudých potřebují košile, pleny, kalhoty, zkrátka všecko. Paní spisovatelka Nadšencová vyndala peněženku a dala mi 10 kr., za něž jsem upřímně řekl: »Zaplat Pán Bůh.« Paní Přepjatá poznala, kam vlastně biju a hrajíc si na uraženou, pohrdlivě dodala: »nemyslila jsem, že až tak bezmezná jest ultramontánní (katolická) přemrštěnost.« Pohrdlivě obrátila se ke mně zády a odešla z kanceláře. To byl šumot! Já viděl, že pan šéf Tvrký je otevřeně ruky, a každý bez říkání dával jmenovaným dámám, vzal jsem knížečku a šel k p. Tvrkému a prosil o almužnu pro naše chudé. »Víte p. Veselý,« pravil, »já na ty chudé vaše moc nedržím, oni si jsou většinou sami vinni svou bídou a proto ji zaslouží.«

»Pane šéf,« odpověděl jsem, »kdyby Pán Bůh s námi také tak nakládal jako my s jinými, nevím, kde bychom už byli. Budme milosrdní jakož

i Otec náš milosrdný jest.« To vím, p. Veselý, že vy pro odpověď daleko nejdete, tu máte 3 zl., abyste neřekl, že . . . »Zaplat' Pán Bůh« jsem zvolal, a předložil mu knížečku, aby v ní stvrdil svou almužnu.«

»Dobře, p. Veselý,« volali Vincenciáné.

Šel jsem k stolku svého kollegy a kladu mu knížečku na psací stůl a žebrám pro chudé!

»Dejte mi pokoj — kollego, vždyť víte, že mám 5 dětí a mám s nimi dosti starosti, že nevím, kam dám hlavu, mám na své děti dost co šetřit a sbírat.«

»Kollego mějte přece rozum. Vždyť odplata Páně a jeho požehnání, které na sebe a své dítky almužnou svoláváte, přece také za něco stojí a udělá je jistě šťastnější, než kdybyste jim zanechal něco, co patřilo chudým. Vždyť jste se při práporu tolik neošíval.«

»To vím, že mluvíte jako velebníček!« — odpověděl, »tady tedy máte také 3 zl.« On dal na prápor jen 2 zl., pan šef dal 5 zl.

Šel jsem k třetímu stolku a prosím: kollego . . .

»Prosím vás, proč jste neřekl hned napřed, že vy nic na prápor nedáte, já bych se byl k Vám hned přidal, ale sám jsem se styděl odepřít.«

»Příteli, každý máme jednat dle svého přesvědčení čili svědomí! Uznávám za zbytečné, ano hříšné, na zbytečné prápory dáti peníze, když mnohá matka nemá, do čeho dítě zabalit. Proto kdyby celý svět mně spílal — neustoupil bych od toho, co jsem za dobré uznal,«

»Tu máte 2 zlaté — ty mně tolik nemrzí, jako ony 2 zl. na prápor.«

»Jdu ke čtvrtému stolku, prosím: Kollego atd.«

»Prosím vás, že si nedáte pokoj. Můžete být zbožný, ale nemusíte obtěžovat lidi. Žádný užitek z toho vašeho ošetřování není vidět, a co mohu já dát, to je věru maličkost.«

»Kollego, to jest mi s podivením, že takhle mluvíte. Nedáte si pokoj! což vy chcete být křesťanem, ale nic křesťanského nedělat. Vy byste si chtěl hrát na křesťana a říci Pánu Bohu: »Mé pravidlo jest, modlit se — to neškodí, taky třeba jednou do roka k sv. svátostem, a starati se o svůj dům — a zanedbávati chudé a almužny?« Náboženství čisté a neposkvrněné u Boha Otce toto jest, navštěvovati sirotky a vdovy v souženích jejich a neposkvrněného sebe ostříhati od tohoto světa« (Jak. I., 27).

Užitek z našeho ošetřování přenechme Pánu Bohu. My jen sejeme a On dává zdar. Co se týče maličkosti daru — na tom nesejde. Aspoň dejme ochotně maličkost, Bůh neměří dle daru, ale dle vůle. Nemáte-li, kollego, co dát, můžete dát aspoň laskavost a soustrast na jevo a Bůh vám dá i za to korunu odměny. My také nemůžeme dát chudým mnoho, ale jen maličko, proto přece i ta maličkost dávaná s láskou působí potěchu a úlevu větší, než mnoho darovaného s odporem.«

»No, tady máte zlatý«, a měl jsem jich

devět již. Sluhovi jsem ani neříkal. Po chvíli přišel ke mně a praví: pane revident, já taky bych něco dal na ty chudé. A dával mi zlatý, tak jsem měl celou desítku a — nového čekatele člena. Sluha se mne tázal, kdo může být členem toho spolku a co musí dělat. Třeba vy také můžete býti členem, řekl jsem mu! On na mne nedůvěřivě pohleděl — jakoby řekl, že sluha a úředník dohromady se do spolku nehodí. Vyloužil jsem mu, jak mezi sebou Vincenciani jsou, a on mne prosil, abych ho ohlásil a příště ho přivedu. To mate historii 10 zl., zde jsou, končil p. Veselý s radostnou tváří. Odpusťte, že jsem tak ze široka všecko vyprávěl!

Odevzdávali ostatní členové sebrané příspěvky byt byly značně menší, snad byly u Boha cennější, protože z ochotnější přicházely vůle.

Po odevzdání sebraných příspěvků počal hovor o chudých. Dlouho trval, neboť měl každý mnoho co vyprávět. Tentokráte měl nejdůležitější případ katecheta, který pravil:

»Viděl jsem dítě ve škole 13leté, bledé, smutné a — nepozorné. Vyvolal jsem je, a dalo se do pláče. Mluvím s ním, nemohu dostati slova. Děti praví, že nemá tatínka. Po hodině vzal jsem dítě stranou, abych se dopátral, proč dítě tak bledé a smutné — a hle: nesnídalo, proto smutné, mdlé a nepozorné. Přijeli z Němec, kde byl otec sládkem, nemají ničeho, přišli o vše. Otec se zbláznil, jest na Karlově. Matka má šest dítek. Mluvil jsem s ní, pravila, že 7. dítě oče-

kává. Má výpověď z bytu, že nezaplatila a má v zastavárně skoro vše, co jí zbylo. Dal jsem jí almužnu a také jsem si dovolil již napřed ji ujistit, že snad nějakou podporu dostane. Přimlouvám se za ni.« Přijata v ošetřování. Zakročeno, aby děvče nejstarší mohlo jíti do učení buď rukavičkářského nebo šití a tak pomáhalo matce. Zaplácena jí činže a děti posílají se do kuchyně vincenciánské na oběd a vezmou také matce něco domů. Dopsáno obci o podporu — a učiněny další kroky, aby ubohé ženě poněkud pomoheno bylo. Tak vzrostl počet ošetřovaných ze 75 na 82.

Následovaly zprávy ostatních členů, které byly podobné právě uvedené. Při každém chudém rokováno, v čem by se mu mělo a mohlo pomoci. Jedna dcera ošetřované stařenky, dělnice tovární, má se vdávat a neumí vařit ani domácí práce. Mistr kovář nabídl se, že se může u jeho ženy v neděli něco obyčejného naučit vařit. Zakoupěna jí knížečka »Domácí štěstí« za 30 kr. vázaná (lze dostati v kat. knihkupectvích), v níž všecky nejpotřebnější vědomosti pro domácnost ženy zkrátka jsou vypsány. Jest třeba, aby žena v domácnosti se vyznala a dovedla muže upoutat ku krbu rodinnému.

Rokováno, kdo má si vzítí na starost nového čekatele p. Janáka. Ustanoven k tomu p. Veselý, který hned cestou zpáteční jej vyučoval. Vykonnána sbírka mezi členy. Vynesla 4 zl. 23 kr. a schůze skončena modlitbou za nemocného člena i všecky chudé. Členové se rozcházelí. Pan Veselý

šel s panem Janákem a vyptával se ho, jak se mu první schůze líbila, ujistoval ho, že po návštěvě chudého neb nemocného bude míti daleko větší útěchy, než v kterékoliv jiné zábavě. Ostatně ráčíte vědět, že sv. Vincenc říkával, že smrt lidí, kteří byli dobročinní, jest vždy lehká a blažená. To stojí také za mnoho!

»Jak to děláváte při návštěvě?« tázal se nový pan čekatel.

Hledím zvědět, kolik jest členů v rodině, v jakém věku a zaměstnání a stavu. Kde naposled pracovali, proč byli propuštěni, kolik měl týdenní mzdy, jaký má byt, kolik má věcí v zastavárně, aneb jiných dluhů a za co. Jak posílají dítky do školy, platí-li školní plat měli-li dříve nějakou úsporu, což svědčí o spořádanosti rodiny. Berou-li od někud podporu, není-li v rodině pití kořalky, je-li některý mrzáček; při katolících hledím vyšetřit, chodí-li do kostela, mají-li knihy modlicí, růženec, životy svatých neb jiných knih, jak se zachovává modlitba denní v rodině a pod.

Ovšem musíme dávat nejen tělesnou almužnu, ale i duchovní, která v mnohém případě bývá nejdůležitější. Kde nestačím sám, požádám kněze a on věc vykoná. Dávat toliko almužnu peněžitou a ne zároveň duševní, mívá za následek spíše zviklání povahy, než utvrzení její.

Jiní mluví o lásce k vlasti a lidu, ale my ji skutky — dle slabých sil hledíme dokázat. Jako Vincencián učíte lidi zdravovědě, navádíte je ku větrání příbytku a čistotě, zastáváte se jich práv

a často až i u soudu, jste jich lékař tělesný a často i duševní, a když ne sám, tedy aspoň se o něj postaráte.

Prostředků nemáme tolik, co má mnohý ničemný spolek, nicméně se přece mnoho dobrého vykoná. Pán Bůh se dívá na naši vůli dobrou. Za takového hovoru došli Veselý a pan Janák ku zahradnímu hostinci — z něhož bylo slyšeti hlučné volání »sláva — sláva«, »výlet«, »slavnost národní« a podobně. O této konferenci slavnostní v čísle 14.

«**Domáci štěstí**» v Německu vyšlo v 200.000 exempl., v češtině vyšlo v Chrudimi. Cena 30 kr. Knížička dospělým lidem, kteří domácnost mají vésti, velmi důležitá.

* * *

Konference sv. Vincence každý i sebe menší dárek přijímají — i staré šatstvo a prádlo, knihy a pod. — a chudým dodává. Jest třeba, aby podobné spolky co největší pozornosti se těšily.

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 14.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Komedianti.

Fotografie dle skutečnosti.

Napsal František Vaněček.

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovaryšů v Praze.

V Praze 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

I. Před slavností.

»Pánové, souhlasíte s návrhem?« volal pan Dr. Šíbal, praktický lékař v Čechově a náčelník místního sokola. »Národní čest, duch naší doby tak žádá, aby lid náš ctil největší syny své, jimž děkuje vše — k nimž patří také náš Žižka, jemuž máme postaviti pomník, aby hlásal světu našeho ducha.«

»Samo sebou se rozumí« volali pan Lila, řemenář, a Trkač, účetní obecní, k nimž se přidružil p. Soudný, hostinský v jehož zahradě se odbyvala porada o postavení pomníku Žižkovi, když kolem se vraceli z konference Vincenciánské p. Veselý s koncipientem Janákem.

Hlasy 3 hlavních místních vlastenců rozehřály ostatní účastníky porady, že také přizvukovali aneb aspoň hlavou přikyvovali ku předloženému návrhu p. Dra Šíbala. Kdo by také rušil dobrou náladu při pivě, vždyť drobet toho vyražení v té bídě nynější nebude na škodu. »Tedy přistupme k ustanovení výkonného výboru, který by se podjal té »národní práce«, navrhoval pan Dr. Šíbal.

»Kdo bude lepším předsedou, než Ty sám, pane doktore,« mluvil Trkač, »navrhuji hlasování aklamací« (zdvihnout ruce). Ruce byly všechny na hoře jako ve škole, když je lehounká odpověď.

»Za jednatele navrhuji«, pravil p. doktor, pana Trkače, který se v pořádání národních slavností tolikráte osvědčil, a který se i této úlohy

ujme.« Ruce vzhůru. »Pokladníkem budiž bodrý mistr řemenář p. Lila.« Ruce vzhůru. »Do výboru na prvním místě navrhuji p. Soudného, hostinského, který má do sebe tu výhodu, že bude aspoň při všech výborových schůzích, které budeme zde v jeho místnostech při dobrém pivě odbývat a na národa roli dědičné pracovat« . . . Následovala ještě jména jiných výborů, kteří měli býti figuranty při celé slavnosti — čili tak zvaní »sloni.« Jednomyslnost při volbě se ukázala. Jak byli pp. výboři navrženi, tak byli zvoleni.

»Pánové, navrhoval bych,« pravil p. Trkač, »když jsme pohromadě, abychom ihned si odbyli schůzi a porokovali o činnosti nám nastávající.« Přijato. Páni seděli a radili se o prostředcích, kterými by se daly potřebné peníze na pomník sebrat. Na pivo nezapomínalo se.

»Pánové, se sbírkami to půjde těžko« mluvil zkušený Trkač, »zde bude muset obec dát nejprvé několik set zlatých, a aby to bylo přijato, o to se postarají členové obecního zastupitelstva p. dr., p. mistr a p. hostinský. Obec to unese. Musí převzít protektorát a ručit také, kdyby se něco nedostalo, aneb na nějaké předběžné vydání nějaký zlatý byl potřebný, aby obec nás založila.«

»V tom Vám bude dělat obtíže farář v místním zastupitelstvu, víte, že sbírá na opatrovnu pro děti dělníků a chtěl, abyste z obce mu přidali ročně 100 zl. a dali jste mu jen 10 zl., tu on vám s nimi praštil o zem,« podotýkal »boží bojovník« mistr Lila.

»To se už narařící,« od čeho jsou noviny? o národním uvědomění Čechova napíše se do »Národního křiklouna« dopis — a nažene se patřičný strach těm, kdo by chtěli býti proti,« vykládal Trkač. »Dále,« pokračoval Trkač, »musí se požádat okresní výbor za příspěvek, okresní záložna, obecní záložna, obecní spolky. Obec dá 500 zl., okres dá 200 zl., záložny po 100 zl.«

»Pane Trkač,« ozval se hlas z výboru, »obecní záložna vám nebude moc dát asi nic, vždyť víte, že je na kahánku.«

»Ať je — držet se nedá, tak může dát tím více, má padnout na méně neb na více«, horlil p. Trkač.

»Abychom velké obecenstvo také přilákali aspoň něčím přispět na »oltář vlasti a národa« (p. Trkač se potutelně usmál a výbor s ním), uspořádá se velká národní slavnost »na vrchu,« kamž bude přístup za 10 kr. bez rozdílu stáří. Uděláme pořádnou reklamu a lidu se vloží na srdce národní svátky světiti a platiti. Aby bylo hezké a vydatné lákadlo, navrhuji, aby šel velký průvod historický z jednoho konce města na druhý až »na vrch.« Od této věci si slibuji značný výsledek. Vidíte, jaký shon lidu je, když vezou na několika vozech bagouny aneb ženou srbské voly — jaký bude shon, když dáme vytisknout, že obcí před otevřením slavnosti půjde průvod s trubači, válečnými vozy — husitské ženy a panny a naposled Žižka sám v kroji starodávném všechno oblečeno! Pánové, pravím, že celé město bude na nohou a

dvě třetiny, že budou »na vrchu,« musíme obecnstvu dát něco pro podívanou.«

»Ty máš nápady, bratře Trkači,« pravil pan dr. a šel tisknout pana Trkače na bratrské srdce. Ten průvod musí být, to bude lákadlo. Přeptej se hned zítra v divadle, co budou chtít za půjčení obleků a postarej se o osoby, které by se k průvodu propůjčily.« Pan doktor vzal Trkače stranou a pošeptal mu do ucha: »řekni Lilovi, aby dělal Žížku při průvodu, jinak bys musil zjednat nějakého posluhu. To víš, komedianta ze sebe nedá hned tak každý udělat. Mistr Lila bude mít z toho radost.«

Po chvílce pan Trkač požádal p. Lilu, aby při průvodu představoval Žížku, k čemuž se nejlépe hodí pro své vlastenecké nadšení a svou mohutnou postavou.

Pan Lila si točil kníry a dělal vážný obličej, ač se pod kůží smál radostně a vítězně. Konečně vstal, vzal sklenici piva a volal: »ať žije náš historický průvod. Co má Trkač v rukou, to se vždycky zdaří, ten se vyzná.«

Trkač pokračoval: »do průvodu vezmeme naše ochotníky, kterým se šat vypůjčí a z příjmů zaplatí. Ženské ať si pořídí šaty samy. Budou rády, že se budou moci ukázat světu. Tanec bude patrně také a ostatní vyrazení samo sebou se rozumí. Ale otázka ještě: kdy máme průvod pořádat?«

»Čím dřív tím líp,« pravil p. Lila. Jest léto, vhodná doba, třeba na Nebevzetí Panny Marie.«

»To jest málo času,« pravil p. Trkač, »mám

být ještě v kanceláři a po kanceláři mám také chuť se povyrazit. To byste museli, Ty doktore a mistr Lila, jít k starostovi a požádat ho, aby mi dal dovolenou na 14 dní, ať práci zastanou ostatní aneb ať čeká.«

»To se může stát,« pravil doktor.

Mnoho bylo ještě »o vlastenecké práci« rokováno, až byla 11 hodina noční. Ve vlastenecké náladě šli členové výboru domů a pan Trkač mrkl na Soudného, aby útratu napsal křídou, že ji potom zaplatí. Tak skončila důležitá porada, před »pocivým kusem vlastenecké práce.«

II. S l a v n o s t.

Patnáctého srpna ve slavný den každému katolíku pocivému, pracoval se kus pocivé práce »na vrchu« od rána samého. Doděláváno lešení na němž měl mluvit dr. Šíbal vlasteneckou řeč. Uvíjeny ze chvoje věnce na tyče, stavěny perníkárské boudy pro vlastence v menších kalhotkách, vozeno hojnost piva »na vrch«, neb den sliboval býti parným a jiné ještě nedokončené vlastenecké práce se dodělávaly.

V domácnostech se došivaly košile červené pro »husity v sukních«, kadeřily vlasy, žehlily sukně a — barvily líce na červeno, nebo staří Čechové mívali líce červené od chleba a soli.

V kostele bylo méně lidu, nebo »tvarohoví katolíci« měli národní »svátek« a ne mariánský. Poručil tak pan dr. Šíbal, pan Trkač a celý výbor

s nimi, a kde ti páni mluví, tam — — — **musí býti pivo.**

O 12. hodině shromáždění všichni národní dělníci v ustanovené místnosti na kraji Čechova. Seřaďování účastníci jako komedianti městem jdoucí. Nejprve hudba s velkým dubnem a chvojí za kloboukem a mosaznými palcáty v dírkách kabátových. Za nimi historičtí trubači s praporečky, pak šlo zo ženských v »historickém« kroji, mezi nimiž vynikala zvláště jedna nádherným ba drahocenným šatem při této komedii, dejme tomu, že to byla slečna Cidlina. Pak šli ochotníci v kroji se sudlicemi, palcáty a papírovými přílbami.

Naposled tažen byl zo přestrojenými posluhy »národní vůz« na němž stál ze široka rozkročen otec Žižka, v pravdě p. Lila, řemenář a »národní vlastenec«, jak se mu říkalo.

Kolem průvodu obskakovali a pobíhali páni výboři, majíce odznaky své vlastenecké důstojnosti na ramenu pravém připjato, a na levé straně kabátu připíchnuto a kolem klobouku měli křiklavou vícebarevnou pentli, aby každému do očí padli, bylit pořadatelé celé slavnosti.

Páni kluci měli dnes velký den. Drželi s průvodem krok, oči upřené na průvod. V oknech se dívali lidé, hlava vedle hlavy; kdož by se také nedíval! Někteří byli vážní, jiní dělali směšné poznámky. Hudba hrála, prapory vlály, slunce pražilo a lidé se potili. Průvod došel cíle svého na vrchu«, kde bylo vše připraveno k slavnosti. Pan doktor Šíbal vystoupil na ochvojené lešení a mlu-

vil. Co vlastně mluvil nevím a ostatní posluchači také obsah by udati nemohli. Často se opakovala slova: vlast, národ, světlo, uvědomění, pokrok, vzmach atd. Pan doktor házel sebou na lešení tou měrou, že jedno dítě 5leté, které vlastenecká matka vzala sebou, s udivením pravilo matce: »maminko, proč tam toho člověka z té zelené posady nepustí, když chce vyskočit a proč ho tam zavřeli?«

Řeč skončena. Sláva, výborně, znělo mohutně, lidé šli po národní práci, totiž k hostinským a po jiných vyraženích. V kole se točila omladina všeho druhu. Slečna Cidlina v kole se vznášela jak královna. Když byla zábava v nejlepším proudu, začal šumot. Co se stalo? Jedna z tanečnic omdlela. Která? Slečna Cidlina. »Tot jest nerozum tak se šňěrovat« pravili někteří. Na pouhém omdlení nebylo dosti! Slečnu Cidlinu nemohli vzkřísiti. Starší paní ji omývaly, rozšněrovaly, a tu shledáno, že na místo slušných spodniček má hadry a na místě košile, že má moučný pytel. Za to ovšem měla krásnější svrchní šat než ostatní. Od jedněch úst k druhým šlo, co se při omdlené Novohusitce zjistilo a působilo na mnohé rozvážlivé jako polití vodou. Slečny Cidliny společnice byly jaksí nemile dojaty, že jedna z jejich středu právě má sloužití za obrázek ku českému přísloví: na vrch hůj a ve spod fuj. Co se dalo u kolotočů, střelnic, fíkařů atd. — není třeba zde šířeji vypisovati. »Slečna« Cidlina dopravena do nemocnice milosrdných

sester, kdež jí daly pořádnou košili. Večer se blížil, slunce zapadlo, měsíc vycházel a lidé vlastenci se rozcházeli, aneb byli odváděni. Více se důležitého nic nestalo Slavnost byla zdařilá: navštívilo prý jí 8000 lidí. Spotřeba byla následovní:

vypito	{	piva 208 hektolitřů	2080 zl.
		lahví vína 1260 litrových	400 zl.
		600 lahví likérů	220 zl.
		2500 syfonů sodové vody	250 zl.
vykouřeno	{	6000 kub »národních«	240 zl.
		2000 cigaret	20 zl.

tak že byl jen v tomto oboru obrat peněz přes 3000 zl., národních peněz mimo jídlo, vstupné a jiné vyražení. Kus poctivé národní práce vykonán a skončil v několika hostincích čechovských k ránu.

III. Účty.

Výbor 3. dne po slavnosti seděl u pana Soudného v hostinci a dělal účty. Pan Trkač předkládal účet za účtem všecko řádně stvrzeno a doloženo. Pánové, vybráno bylo vstupného celkem 493 zl. 50 kr. r. č., ode všech nebylo možno vstupné vybrati, byl velký nával!

Vydáno bylo na papír a tiskopisy	12	zl.	80	kr.
na dovezení 8 for chvoje z ob. lesů	12	„	—	„
za trhání chvoje	10	„	—	„
postavení bran a řečniště	25	„	—	„
za půjčení dřev p. staviteli	10	„	—	„

za 250 metrů plátna na práporečky	50	zl. — kr.
za ušití jich	15	„ — „
odznaky účastníkům	70	„ — „
do divadelní garderoby	50	„ — „
posluhům, již vezli pana Lilu	20	„ — „
jim na pivo a jiným	60	„ — „
drobnosti	40	„ — „

Čistý výnos se jeví 128 zl. 70 kr. r. č. Sláva panu Trkači, sláva mu, to je vlastenec, ten to zná. Peníze uloženy do české spořitelny. Pan Trkač téhož večera 18. srpna zaplatil řád svůj u pana Soudného, který obnášel něco přes 30 zl.

»Ukažte sem, co píšou noviny. Sem s «národním křiklounem«, to byl v Čechově nejčtenější list. A tady je zpráva o naší slavnosti v Čechově

»Národní slavnost v Čechově.«
 Vynikající národovci a stoupenci strany svobodomyšlné uspořádali národní slavnost s historickým průvodem atd . . . která se znamenitě vydařila a na povznesení myslí a nadšení tamnějšího obyvatelstva eminentně působila. Pánové Dr. Šibal, Soudný, Lila, zejména duše celého podniku pan Trkač zasluhují si dík národa za svou obětavou činnost vlasteneckou. Při slavnosti se ukázalo, jak dovede býti náš bodrý lid obětavým a nadšeným ctitelem svých velikánů. Slavnost má nemalý význam v ohledu mravně národním atd. . . .

Hned za tímto posudkem slavnosti národní byla místní zpráva pod záhlavím: »ultramontání prostota.« Jakýsi Veselý, úředník při

dráze, který jest členem různých růženečkářských spolků, měl tu drzost, že, když v kanceláři obětavé dámy sbíraly na prapor omladiny československé, netoliko nic nedal, ale vytasil se s knížečkou, do nichž chtěl, aby obětavé dámy mu zanesly nějaký obnos na jakýsi spolek. Rázná pí. Přepjatá odepřela, ale dobromyslná pí. Nadšenková chtěla jako pravá křesťanka shrnouti uhlí na hlavu drzého ultramontána (katolíka) upsala z n a č n ý obnos. Úsudek ponecháváme české veřejnosti, která ultramontání straně nezůstane při nejbližší příležitosti odpověď dlužna.« .

»Veselý je v novinách« radostně znělo z úst Trkačových a m y t a k é. Sebevědomí rozhostilo se na tváři všech národních pracovníků.

IV. M a l á p r o m ě n a.

V konferenci sv. Vincence sděloval po 6 nedělích jeden člen, že jeden chudý stařeček, Josef Lila, kterému konference almužnu dává, dostal od příbuzného svého z venkova pytel brambor a v něm šunku jako podporu na zimu, ale že mu zásylka dodána nebyla a že snad se ztratila, aby se konference ujala ubohého Lily. Pan Janák šel k ředitelství dráhy, aby reklamoval zásylku Lilovu. Zde mu předložili podepsaný nákladní list: Josef Lila, mistr řemenář. Adresa zásylky byla neúplná: »Na Josefa Lilu v Čechově, bram-

bory«. Zjištěno, že posel železniční zanesl list nákladní p. Lilovi, řemenáři, v domnění, že jemu adresa platí. Pan Lila — ač nikoho známého v oné stanici, odkud zásylka byla — neměl — list podepsal a zásylku vyzvedl a si ponechal i se psaním v něm. Když byla pomocí Vincencianů reklamována, dal udanou váhu brambor zpět, ale šunku, která nebyla udána na listu nákladním, si ponechal.

Dědeček přišel sice ku bramborům, ale k šunce ne, protože nebyla psána. Tak vlastní šunku »vlastenecky« nedostal.

Po skončení konference, vyprávěl pan Dobrý, že v obecním úřadě je zmatek, a něco že tam smrdí. Purkmistr řádí, Trkač zmizel, má sebou 800 obecních peněz, které se již jako scházející daly zjistit. Komise úřední stále pracuje, důchodní bude muset platit ze své kauce scházející peníze, proč nekontroloval Trkače.

»Pěkné noviny«, pravil p. Veselý, »tak si kazí budoucnost, čest a dobré jméno. Ubozí jeho rodiče.«

»Pane Veselý, zde Vám mohu dáti vysvětlující zprávu o Trkačovi,« pravil p. Dobrý. »Jednoukráte jsem otci jeho pravil, aby v místní školní radě hlasoval se mnou, aby na našich školách byl ustanoven řádný katecheta, poněvadž místní duchovní do 16 tříd choditi nemůže, který by naše děti učil Boha znát a Bohu sloužit. Nehlasoval se mnou, ale v místní školní radě mi s po-

směchem pravil: »Když umí dítě »otčenáš« umí dost. Otčenáš naučí dítě matka, ať si páni učitelé vyučováním náboženství něco přivydělají. Hocha od náboženství zrazoval. Otčenáš umí, ale desatero ne, proto teď přijde před porotu. Lituji ho, jen aby ho to poučilo.« Tak končil p. Dobrý.

Pan Janák, čekatel konference Vincenciánské oznámil jiný smutný případ s Drem Šíbalem, který prý vyvedl podobný kousek, jako se stal v Holešovicích. Věc jest uplácena a ututlána. Můj šéf byl prostředníkem a věc se umlčela.

Do redakce »Národního křiklouna« přišel pan Dr. Šíbal i pan Trkač, aby věc zůstala v tajnosti. Katolické listy o tom zprávu se zatajenými jmény přinesly, ale »národní« nepřinesl nic: byly upláceny. Pan Dr. Šíbal prý si vzal za ženu pokřtěnou židovku bohatou, její přátelé platili a hrozili, že by nedávali více žádné inseráty do »Národního křiklouna«, kdyby pikantní zprávu o Dru. Šíbalovi přinesl.

Trkač sice v »národním křiklounu« byl, protože bylo jednání před porotou a poplatníci se horšili na nepořádek v důchodě. Purkmistr byl interpellován od několika členů obecního zastupitelstva, ale nedal se a hájil se následovně: »Před rokem jsem odepřel Trkačovi dovolenou, když chtěl se zabývat řízením všelijakých zbytečných slavností. Tenkrát jste mne, pánové, dali do novin, a zde jste mne k zodpovědnosti poháněli, proč prý jsem odepřel dovolení Trkačovi.

Měl jsem úmysl vzít mu příležitost k utrácení, nebo vám je všem známo, že s 800 zl. příjmů nemohl vést taký život, jaký vedl, a nemohl vydržeti zákulisní divadelní historie, pro které, když jsem ho napomínal, jste zase vy pánové mně interpellovali, proč se míchám do soukromého života úředníků obecních. Byl jsem strhán v »národním křiklounu« poznovu, jako člověk, nepřející svobodě. Odcizení se stalo v posledním týdnu, kdy prý různé nekalé dluhy Trkač platil. Když jsem navrhoval jeho propuštění před 2 léty, víte jakou čest mně pan Lila prokázal a vy všichni s ním. Vinu nenesu já, ale vy páni, kteří jste jej brali svobodomyšlně v ochranu, kdykoliv jsem se pozastavoval nad jeho nepořádným životem a docházením do úřadu. Teď interpelujte sami sebe a ne mne. Tak to vypadá s naší veřejností českou vůbec. Když někdo hledí opravdu na mravnost, která jedinká může být základem pořádku a blahobytu národního, tu ho vykřikujete v novinách jako nepřítele lidu a zpátečníka, — a člověka, který pořádá zbytečná lákadla na peníze a svádí lid k utrácení peněz, velebíte jako vlastence a národovce. Přečtěte si zprávu v »národním křiklounu« o slavnosti v Čechově a hned za ní o p. Veselém, muži povahy přímé a rázné, a musíte mi dáti za pravdu. Přestaňme sloužit tomu národnímu komediantství a budme opravdovými vlastenci, pečujícími o blaho mravní a tím i o blaho časné svého lidu.« Skončil a páni

svobodomyslní ho — dali do novin, z čehož si nic nedělal. — —

Chvoj z věnců a lešení dal si p. Lila za kus vlastenecké práce dovésti k sobě.

Za 1 zl. 6 knih ročně — dostane, kdo se předplatí na »Hlasy katol. spolku tiskového.« Peníze může zaslati přímo do »Cyrillo-Methodějského knihkupectví, Praha, I.,« aneb se může přeptati u duchovního svého správce, který mu radou bude nápomocen. Čím více katolíků se předplatí, tím větší budou knížky. Katolík podporuj katolické čtení.

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 15.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Liberalismus.

II.

Napsal Edvard Brynych.

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovarů v Praze.

V Praze, 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Číslo 10. našich Slov pravdy podalo hovor jednoho mladého študenta vysokých škol pražských s jistým pánem v kavárně u Myslíků. Hovořili o liberalismu a došli tam, že to liberalismus — to jest nepravá svobodomyšlnost — přivedl až k bezbožství. O bezbožcích však dí písmo svaté: Blázen řekl v srdci svém: Není Boha. Tím onen pán ukázal, že nebylo nepravdou, když řekl: Liberalismus je bláznovství. Hovor ten provedl se jen částečně. Došlo se k tomu, že liberalismus — pokud o něm rokováno bylo — jest svoboda bloudění, svoboda všech možných i nejsmutnějších bludů. Radíme našim čtenářům, aby si ještě jedenkrát to desáté číslo našich Slov pravdy o liberalismu přečetli a pak teprv čtli toto pokračování v onom hovoru. Pán onen i ten študent slíbili si, že se za týden — v neděli o půl druhé hodiny odpolední — zase u Myslíků sejdou. Sešli se opravdu a študent onen nám vypravuje to, co nyní následuje.

Po tom hovoru s oním pánem ocitl jsem se tedy na nešporách v Emausích. Byl jsem podivně dojat; pocítil jsem, že srdce mé liberalismem již taky rozervané, od Boha odvrácené je nešťastno. Odešel jsem z chrámu s předsevzetím, že se v neděli k dalšímu hovoru o liberalismu dostavím. Jak to u mladých lidí bývá, brzy mně otrnulo čili brzy dojem přešel. Potkal jsem jednoho

*

soudruha; ten mi praví: Servus (Služebník) Josefe! Co pak koukáš tak kysele na ten svět? Já, že mi nic není. On však povídá, že vypadám náramně pobožně. Slovo k slovu, a já jsem mu pověděl, jaký jsem měl hovor s pánem nějakým u Myslíků. Smál se mi, a nabízel se, že pána porazí, zdrtí. Je to jezovita, klerikál (přivrženec kněží), tmář a chtěl ještě něco říci. Já mu skočím do řeči, jen aby si nemyslel, že je tak hloupý; že má jasno v hlavě a že má pevné přesvědčení. Můj soudruh dal se do chechtotu a pravil: Josefe! Z tebe bude naposledy kapucín. Poslyš! Tys ještě mamincin mazánek; máš ještě mnoho té pověry v hlavě. Styď se! To jsi akademik — študující vysokých škol —?! Však až budeš poslouchat Massaryka, ten ti brzo udělá v hlavě světlo. Tak ke mně mluvil. Vtáhl mne do jisté kavárny mezi studenty, a předváděl mne jako nastávajícího kapucína. Tomu vtipu smáli se studenti velice. A já, abych nebyl v jejich očích kapucínem, jsem se začal zaříkati, že jsem svobodomyšlný, velice svobodomyšlný. Musel jsem jim slíbiti, že se na hovor s tím jezovitou nedostavím. Ihned vzkřikli mi: Sláva. A tak pobyl jsem mezi nimi. Večer se šlo do divadla. Abych byl svobodomyšlným šel jsem s nimi, ačkoliv má kapsa proti tomu všelicos namítala. Divadlo mne dokonale to kapucínství ze srdce vymítlo. Viděl jsem tu bezbožnost, nemravnost, svět se všemi jeho lákadly. Bylo to zcela něco jiného, než ty nešpory v Emausích. Po divadle se šlo ještě do

hospody. Co se dále dělo, nebudu vypravovati; ale když jsem přišel po půl noci domů, nemohl jsem usnouti. V hloubi duše jsem cítil, že jsem po hovoru s oním pánem a po nešporách v Emausích byl lepší, šťastnější. Ze společnosti těch »svobodomyslných« študentů a z divadla, kteréž toho večera opravdu lidi kazilo, přišel jsem horší, spustlejší, rozervanější.

To bylo příčinou, že jsem se po celý týden študentským kavárnám a hospodám vyhýbal, a v neděli o půl druhé k Myslíkům se dostavil.

Pán tam již byl; vlídně mne vítal. Já jsem dělal na oko velikého hrdinu. Povídá mi:

1. »No jak pak? Budete ještě dále hájiti liberalismus?« — Já, že ano. Že to je přec jen hrozně málo svobodomyslné podrobiti církvi rozum svůj. On na to: Jen ve věcech Boha a naší spásy se týkajících. — Já dím: Ovšem jen ve věcech náboženských — ale svět nyní má rád volnost i ve věcech náboženských. — Na to on: Tak jste tedy zapomněl, co jsme mluvili. Já na to, že jsem nezapomněl. On zas, že jsem zapomněl přece. Pravdou zůstane, že učenci bez Krista a jeho církve do nejhroznějších často až i směšných bludů padají, dnes jako před věky. Tu že nezbývá nic, než si voliti: Buď se podrobiti Kristu, jenž skrze církev učí a míti pravdu bezpečně a pevně — a nebo Kristu a církvi se nepodrobiti, býti tedy svobodomyslným, ale blouditi a vůbec nic jistě nevěděti.

Aha! Myslím si. Teď přišel s novou myšlén-

kou, teď se budu brániti. Povídá, že ten, kdo se Krista a církve nedrží, nic ještě neví. Proto jsem mu řekl: Ó prosím — tohle je něco nového — o tom jsme nemluvili; totiž o té nejistotě. Já myslím, že páni učenci, co povídají, jistě vědí a věří. On dí: »Můj drahý. Jako jisté něco tvrditi, a v srdci to za nezvratně jisté míti, to je dvojitá věc. Já, tohle že by se muselo dokázati. On mi odpověděl: Budete to míti za důkaz, povím-li vám, že se k tomu tak mnohý přiznal. Já, že ano. Nuže tedy, pravil on. — Jedním z nejhlavnějších liberálů, kteří povrhli církví a jí věřiti nechtěli, byl Luther, od něhož pocházejí evangelíci lutheráné nebo též augspurští! On dí: Zkrátka! Já nemohu nic slyšeti ani trpěti, co mému učení odporuje, neboť jsem zcela jist a bezpečen . . ., že moje učení . . . zcela spravedlivé a jisté jest.« (Walch VIII, 1973.)

»No tak vida,« povídám já.

Ale on mi řekl:

»Jen počkejte. Tohle je teprv to, že se dělal jistým. Ale jak to bylo v jeho srdci, brzy uvidíte. Vyznává: Já věru nemohu — tak pevně věřiti, jak o tom kázati, mluvit, psáti mohu a jak jiní lidé o mně asi myslí, že tak pevně věřím. (Walch 202.) Jinde povídá: Cítím to denně s jak velikou námahou a prací, i písmem svatým, jsem své vlastní svědomí s tíží mohl ospravedlniti, že já jeden sám proti papeži jsem směl vystoupiti, jej za antikrista míti a biskupy za téhož (antikrista) apoštoly. Jak často moje srdce se trásl,

mne trestalo, a mně předhazovalo . . . Což ty sám jsi moudrý? Což ti ostatní všickni bloudí, a tak dlouhý čas (po 15 století) bloudili? Jak pak, jestli ty bloudíš a tolik lidí v blud uvádíš, kteří by pak byli všickni na věky zavrženi?» (Walch XIX, 305). Dábel mi často dělá svědomí, že jsem neprávě učil, že jsem dřívější stav církve, který pod papežstvím krásně tichý a pokojný byl, roztrhl, mnoho pohoršení, rozkolu a rot svým učením způsobil. (XXII. 1214.) Nemohu to zapřítí, bývá mi nad tím často úzko a teskno.«

Dělal jsem snad velice kyselý obličej, protože pán, s kterým jsem se hádal přišel, a mně povídal:

»Jak je vám?«

»Jak by mi bylo; dobře mi je. — Tohle, co jste ráčil praviti, to je o Lutherovi. Víte, velectěný pane, s Lutherem na mne nechodte. Ten má u mne málo váhy.«

»Tak? Ten má u vás málo váhy? Ale já ho čítám mezi praotce novověkého nevěreckého svobodomyšlnictví. On to byl, který zavrhl staré původní učení křesťanské, že skrze církve učí nás pravdě Boží Kristus. On to byl, který na místo církve zdánlivě dal písmo svaté, vlastně však svůj rozum.«

»Prosím — nechme vůbec protestantství, račte mi ukázati na některého filosofa (učence, mudrce.).

»Tak tedy. Platon starý řecký filosof napsal:

Všecko jest nejisté, kéž by někdo z bohů přišel a poučil nás; toho bych chtěl slyšeti.«

»To je filosof před Kristem, ale ukažte mi nějakého novověkého.«

»V Berlíně je nevěrecký z protestantů narozený professor Hartmann. Ten praví: Stanu-li se někdy zase křesťanem, vyvolím si církev katolickou. — Z toho vidíte, že si tak jist není.«

»To že řekl Hartmann?«

»Ano! Ale nechme filosofů. Pohlédněte vy sám do svého srdce. Děláte se liberálem.«

Tohle mne dopálilo. On se mi opovází říci, že se liberálem jen dělám! Vzplanul ve mně oheň uražené mé hrdosti. Povídám si sám k sobě. Co si o mně myslí?! Já, že se liberálem jen dělám? Ó ne, drahý pane, já liberálem jsem. Srdce mi bušilo, prsa se mi dmula, chtěl jsem vstáti, postavit se před něj, zdvihnouti svou pravici k nebesům a pak ji na srdce položit. A až bych tak vážně před ním stál, tu že bych mu řekl slavnostně: Pane! Proti Vašemu tvrzení, že bych se svobodomyšlným jen dělal, ale v srdci jím nebyl, slavně se obražuji. K liberalismu se hlásím srdcem i ústy. — Ale tu jsem si vzpomněl na jeho slova, že mám totiž pohlédnouti do svého srdce. A to mne trochu schladilo. Na místo slavnostné přísahy na liberalismus — zůstal jsem sedět a nějak slabě jsem řekl, že bych vlastně měl být uražen, — no ale — že nejsem; aby pán odpustil, že se liberálem snad jen nedělám,

nýbrž že jím jsem. — Byl jsem rád, že jsem tohle ze sebe vypravil. Řekl mi suše:

»Neznáte se. Opakuji své tvrzení, že se liberálem více děláte, nežli jste.«

To je přece hrozné, myslím si; a povídám již statečněji:

»Prosím, tohle mi rače dokázati.«

To jsem mu dal, myslím si. Teď se mi začně vykrucovat a vymlouvat, ale já ho tak lehce nepustím. On však mi řekl:

»Myslete si, že jste na smrtelném loži, že jste na něm s plným vědomím, že musíte umříti. Přišel by k vám kněz katolický — myslím si totiž, že aspoň zevně náležíte k církvi katolické; kněz ten by vás napomenul, abyste se připravil na věčnost a sice jako katolík. Vy byste řekl, že jste liberál...«

Při těch slovech jsem si v hloubce srdce musel říci, to že bych se asi neopovážil říci; ale mlčel jsem. Pán mluvil dále.

»... a že jako liberál chcete umříti. Jste-li dokonalý, bezbožecký liberál, řekl byste, že vůbec na věčnost nevěříte. Kněz by Vám řekl: Pane! Víte to jistě? Víte jistě, že věčnosti není? Odpovězte; víte-li to jistě, já ihned odejdu. — A nyní povídám já. Co byste odpověděl? Odpovězte mi prosím vás — ale bez přetvářky; ne tak, co se nyní zde v kavárně lehko řekne, ale co byste řekl, kdybyste opravdu umíral.«

Já jsem byl jako na uhlí. Říci, co by bylo přetvářkou, lží — to jsem se přece styděl —

zdálo se mi, že mi ten pán zrovna vidí do mé duše; ale říci, co srdce mé cítilo — tomu se zase bránila moje pýcha. — Z rozpaků vytrhl mne číšník s bílým servitem na ruce a pravil mi!

»Ráčíte bílou?« (Bílou kávu totiž.)

Oběd můj nebyl tak slavný, abych si přál, by mně černá káva pomohla k trávení i dím:

»Bílou.«

Pán — můj sok — poručil si kávu černou. Stal jsem se velice roztržitým; na místo na liberalismus, myslím na to, jak dobře se tenhle pán má; on pije po obědě kávu černou, aby mu vytrávilo; zdaliž pak i já se takhle někdy budu mít? — V tom okamžení byl tu číšník, staví přede mnou kávu bílou a před pána černou. Hodím honem do kávy cukr a začnu jím míchat. Velebím v duchu číšníka, že v pravou chvíli přišel. Kdybych měl, dal bych mu ihned desetník diškrece. A tak velice jsem se stal roztržitým, že jsem přemýšlel, zdali pán za mne zase zaplatí, jako dnes týden. — Ale pán se nestal roztržitým. Neúprosně zůstával při svém a řekl:

»Tak přece odpovězte «

Já na to dím, aby pán odpustil, že už vlastně nevím, k čemu jsem měl odpověděti. Vymlouvám se na číšníka; pravím, že tak nevhod přišel, že nás z rozmluvy vytrhl. Z počátku nebylo možno se ho dovolati, a pak — chlap — přišel, když jsme byli v tak vážném a důležitém hovoru. Pán se trpce usmál. I opakoval mi všecko, co mluvil, a tázal se, co bych tedy knězi odpověděl, když

by se mne tázal, zdaliž to vím jistě, že věčnosti není.

Myslel jsem si zase jako prvé. Lhát, jinak mluvit a jinak myslet, to přece jen nechci, mohl by mne šeredně vyplatit. Jen aby mně honem napadla nějaká myšlenka, kterou bych se odpovědi vyhnul. Dobrá! Něco mi napadlo, i povídám:

»Myslím, že by velmi mnozí studenti museli odpovědět: Inu, jistě to nevím.«

»Výborně jste si pomohl — ale pravdu jste řekl. Ano! To je následek liberalismu nepravého, že s malou výjimkou téměř všichni liberálové přivedou to sice k pochybování, ale k žádné jistotě. Jak zcela jinak je to u pravých křesťanů. Jak bezpečně umírají s nezvratnou nadějí, že smrt není konec, nýbrž začátek života, a sice — pokud jsou smířeni s Bohem — života lepšího, věčně blaženého. To je to hrozné dílo nepravé od křesťanství odpadlé svobodomyšlnosti, že o pevnou víru a naději v život věčný sice připraví — ale žádné jistoty za to nedá. Naši liberálové téměř všickni nejsou nevěrci v pravém smyslu slova, oni jsou jen p o c h y b o v a č i. Ve spisech, na schůzích a třeba i ve školách, tu se dělají, jako by byli pevní jako skála ve svých zásadách nevěreckých, bezbožeckých ale v hloubce srdce v tichých chvílích cítí p o c h y b n o s t . . . Takových lidí sem a tam kolísajících, o ničem nepřesvědčených, — je nyní mezi studentstvem ohromná většina, a jim podobní jsou čtenáři lži-

svobomyslných novin v městech i na vesnicích. Je to tak, a nebo ne?»

Já jsem byl pravdou těchto slov tak dojat, že jsem zapomněl pít kávu a musel jsem odpovědět:

»Ano — tak to je.«

»Nuže,« mluvil pán dále, »je tedy liberalismem, co se týká pravd Boha, duše a věčnosti se týkajících, — lidstvo přivedeno ku předu, nebo do zadu?«

Já jsem mlčel. Pán měl se mnou soustrast; nenutil mne k odpovědi, ale doložil za mne.

»Liberalismus, který sice víru oviklá, a za to v mnohých duších pochybnost nechává, — jest děsný krok, jež učinilo lidstvo do zadu Pohanští mudrci v dobách před Kristem, aspoň ty nejšlechetnější z nich — zvolali: Všecko jest nejisto. A hle! Totéž jest jako výkřikem tak mnohé duše liberalismem o křesťanské přesvědčení připravené. Jsou tedy hozeni nazpět — do dob pohanských. — Ale jeden jest v tom rozdíl. Pohanští učenci pravili: Kéž by někdo s nebe přišel, a poučil nás — toho bychom chtěli slyšeti. Naši liberálové však jsou v tomhle ohledu horší, než pohané. Oni netouží po učiteli nebeském, božském. Liberalismus naší doby naplnil srdce jejich pýchou; při celé té trapné nejistotě přece jen svůj rozum za Boha mají, jen svou lidskou vědu si velebí — a neohlíží se, že Bůh skrze Krista nás poučil, že nebeský učitel na svět přišel. Raději jsou rozervanci, raději s bolem hledí smrti vstříc,

než aby se poučili. Křesťan má zásadu: Vím, komu jsem uvěřil, a jsem jist. Tak totiž vyznal veliký Bohem nadšený a učený muž svatý Pavel. — Liberál, nechce-li sebe i jiné klamati musí říci: Nevím, komu mám věřit, a nejsem jist. — Křesťan dí: Kristus vstal z mrtvých a věčně žije i já budu věčně žít. Liberál musí smutně říci: Jdu tím životem, jdu — vím, že umřít musím — ale co potom se mnou bude, kam jdu — toho — s jistotou nevím. Běda mi však, jestliže mne liberalismus ošálil — pak jsem nešťasten na věky.«

Pán umkl; a já mlčky dopil svou studenou již kávu. Nemohl jsem v duši své, ani před pá-nem, slova namítati. Tak to jest. To jest ovoce nepravého liberalismu. Rozervati srdce umí, ale jistoty nemá a nedá. — Po malé přestávce dí pán:

2. »Vratme se k tomu, o čem jsem mluvil, totiž, že byste byl na loži smrtelném. Změňme trochu ten příklad. Vy byste řekl, víru ve věčný život čili v nesmrtelnost duše jsem si zachoval, ale není mi třeba kněze k tomu. A kněz by opět dorážel na vás otázkou: Víte to jistě? Víte to jistě, že kněze — čili rozhřešení od hříchů od zástupce Božího, — že nepotřebujete. Co byste odpověděl? . . . Dovolte, čtu Vám to na tváři — ať odpovím sám. Tak mnohý by řekl zase: Inu — jistě to nevím. Na to by vám kněz řekl: Jistě tedy bezpečněji učiníte, když kněze ku přípravě na věčnost užijete. — A pozor! Jakého duchov-

ního byste si zavolal? Protestantský kazatel povídá, on že tu moc hříchy odpouštěti nemá; katolický tvrdí, že ji jako řádný nástupce apoštolův má. Co je bezpečnější, zavolati protestantského, a nebo katolického? Pozor! Jedná se o celou věčnost! — Hledte! Zním jednoho muže! Byl liberálem, školy, knihy, časopisy liberální oviklaly v něm víru, učinily ho pochybovačem. — Byl dlouho churav nemocí žaludkovou, konečně ulehl; už ani lékař nedával naděje. Vážné myšlenky naplňovaly duši muže toho. Řekl sám k sobě. Co nyní? Co jest smrt? Jdu-li do věčnosti, běda mně! Jistě nic nevím! Volím to jistější. Zavolám duchovního! — Muž ten, ač katolík původem, četl mnoho knih protestantských, mnoho potupných věcí o církvi katolické — ale i v tom ohledl přivedl to jen k nejistotě. Pravil sám k sobě. — Duchovního si tedy zavolám. Ale jakého? Snad protestantského? — O ne! Jistější věci jest, zavolati katolického. — Ale kterého? O jesuitech jsem slyšel a četl mnoho zlého, něco jsem z toho věřil, něco nevěřil; ale to jsem o nich věřil, že jsou učení. Musít po latinských školách býti v noviciátě dvě leta, pak študují tři leta filosofii, na to teprv bohosloví. Zavolám si jesuitu. V domě muže toho vše se zděsilo, že chce jesuitu; ale on jinak nedal. Jesuita přišel! A hle! Osmý den se muž onen zpovídal; nejistota aspoň o nejdůležitějších věcech byla rozmluvami učeního a zbožného kněze zmizela; z liberála stal se křesťan; katolický křesťan. Muž ten se proti

všemu nadání uzdravil; odjel totiž, ač se myslelo, že cestu nevydrží, do studených lázní v Gräfenberku ve Slezsku. Za půl leta vrátil se domů zdráv s dobrým žaludkem. Četl nyní pilně a vážně s modlitbou mnohou knihy učenců katolických. Jest nyní přešťastným člověkem. Pochybnosti, které duši jeho trápily a rozervancem ho činily, zmizely. On jest křesťanem a volá: Vím, komu jsem uvěřil — a jist jsem.

Po těch slovech zvolal pán: Platit. Zaplatil za mne zase — a šel zase na nešpory. Já dím:

»Ale velectěný pane! Kdo pak vlastně račíte býti?«

Odpověděl: To vám časem svým povím. Ale chcete-li znáti toho muže, který se stal z liberála křesťanem, tuhle mám lístek s jeho jménem a číslem domu a bytu jeho. Stálo by Vám to za to, abyste ho poznal. Já ho dobře znám. Doma bývá v neděli vždy od osmi do deseti hodin. Všedního dne rázem šesté hodiny večerní. — S Bohem! S tím odešel.

Divný to muž, myslel jsem si, ale má jasno v hlavě, a oheň v srdci. Odešel jsem do sadů na Karlovo náměstí přemítaje, co mám dále činiti.

(Pokračování.)

Dodatek.

Když vyšlo desáté číslo Slov pravdy o liberalismu, obdržel jsem dvoukrejcarový tedy ote-

vřený korrespondenční lístek. Na lístku tom byl podepsán nějaký Václav Kuba. Myslím, že to je jméno jen vymyšlené. List byl hozen do vlaku. Na lístku tom bylo psáno mnoho potup a posměchu o mně pro tu knížečku o liberalismu. — Uhodl jsem hned, že mi tu není jednati s člověkem slušným, ač má krásnou ruku, a taky v «latině dělá». Dostal jsem listů posměšných již několik i od chudých dělníků, ale každý list ten byl uzavřen a pětikrejcarovou známkou opatřen. Prosím tedy onoho pána, aby mi po druhé po někom vzkázal — třeba redakcí protikatolického listu — že mně chce psát a já mu pošlu pět krejčárků na poštovní známku.

Vydavatel.

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 16.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Liberalismus.

III.

Napsal Edvard Brynych.

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Továřů v Praze.

V Praze 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

1. V neděli na to — po druhém hovoru — беру lepší svůj kabát a nalezám v náprsní kapse nějaký lístek. Zapomněl jsem na něj po celý ten týden. Bylo na něm psáno Jan Petera soukromý úředník; bylo udáno též číslo domu a bytu. To byl onen muž, který se po těžké nemoci stal z liberála křesťanem, katolíkem, jak mi o něm pán onen v kavárně u Myslíků vypravoval. Myslím si, za pokus to přece stojí. Půjdu tam. Povídal mi pán z kavárny, že onen pan Petera v neděli po osmi hodinách doma bývá. Jdu. Dům jsem ihned našel; a v domě ihned též jeho byt; bylť na jedněch dveřích lístek: Jan Petera, soukromý úředník. Dobrá! Zaklepám. Znamý nějaký hlas povídá: Dále. Vstoupím; a hle pán z kavárny stojí tu přede mnou. Pán z kavárny to jest právě ten p. Jan Petera. Mám zlost sám na sebe. To jsem si přece mohl domysleti, že ten lístek je vlastně lístkem toho, s kým mluvím. Jaká pomoc. Již jsem tu. Pan Petera mne vlídně přivítá, a prosí za odpuštění, že se hned znáti nedal, a doložil:

»Nuže ten bývalý liberál, na domněle smrtelném loži z liberalismu vyléčený, v Gräfenberku potom tělesné choroby zbavený, pak v křesťanství více utvrzený a uvědomělý — ten stojí před Vámi. Je to ten, který u Myslíků dvakráte již s Vámi rokoval.«

Co jsem měl jiného říci, než že mne to těší. Pán mi na to pravil: »Hněval jste se na

mne, když jsem liberalismus, tu nepravou svobodomyšlnost nazval bláznovstvím. Ukázal jsem Vám, že liberalismus to přivedl až bezbožectví. A o bezbožcích dí písmo: Blázen řekl v srdci svém: Není Boha. (Žalm 13.) V druhém našem hovoru pravil jsem Vám, že nevěrecký liberalismus víru v srdcích lidských sice oviklá, pochybnosti vzbudí, ale o nejdůležitějších věcech pevného přesvědčení nikomu nedává. — Je to hrozné působení liberalismu v duších lidských. Připravuje tím přemnohé a přemnohé duše o pravý pokoj a vnitřní mír. Činí z našich tak zvaných »osvícenců« rozervance.

Při těch slovech nemohl jsem očí svých k panu Peterovi pozdvihnouti; cítil jsem — Bohužel — i já již tu rozervanost v duši své, již v latinských školách oviklali ve mně víru; jako červ začala od těch dob hlodati pochybnost na duši mé.

»Vidíte« — pokračoval pan Petera — »to je to štěstí, které prý liberalismus lidstvu přináší. Já však před svou nemocí cítil jsem opak toho. Ovikláním ve víře, nejistotou o věcech věčnosti mé týkajících, způsoben mi v duši nepokoj, neštěstí. A odpusťte, zdá se mi, že i Vy již něco z toho nepokoje zakoušíte v duši své.«

Sklopený můj zrak a tiché mlčení bylo panu Peterovi již odpovědí. On však, jako nějaký otcovský zpovědník nutil mne k vyznání a pravil:

»Zdá se mi, že pocházíte z vesnické rodiny,

zdá se mi, že máte matku upřímně katolickou. Hledte, vaše matka ve své prostnosti jest šťastnější než vy. Ona má ten nejdražší poklad, jaký jen člověk mítí může, vnitřní pokoj z pevné víry plynoucí. A vy?»

Já ještě mlčel. Pan Petera pravil:

»Vy jste ho taky požíval, — ale ve školách vzbudily ve vás pochybnosti a jste nešťasten. Ale nebýval jste tak nešťasten vždy. Bývaly u vás doby, kdy jste býval tak šťasten jako Vaše matička — a to bylo, dokud jste pevně věřil. Myslím, že se nemýlím. Soudím to z toho, že jste se vyznal, že jste liberálem — a liberál — obzvláště ve vašem věku — jistoty nemá; žere mu na srdci červ nejistoty. Či snad se mýlím?»

»Ne« — vyklouzlo mi z úst.

»Snad mi již nebudete odpórovati, jdu li v našich hovorech o krok dále a dím-li, že liberalismus jest nešťastím srdcí lidských.«

Co jsem měl namítati, když jsem to cítil v hloubce duše své!?

Na to řekl pan Petera:

»Jedna věc, jak se mezi neprávě svobodomyšlnými čili liberály jeví, jest velice divná. Liberálů je nyní plno v městech a již i na vesnicích. Liberalismus — jak jsme si připomněli hned v prvním hovoru našem — neuznává, že se pravdě učíme od Krista skrze církve katolickou: a hle kolik pak z nich vystoupilo z církve té? Dávají křtít, se oddávat, pochovávat po katolicku, ba i před svatbou podrobují se zákonu

církve o zpovědi, a na smrtelném loži přemnozí volají kněze. — Vidíte! To je tím, že liberalismus jest sice s to víru oviklati, ale k pevnému přesvědčení o tom, co nevěra jeho hlásá, obyčejně žádného nepřivádí. A proto zůstávají téměř všickni liberálové zevně v církvi katolické. V hloubce srdce jejich se ozývá hlas: Není t o t a k j i s t o, co nám liberalismus hlásá. — A tudíž přicházím k tomu úsudku, že liberalismus nedělá ducha lidského silným a pevným, nýbrž naopak slabým a vrtkavým, čili třtinou větrem se klátící. A jak už to ve světě bývá, že lež často s velikým hlukem za pravdu se vydává, tak jest to i v této věci. Za doby naší právě pevní ve víře a silní v přesvědčení křesťané katoličtí vyhlásování jsou za duchy slabé — liberál pak každý šmahem jest silný, veliký duch. Je-li libo, pojďme trochu po městě. Ukážu vám s l a b é a s i l n é d u c h y.

2. Sli jsme téměř mlčky rozmanitými uličkami starého města. Jen to si vymínil pan Petera, že já nebudu nijak do řeči mu skákat. Vešli jsme do jednoho starobylého domu. Vstoupili jsme až do druhého poschodí a museli ještě výše vystoupiti. Byli jsme v podkrovním pokojíku z půdy udělaném. Na dveřích byl lístek, na němž vytištěno bylo jméno a příjmení Podáme je jen začátečnými písmeny. J B žurnalista (to jest novinář). Pan Petera zaklepal na dvěře; vnitřku se ozval hlas; vstoupili jsme. Pan Petera praví:

»Odpustte, pane B. Tu ten mladý pán rád by se s Vámi seznámil. Je to student vysokých škol a rozhodný přívrženec liberalismu, smýšlí svobodomyšlně, skoro radikálně. (Radikál jest odvozeno od slova latinského radix — rádyx — což znamená kořen. Radikál jest tedy člověk, který chce tu »svobodomyšlnost« bráti od kořene čili všecko, co křestanská vzdělanost zbudovala, z kořene vyvrátiti.) Jest vůbec ctitelem velikých mužů, kteří jsou přívrženci svobodomyšlnosti. Jest v Praze téměř neznám. V létě byl ještě na gymnasiu, kde duch jeho po svobodě práhnuoucí držán byl v okovech předpisů školských. Nyní jest jich sprostěn; chce jedenkrátě vlasti sloužiti v duchu svobodomyšlnosti. Proto hledí se seznámiti s muži, kteří v témž duchu pro vlast pracují. K takovým čítá náš národ i vás pane B., mladý tento pán chce Vás poznati, s Vámi v bližší styky vejíti «

Já jsem přešlapoval, chtěl jsem něco promluvit, ale slíbil jsem, že do řeči nebudu skákati; to mne zdrželo. Pan liberální novinář odvětil:

»Buďte mi srdečně vítán. Mohl bych říci, že to jest pro mne velikou ctí, když mladý všestranně vzdělaný muž mou osobu vyhledává. Ale nepřijímám tu poctu pro osobu svou, nýbrž pro zásady, jimž jsem zasvětil život svůj. Jsou to zásady novověkého liberalismu. To jest ten prapor, pod kterým já bojuji, a který nikdy neopustím. Dlouho, dlouho vězeli národové ve tmách, jež nad nimi rozprostřel krutý Řím. Avšak pocho-

deň osvěty již jest rozžata; již zalezají černé sovy do děr svých nemohouce snášeti světla, jež liberalismus roznítil; světlo zásad svobodomyšlných již vniká i v nejudlehlější vesničky drahé vlasti naší. A čím jest to zásluhou? To jest zásluhou českých žurnalistů (novinářů). Jsou ovšem často pronásledováni, jest jim často snášeti pohrdání, pronásledování, mnohdy nouzi a bídu až i žalář, — jakož se to i mně přihodilo. Ale drahý příteli, věřte, sladko jest trpěti pro vlast, sladko jest trpěti pro zásady svobodomyšlné.«

Tak mluvil pan B. novinář. Řeč jeho na mne působila; viděl jsem tu to, čemu říkají charakter (pevná šlechtná povaha), s jakýmsi obdivem hleděl jsem na něj. Vzpomněl jsi, co mně pan Petera slíbil, totiž že mi ukáže silné duchy. Tu jest jeden z nich, myslel jsem si — avšak bylo mi divno, že mi ho předvádí pan Petera; on, který je nepřitelem liberalismu.

Posadili jsme se, jelikož pan Petera pravil, že by s panem žurnalistou (novinářem) ještě o jiné věci promluvil. Povídal:

»Ano, to je pravda, že mnohému novináři vlast špatně se odplácí. Tím více jest politování hodno, že i svobodomyšlný žurnalista nedostatek trpí. Jest to ovšem něco velikého, vznešeného, pro zásady trpěti. To by tuším i nepřitele liberalismu naplnilo úctou k muži liberalismu oddané, kdyžby viděl, že muž ten trpí pro zásady. — Ale mluvmе si upřímně. Člověk zůstává člověkem. Staří pohané vyslovili tuším zásadu: (Prius vi-

vere, dein filosofari) Dříve jísti a potom teprv filosofovati čili učenosti si hleděti. Kdybyste pane B nebyl uražen, promluvil bych k Vám moudré slovo.«

»Prosím, prosím« — řekl pan B

»Vidím Vás v poměrech velmi stísněných; vidím, že příjmy Vaše jsou asi skrovné. Věděl bych o místě, — kde by se Vám lépe vedlo. Měl byste 100 zlatých měsíčně a sem i tam ještě všelicos byste vyzískal.«

»Velice bych Vám byl vděčným, velectěný pane, kdybyste mi ráčil k tomu místu dopomoci.«

»Milerád bych tak učinil; ale ta věc má jednu překážku.«

»Smím věděti, jakou?«

»Proč ne?« pravil pan Petera. »Jest to věc, která sama sebou žádného namáhání nepotřebuje, jen trochu sebezapření.«

»Ó prosím,« řekl pan žurnalista, »o sebezapření u chudého novináře není tak zle.«

»Nevím, zdali mi rozumíte. Jedná se o to, zdaliž byste byl s to, ustoupiti tu i tam osobě, která by Vaším představeným byla.«

»Prosím v tom ohledu račte se spolehnouti.«

»Nevím, pane B, nebude-li Vám to nemožné. Jedná se tu vlastně o zásady. Měl byste býti členem redakce listu přísně katolického. To víte, že každý list, který se má držeti, musí pevně státi při jistých zásadách. Snad mi již rozumíte.«

»Rozumím, velectěný pane,« řekl pan žurna-

lista, „prosím jen, abyste mi ráčil celou důvěru věnovati. Výborně jste ráčil praviti, že člověk musí nejprv žíti. A pak — prosím; neračte mne považovati za nějakého výstředního liberála, a zásadního odpůrce církve katolické. Církev katolická vykonala zajisté veliké dílo kulturní (vzdělávací); nebýt církve, nebýt papežů, dnes by snad Evropa podobala se dosud Africe (zemi černých divochů.) Ano i naše vlast necht děkuje za svou vzdělanost jedině církvi katolické. Cyrill a Method položili základ k naší vzdělanosti a dílo jejich schválili papežové. A nás otec vlasti Karel IV., jehožto jméno s úctou vyslovuje každý Čech, vždyť ten byl pravý, upřímný katolík. A naše vlastenecké duchovenstvo, sláva mu! Kde národ, tam jest srdce našeho duchovenstva.«

Když pan žurnalista tohle mluvil, byl jsem celý ztrnulý. V okamžení byl tu přede mnou zcela jiný člověk. Vjel jsem si rukou do vlasů, přešel jsem si tvář, abych se vzpamatoval, a tázal jsem se sám sebe: Kde jsou jeho zásady? Kde jeho svobodomyšlnost? — Ach! Už vím! To je slabý duch, kterého mi chtěl pan Petera předvésti.

Pan Petera pravil:

„Ale jedná se též o věci politické a národní. Víte, že katolíci nemohou jíti s mladočechy.«

Při těch slovech usmál se pan žurnalista a pravil:

„Prosím, výsledky mladočeské politiky jsou

přesmutné. Kdo má rozum vidí, že takhle to dále nemůže u nás chodit.«

Pan Petera vstal a řekl:

»Odpustte, pane B. . . . ; tenhle mladý pán je u mne jako v léčení. Léčím ho z choroby duševní, která se jmenuje liberalismus. Chtěl jsem mu ukázati, zdali liberalismus vychovává povahy čili duchy silné anebo slabé. S Bohem!«

Pan žurnalista byl tak ohromen, že nemohl v tom okamžiku promluvit. My pak jsme mlčky rychlými kroky odešli z pokojíka.

Na ulici povídá pan Petera:

»Viděl jste slabého ducha Ukážu vám silného.«

3. Na cestě pravil ke mně pan Petera:

»Tak jste viděl tedy jednoho vychovance naší svobodomyšlné doby. Liberalismus — jak jsem Vám dříve ukázal — nedává rozumu o věcech náboženských žádné jistoty, rozrývá jen duše; a proto liberalismus není s to vychovati povahy pevné. Vidíte, v duši lidské dřímá jedna šeredná vášeň, jest to sobectví, liberalismus není s to sobectví toto v duších potlačit, naopak; kde je liberalismus, tam bují sobectví. Viděl jste to na tomto člověku. Co mu bylo do zásad, co do blaha obecnstva; on by dovedl psáti i katolicky za 1200 zl. ročně; takovému jedná se jen o jeho vlastní osobu; on se stará jen o sebe, o svůj prospěch. — A nyní rozvažte, že takový člověk píše noviny! Rozvažte, že takový člověk poučuje své čtenáře, a žvástá denně o osvětě, o pokroku

— a zaslepené polovzdělané čtenářstvo věří mu slepě, ale vždy to, co kdy píše. Kdyby dnes chválil, co včera zavrhoval, chválí to s ním dnes jeho čtenáři a to tak dlouho, dokud si nepřečtou jeho jiný článek. — Jaké neblahé ovoce přináší liberalismus! Proto dobře o něm řekl kdosi, že česky nesluší překládati slovo to slovem svobodomyslnost, nýbrž s v o b o d á ř s t v í. Proč? Protože je to velmi často plané tlachání; slovy svoboda, osvěta, tma, poroba atd. se hází dle potřeby — asi tak jako kramář když o trhu vykřikuje své zboží. Neplatí to však jen o novinářích; pozorujte lidi takové v hostincích, o schůzích, při volbách. Zkoumejte je dobře! Přesvědčíte se, že v pravdě jen s v o b o d a ř í — to jest slovy svoboda, osvěta, jen hází, — o národ, o blaho obce, země, málo jim jde. Jejich osobní p r o s p ě c h — ať peněžní, ať i ku př. jen nadvláda v obci, nebo aby se něčím stali, aby byli od jiných ctěni, aby se nemuseli podrobiti knězi atd. — a to jim jde hlavně. — Takové p o v a h y tvoří to svobodářství.

Za tohoto a podobného hovoru došli jsme na Nové město, do K . . . é ulice. Vešli jsme do druhého poschodí. Přivítala nás v kuchyni bledá, před časem sestárlá paní; kolem ní pět dětí, od šestnáctileté dcery dolů: v pokojíku shledali jsme pána asi 45letého s plnovousem již prošedivěným. Pan Petera pravil mu:

»Nuže! Jak se máte, pane Č . . . stále ještě nemáte lepšího místa?«

»Bohužel ne.«

»Nesu Vám radostnou zprávu. Našemu spolku (spolku svatého Vincence) podařilo se naléztí Vám místo. Představte se dnes o jedné hodině odpolední panu hraběti N....; tu máte lístek od něho.«

Panu Č.... zarosily se oči, jež vděčně k nebi pozdvihl; pravil: »Bůh nás přece nepustil.«

A hned odskočil do kuchyňky, zvěstoval rodině své radostnou novinu.

»Buď Pán Bůh pochválen,« řekla radostí slzíc paní. I na dětech, ač ještě málo rozuměly bídám života, bylo viděti radost a vděk.

Pan Č.... vrátil se do pokoje, vzdávaje díky panu Peterovi. Pan Petera pravil:

»Tážete se snad, pane Č.... proč jsem si tohoto mladého muže sem přivedl. Učím ho znáti lidi a svět; zvláště pak liberalismus. — Později Vám vše vysvětlím. Nechceme Vás nyní vyrušovati; tato chvíle radostná patří Vaší rodině.«

S tím jsme odešli. Pan Petera mi pravil:

»Jak jste mohl viděti, je muž ten věřící křesťan. — Tážete se snad, jak přišel o výživu? Byl ve Vídni úředníkem jisté stavební společnosti. Veliké ceny věci byly mu svěřeny; měl odhadovati cenu domů, míst, měl zhotovovati rozpočty na stavby a podobně. Místo to bylo výhodné; neslo mu kolem 3000 zlatých ročně. Ale mohlo nésti třeba dvacet, třicet — kdyby byl chtěl bráti podplatky, aby totiž podvodně odhadoval,

cenil, rozpočítával. — »Ne — já věřím v Boha« — tak odmítal taková pokušení. Pohrdlivý s politováním spojený úsměv těch, kteří ho chtěli podplácet, býval mu za to odměnou. Jeden takový pán, který mu peníze nabízel, řekl mu: »Takhle to ve Vídni nikam nepřivedete! To zde jinak nejde! Zde nesmí být člověkem tak úzkoprsým.« — Jiný se mu dal hlasitě do smíchu a pravil: »Jste blázen! Berte, když dávají.« — Jedenkráté přišel na stopu podvodu, kterého se dopouštěli jiní u té společnosti zaměstnaní. Nechtěl podepsati jeden rozpočet. — Nepodepsal, ale rozpočet byl přece přijat. Vysmáli se mu. Ale od té chvíle stáli o to, jak by se ho zbavili. Jeden z jeho představených pravil mu: Pane Č Vy jste klerikál (přívrženec kněží); a to dělá zlou krev. Vůbec docházejí na Vás stížnosti, že překážíte »volnému rozvoji« našich podniků. Nezměníte-li se, navrhnu správně radě Vaše propuštění. Pan Č řekl: »Když jsou věci takovéhle, vidím, že tu neobstojím. Já se ze služby děkuji. Bůh mne neopustí.« — Pán, který jeho představeným byl, se pousmál a řekl: »Přijímám Vaši výpověď. Buďte zdrav! Jako dobrý přítel Vám radím, abyste, naleznete-li si místo jinde, byl liberálnější. Příkré Vaše klerikální (kněžské) zásady všude Vám budou překážet. Aspoň tolik uznáváte, že z nich nezbohatnete.« To ovšem panem Č nehnulo. Zřekl se místa, kde mohl zbohatnout, odstěhoval se do Prahy. Zde žil z úspor, velmi skrovně a sem i tam vydělal

něco opisováním. Trpěl pro z á s a d y. — Nebyl liberálem. . .

4. Pojdte ještě dále. Šel jsem s ním. Přišli jsme na jednu z nejživějších tříd pražských. Vešli jsme do nádherného bytu. Museli jsme se opověděti, sluha nás »milostpaní« ohlásil, pak jsme vstoupili. Dala mi 20 zlatých na chudé a hned jsme zase odešli.

Bylo mi divné, proč mne tam vedl. Pravil mi: »Té osobě se říká milostpaní, ale ona jest jen »společnicí« jistého boháče, starého již člověka, který odpudil od sebe svou pravou ženu a chytil se tanečnice od divadla. Pán ten nenávidí katolickou církev z celé duše, a každý katolík jest mu sám sebou odporný. Má velkostatek, hlasuje vždy při volbách s liberály. A proč nenávidí katolickou církev? Řekl mi to jedenkráte: »Katolické náboženství nedovoluje volně žítí! Já chci života užítí.«

»Ale že ona dává na chudé?« — namítal jsem já.

Pan Petera vyložil:

»Řekla mi; ten hloupý lid mluví o mně utrhačně; ale člověk může žítí volněji, a přece být dobročinným. Tím si ubohá chce dodati cti před lidem, zamáznouti tím své cizoložství.«

Na to pravil pan Petera dále:

»Co říkáte nyní liberalismu? Překládal jste to slovo slovem svobodomyšlnost, já jsem vám řekl, že to je svoboda bloudění rozumu lidského, nyní pak pravím, liberalismus je svoboda hře-

šení, svoboda nemravnosti, čili svobodonemravnost.

Nemohl jsem nic namítati. Pan Petera mi pravil:

»I já před nemocí jsem velebil liberalismus — ale proč? Protože za jedno jsem skoro úplně neznal vznešené na pevných důvodech spočívající křesťanství — ale též proto, že jsem liberalismus měl za něco lepšího, nežli skutečně jest. Třpytí se pozlátkem svobodomyšlnosti, ale v důsledcích svých jest on též svobodou nemravnosti. — A proto všude, kde mizí křesťanství, a na místo něho usazuje se liberalismus, klesá mravnost národa. Jest tedy liberalismus zkázou národů.«

Na proti nám byl kostel. Bylo skoro půl dvanácté. Pan Petera pravil mi:

»Já jsem sice hned ráno byl na mši svaté a na kázání. Ale vy jste snad ještě nebyl. Zde bývá mše svatá v půl dvanácté. Snad by Vám neškodilo, při ní zbožně setrvati. — Při mši svaté zpívala se píseň: Bože před tvou velebností. — Ač jsem se během let stal svobodomyšlným, píseň tu jsem od dětství v paměti přec podržel. Zpíval jsem s lidem, pookřál jsem na mysl. Zdálo se mi, že jsem již zase křesťanem. Slíbil jsem panu Peterovi, že se zase sejdem.«

(Pokračování.)

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 17.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Liberalismus.

IV.

Napsal **Edvard Brynych.**

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovaryšů v Praze.

V Praze 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Vyšel jsem — tak pokračuje náš student dále — z chrámu od mše svaté »půldvanácté«. Musím se přiznati, že jsem se utvrdil v přesvědčení, že náboženství budí v člověku a rozmáhá zálibu v tom, co je dobré, vyšší a šlechetné. Předě mší svatou viděl jsem duchy slabé a silné, a pak liberalismus, jako svobodu nemravnosti. Cítil jsem, že jen náboženství to běře s mravností do opravdy, liberalismus však, že i nejohavnější činy, cizoložství a jinou toho druhu prostopášnost natírá lakem zevnější uhlazenosti a nádhery. Cítil jsem, že bych neodolal pokušením k nemravnosti, kdybych byl liberálem v špatném smyslu toho slova. Za těch několik neděl viděl jsem sám v Praze hrozné věci. Študenti, kteří nejvíce tupí náboženství a nejvíce vychvalují liberalismus, brodí se nejhlob v nemravnosti. Znáám některé osobně. Dva z mých spolužáků z gymnasia (ze škol latinských), bývali již na gymnasiu liberálové — to jest posměvači náboženství — a hle, sotva, že přišli do Prahy, zašli do jistých místností druhu nejhoršího. Štali se v pravém slova smyslu nemravy. I mne chtěli svést, smáli se mně, že dělám nevinného, že se snad ještě modlím, že jsem vůbec hlupák, že se bojím hříchu. Ach! I ve mně se ozývalo pokušení. A jen to, že liberalismus nevykořenil z duše mé to, co náboženstvím do srdce mého vštípeno,

jen to, co se jmenuje bázeň hříchu, mne ještě udrželo. Ale bázeň ta slábla ve mně. Na štěstí sešel jsem se s panem Peterou; ten mi odhalil liberalismus v mnohém ohledu, dnes i jako svobodu nemravnosti.

Zamyšlen šel jsem do bytu k obědu. Ač ve mně na gymnasiu ovíklali náboženství, přece jsem dnes cítil jeho velikou moc. Bez náboženství — s tím liberalismem — byl bych bezpochyby i já brzy spustlým nemravou. Ale ten spustlý nemrava byl by přioděn kabátem pana akademika, vzdělaného študenta.

S těmi myšlénkami přišel jsem do svého bytu k obědu. Spolu se mnou v bytě byli študenti i jiní z vysokých škol dva a jeden, který studuje na učitelství.

Dobře že jdete — volali na mne. Máme tu pěknou blbovinu. Podívejte se, nějaký Brynych, je prý to kanovník na Vyšehradě, vydává takovéhle pamfletky a dal tomu název Slova pravdy. Podívejte se na to.

Já se tážu:

»Kde jste to vzali?«

»Tuhle, kollega (spoluštudující) Březina to přinesl.«

»A jak ten k tomu přišel?«

»Inu, on je evangelík a tu dočetl se v časopise Husu, který vydává v Čáslavi evang. farář Kozák o těchto brožůrkách (knížečkách). Kozák nazval je posměšně pamfletky. Březina chtěl tedy vědět, co ten Brynych píše a koupil si jich

několik včera v Cyrillo-Methodějském knihkupectví.«

»Brynych — Brynych — dím já — to jméno je mi známo.«

I jdu do svého kufru a hledám v něm jednu knížku. Nalezl jsem ji. Pravím:

»Tuhle knížku sepsal Brynych, když byl ještě profesorem v Hradci Králové. Jedno místo z ní vám přečtu, hodí se na vás.«

»Tak jen sem s ním« — řekli.

Na to dím já:

»Je tu ukazováno, že mravnost bez náboženství neobstojí.

Čtu zde doslovně takto:

»Připouštíme, že sem tam může se — jak tvrdí bezkonfessní (beznáboženští) — výsledku nějakého (ve výchování v mravnosti) dosáhnouti, když se vykládá často chovancům o tom, jak je to krásné a šlechetné, býti dobrým a mravným. Ale obyčejně je to písek a ne žula pro základy mravného života. Schiller, proslavený básník německý, píše kdesi: »Ó ctnosti podrž si svůj věnec a nech mne hřešiti. — Jsou doby v životě lidském, ve kterých vášně, ziskuchtivost, zvláště pak chlípnost s takovou mocí na člověka se oboruje, že neodolá leč ten, kdo se po křesťansku bojí hříchu, kdo vzpomene na Boha, na věčnost. Ukojení vášně vždy a vždy bude člověku dražším, než ten věnec — to jest — to vnitřní vědomí: »Ó jak je to hezké, že jsem dobrý, cudný.«

Dočetl jsem a tážu se:

»Co tomu říkáte?«

A hle! Dva hleděli do stolu, mlčíce — a jeden — student vysokých škol — řekl:

»Je to pěkné kázáníčko.«

»Tak? — dím já. — Tak? Vy tak vážnou věc chcete odbýti vtípem a smíchem. Čekal jsem odpověď na otázku, zdali to je pravda anebo ne. A když tedy neodpovídáte, odpovím já sám. Cítíte, že to je pravda! Dokud jste měli náboženství, báli jste se nemravnosti, jako hříchu — a nyní? Dnešní noc, kde jste vy dva byli? Kdy jste přišli domů? — Ztratili jste, jak vidím, sílu proti pokušením, kterou jste mívali. A kdo vám ji vzal? Váš nevěrecký liberalismus.«

Na to řekl mi onen vtípkář:

»Jste pozadu, kollego, máte úzkoprsé zásady. Mluvíte o hříchu; liberál neuznává hříchu.«

»Tam jsem Vás chtěl dostat. Ano liberál důsledný neuznává hříchu; liberál neuznává žádných zákonů nad sebou, které by obmezovaly jeho osobní svobodu. Liberalismus je tedy v pravdě nejen svobodomyslnost, nýbrž svobodomravnost. Jest zastřena, zamalována Vaší domnělou vzdělaností.«

»Nechme toho« — řekl jeden z nich.

Já jsem pravil:

»Ano, když se liberalismus odhaluje, jako mravní spousta, jako učení, které strhuje k životu až zvířecímu — tu nechme toho.«

Po jedné hodině spěchal jsem za panem Peterou do známé kavárny.

Vypravoval jsem mu, co jsem shledal na svých spolubydlících a pan Petera mi pravil:

»Pozoruhodno jest ještě to, že liberalismus tvoří povahy, které při své nemravnosti jsou ještě tak lehkomyšlnými, že ani náležitě neuvažují a hájitely náboženství posměchem a vtipy překonati hledí. Na místo důvodů jest jim vtip, plané mluvení, fráse. Liberalismus odňal lidem hrůzu před hříchem, učiniv hřích o mnoho méně šeredným a ohavným, než jest. Za věků minulých bývaly na náměstích klece, kam dán byl na př. veřejný nemrava, cizoložník. To se zdálo být novému věku velice krutým. Ale ukazuje to, že za věků dřívějších hřích byl lidem ohavností, a že tedy mravnost byla v srdcích lidských hloub zakořeněna. A nyní? Nyní při takovýchto ohyzdnostech zůstává mnohý váženým, ctěným a koří se mu patolízalové. Jest to účinek bezbožeckého liberalismu — té svobodonemravnosti. A proto vidíme nyní tak smutné zjevy v životě národů. Smutným takovýmto zjevem jest tak zvané občanské manžeství, které jest rozlučitelné. Jest to hovění lidským vášním, jest to to, co liberalismus vlastně chce, neuznávání zákona božského — ale spolu bezuzdnost chtíčů i nejnižších, hrob mravnosti, hrob rodiny.«

Tak jsme hovořili dále a pak jsme v určitou chvíli šli a sice tentokráte spolu na nešpory. Pan Petera půjčil mi svou knížku, z níž jsem mohl žalmy čísti. Musím se přiznati, že jsem, ač mám školy latinské odbyté, hlubokého smyslu

žalmů nechápal. Ale něco mi přece utkvělo v mysli. Byla to některá slova žalmu řkoucího: Blahoslavený muž, který se bojí Hospodina. Nevím ani jak mi to napadlo, ale vzpomněl jsem si na své rodiče, opravdu bohabojné rodiče, vzpomněl jsem si na některé sprostné chudé lidi z naší osady. Jsou to lidé přese všechny svízele jejich života opravdu šťastní, blažení. A proč jsou šťastni? Bojí se Hospodina — to jest, bojí se přestoupiti zákon Boží. Pohledl jsem do srdce svého. Musel jsem uznati, že jsem býval uvnitř o mnoho šťastnější, blaženější. A kdy to bylo? Když jsem se dětinně bál Boha.

Po nešporách vyšli jsme z kostela. Na Karlovu náměstí byla v jedné hospodě muzika. Pan Petera řekl mi:

1. »Zde se tančí a hýří i v adventě i v postě. I na květnou neděli se zde tančí. Hledte, to jest zase jeden následek liberalismu. Dokud zákonodárství spočívalo na křesťanství, nesmělo tak býti. V posvátné doby se netančilo. A bylo to tak dobře. Proč? Protože nejprv lid tím byl veden, aby nehledal zábavu a útěchu jen v hýření — a za druhé vůbec ani tolik hýřiti nemohl. Ale hle!

Liberalismus, který nenávidí církve i Boha, zrušil tuto záповěď tanců. A co je toho následek? Lid už netuší ani, že vyšší věci, zvláště náboženské úkony, slavnosti, nevinný zpěv, dobré čtení poskytují radost a veselost duši. Jen hýřit a dle vášní a dle světa žít. Národ náš návodem

liberalismu stává se den ode dne národem l e h k o m y s l n ý m, nespořivým, hýřivým, prostopášným. Muzika stíhá muziku, pitka pitku, žije se rozmařileji a nádherněji — a následek toho — ještě větší t o u h a po zábavách a rozkoších, — a nemohou-li se ukojiti — nespokojenost. A při té nespokojenosti dluhy, nedostatek, chudoba.

2. Liberalismus náš český na místo Boha dal vlast a národnost. Ale pravdou zůstane vždy, že národ prostopášný musí klesati. Byli národové a státy tisíckrát mohutnější, než jsme my, ku př. Římané kolem Kristova narození. A zmizeli! A kdy? Když se stali národem příliš požívavým. Zaslepení liberální vlastenci netuší pravdu slov, která vyslovil Le Playe: Národové, kteří zachovávají desatero přikázání, prospívají; ale ti, kteří ho ruší, hynou; a oni, kteří jím pohrdají, mizí ze světa úplně.« — A co je to vlastenectví tak mnohých? Nic jiného, než vzpoura proti Bohu a jeho příkazům.

Ve vlasti naší vede se boj o národnost mezi Němci a Čechy. Běda nám, budou-li Němci spornější, spořádanější. Pak nepomůže nic. Budeme ztráceti půdu i na dále. Zním jedno město v Čechách, kde žijí Němci a Češi. A co pozorují? Je-li na prodej domek nebo dům, koupí ho Němci. Čech, náramně svobodomyšlný, »nepřítel tmy a okovů,« horlivý vlastenec, »zdárný syn národa Husova a Žižkova« domek, — jak říkají — promazal, a Němec tichý, sporný jej koupil. Tak vedou národ svobodomyšlné listy a svobodo-

myslní vůdcové. Vydávají půdu naši do rukou Němců. —

A podívejte se do našich vesnic čistě českých. Kde jsou nejlepší půdy — tam je nejvíce dluhů, tam kupují statky židé a nebo boháči z měst. — A kde jsou půdy špatnější, tam mnohdy dědí se živnůstka od pokolení do pokolení. Proč? — Na půdách dobrých zavedena vlivem liberalismu, který tam náboženství ze srdcí vytloukl, — rozmařilost a bujnost. — Na půdách špatnějších zůstali lidé více křesťany a proto též mravů prostnějších.

3. Za takovéhoho hovoru šli jsme po Praze dál a dále. Přišli jsme před veliký dům s ohromným krámem.

Bylo na něm psáno jméno, po kterém se hned pozná žid. A pod jménem bylo psáno: Dílna obuvnická sklad obuvi. Vida, myslím si, pořáde, že židé štítí se obyčejně práce a řemesel, a zde je žid švec! Ale věc se má jináče. Liberalismus zrušil staré cechy, staré z křesťanství vplynuté zákony, dle kterých směl řemeslo provozovati jen ten, kdo se mu učil. Liberalismus z náramné svobodomyšlnosti však ustanovil »svobodu živnosti.« I začal pak »živnost,« třebaš obuvnickou provozovati žid, ačkoliv dratev neb šídlo nikdy v ruce neměl a míti nebude. On »dal do toho« peníze; práci mu konají křesťané, třebaš dřívější m i s t ř i, a nebo vyučenci, kteří se ale následkem toho nikdy mistry nestanou. Tak liberalismus nadělal z lidí, kteří živnost svou s v o b o d n ě provozovali, o t r o k y židů, nebo vůbec majitelů

mnoha peněz, čili kapitalistů Hle! Liberalismus — ta prý svobodomyslnost — jest zotročení pracujícího lidu. — Tak to je obzvláště tím, že kapitalisté zařídili továrny, kde se pracuje strojem, a stroj dělá tu leckteré ř e m e s l o ve velkém. Mistři samostatní nejsou více ani možni, jsou tu jen dělníci, nevolní obsluhovatelé stroje. — To je ta »svobodomyslnost« toho novověkého liberalismu. — Má prý se nyní starati každý sám o sebe, nastal boj všech proti všem, kdežto dle zásady křesťanské, mají se v š i c k n i o v š e c k y s t a r a t i.«

Tak ke mně mluvil pan Petera. Musel jsem uznati, že má pravdu. Právil jsem: »Liberalismus se mi ukázal, jako s v o b o d a u t l a č o v á n í jiných.«

4. »Uvidíte více« — řekl pan Petera.

Vedl mne do jednoho domu na Starém Městě přes dvůr a do nějakého sklepa. Trnul jsem. Čtyry téměř nahé děti válely se tu po shnilé slámě, a na židli s rozviklanými nohama seděla mladá ještě, ale bídou sešlá žena. Pan Petera doručil jí několik známek — plíšků — na potraviny, byla to podpora od spolku svatého Vincence. Odešli jsme brzy. A pan Petera mi pravil:

»Hleďte, to jest taky ovoce »svobodomyslnosti.« Ta žena je dcera z velikého statku vesnického. Přinesla svému muži osm tisíc. Muž její, novověký rolník, horlivý čtenář Národních listů, posměvač náboženství, udělal dloužek na svém statku. Z pýchy, aby se nedozvěděli, že je dlužen,

vypůjčil si peníze od žida na směnky. Žid s ním jednal podle liberalismu. Liberalismus totiž zrušil též v letech šedesátých zákony o lichvě. Žid ze čtyř set měl brzy u rolníka čtyry tisíce. A tak to šlo dále, až ubohému rolníku statek prodal. Bývalý zámožný rolník vyšel z něho jako žebrák. — Nyní sami liberálové se zděsili již těch následků té své svobody. Lichva se zase trestá — ale jak mnoho jich ujde trestu, to ví každé dítě, obzvláště, když »svobodomyšlnost — ta nejdokonalější, která se nižádným zákonem neváže — i falešně přísahat dovede. — Když takto liberalismus ze svobodného rolníka udělal žebráka, koupili mu příbuzní ženy jeho povoz a koníka ; stal se drožkářem v Praze ! Mohl se přece zase živiti, obzvláště když žena jeho práci posluhovačskou si vyhledala. V ní probudilo se náboženství. Uznávala osud svůj za trest od Boha za svou netečnost náboženskou a svou pyšnou rozmařilost, on ale byl liberálem a zůstal jím. Neuměl doufati v Boha, neuměl nésti hrozného ponížení svého, . . . oběsil se — zanechav nesvědomitě a ukrutně ženu a děti bez pomoci a bez výživy. —«

To řekl pan Petera a dodal :

»Podívejte se — tenhle dům patří onomu židu který půjčoval peníze onomu rolníku A žid bydlíval v židovském městě a chodíval s pytlem, křičíval po domech : »Handerle vós«. — Jak se vám líbí ten liberalismus, který ze samé svobodomyšlnosti znenáhla předává majetek menších majitelů do rukou kapitalistů, zvláště židů ? A z a-

slepení rolníci ještě dále křičí proti církvi a proti náboženství, jak jim liberální listy, zvláště pak Národní listy píší!

5. »Nemrzím-li vás — pravil dále pan Petera — pojdte se mnou ještě někam.« —

Musel jsem říci, že mne všecko, čemu se takto od pana Petery učím velice těší a velice prospívá. Šli jsme. Přišli jsme na předměstí, kdež právě od čtyř hodin byla schůze »svobodomyslníků.« Právě mluvil jeden redaktor jistého svobodomyslného lístku. Je to bývalý student, který byl tak liberálním, že od rodičů peníze bral a ti mysleli, že studuje, on ale »flámoval«. Posluchači jeho byli nejvíce dělníci a řemesníci. Mluvil strašně. Hus a Žižka a Bílá Hora a Řím a fanatismus a svoboda a jezovité bylo všecko v jednom hrnci. Lhal jen se mu od huby prášilo. Strašně mu tleskali. Na to se hlásil k slovu pan Petera. Ale jak začal ukazovati na nepravdy, které řečník před ním mluvil, hulákali do řeči. Řekl jim: Pánové! Jste svobodomyslní? — To jsme, volali. — Jste-li svobodomyslní, nuže, přejete si snad abych myslel i já svobodně, totiž co chci, a totéž mluvil. Jak to řekl bylo zle; nenechali ho k slovu musel dolů, ba musili jsme pryč.

Venku mi řekl pan Petera:

»Viděl jste zase svobodomyslnost«, ovšem falešnou čili s v o b o d á ř s t v í. Svobodářství to záleží v tom, že každý na světě má právo bít do Boha a do církve. Ale katolík má mlčeti; Boha a církev nemá nikdo hájiti. Toho ukřičí,

třebas i ubijí. A nedělají to jen lidé snad neučení; jděte kamkoliv do mladočeské schůze, nedají vám mluvit. Svobodářství má totiž svobodu jen pro své náhledy, jiný musí — jako otrok a blázen — mlčeti.*)

6. Odešli jsme. Pan Petera řekl, že se musí nyní ubírat k domovu. Pravil jsem, že ho vyprovodím. Šli jsme tedy; a mluvilo se ještě dále o liberalismu.

Pan Petera mluvil asi následovně: »Liberalismus nezná žádného Božského zákona. A proto dle této své zásady zařídil i státy. Dříve byl stát společností křesťanů, a všechny zákony musely tedy bývat takovými, aby neodporovaly zákonům Božím, a tudíž především svědomí občanů. Nyní jest to jinak. Na místo Boha nastoupil nyní stát sám. Co stát liberální za zákon vyhlásí, to mají dle něho plnit i občané i kdyby to proti Bohu a jeho zákonům bylo. Tak ku př.: Stát zařídí školu beznáboženskou aneb docela protináboženskou, a poručí občanům, aby do ní své děti posílali, ačkoliv Bůh jim zapovídá děti v nezabožství vychovávat. — Je to zase liberalismus, který má svobodu jen pro nevěru. Křesťané, katolíci trpí v takovém státě násilí. Jestli že se mu podrobí, hřešili proti Bohu; odporují-li, jsou od

*) Nedávno v Kolíně byli „svobodomyšlní“ — tak svobodomyšlními, že vystrkovali koště a pytel atd. z oken, když „staročechi“ měli schůzi a chtěli dle lepší svobodomyšlnosti svobodně promluvit i oni. — Svobodář nestrpí svobody u jiného!!

státu trestáni. Že tohle není žádná svoboda, to bije do očí. — Jsou státy, v kterých byly farní a jiné školy založeny penězi kostelů katolických neb katolíků. A hle! Liberální stát jim je buď vzal a za své si je vyhlásil a nebo se jmění a domů školních zmocnil a školy zavřel. A k tomu svobodáři naši přisvědčují. Ale to na věci nic nemění. Liberalismus je pramen z otročení lidu a zničení svobody občanské.

Blížili jsme se k bytu páně Peterovu. Pravil mi: Jsem vám něco dlužen. Na počátku našich hovorů o liberalismu jsem vám pravil, že má každé století své bláznovství a každé desíletí své zvláštní bláznovství. Nuže! To zvláštní bláznovství našeho desíletí jest domáhání se rovných práv s Němci a vůbec práv našeho království na základě liberalismu. — Liberalismus a rovné právo, lživá svobodomyšlnost a právo! — To je právě to, čeho liberalismus dáti nemůže. Křič si jak chceš — tohle je moje právo! Liberál — bez Boha — se. ti jen usměje. On hledá jen svůj prospěch a nic více. Křič na říšské radě — tohle je právo našeho národa! Nechají tě mluvit — a jsou-li liberálové, nedají ti nic, mají-li většinu. A proč? Toho se lehkou domyslíš. Když ku př. ve Francii zavírají školy křesťanské a křesťané volají: k tomu nemáte práva, to je loupež — neplatí to nic. Proč? Na místo Boha je tu většina sněmovny. Uvažujte o tom — řekl mi pan Petera a rozešli jsme se.

Mně pak ve hlavě rozsvitlo. Začal jsem se sháněti po knihách, které poučují o náboženství, a po časopisech křesťansko-katolických. Bohudíky! Z liberála — totiž ze mne — stal se katolík. Vidím, že liberalismus není svobodou. Jest to pramen nevěry, nemravnosti, násilí. Jeho pravé jméno je svobodářství.

Ročník II.

Cena 2 kr.

Číslo 18.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává Edvard Brynych.

Kterak pan doktor o rovnosti kázal
a jak ji Štoural svědomitě vykonával.

Napsal

Václav Šlosar,

člen jednoty kat. jinochů v Cerhovicích.

~~~~~  
Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Továřů v Praze.  
~~~~~

V Praze, 1892.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

I.

Libovský »serbus« přilepoval časně z rána na rohy uliček a rohových domků červené, velkými slovy potištěné plakáty. Po celý ten čas, co v Libově je, nikdy takovéto «lejstra» nelepil na rohy, jen jedenkrát, když zde v tom zastrčeném koutku světa byl »zvěřinec.« Po každém přilepení, zastavil se na chvíličku a poškrábav se za uchem, pohodil:

»Hm, hm, to nevím, co to pan ředitel má za libůstku, pozve si sem nějakého pána až z Prahy, aby nám tady vykládal cosi o nějakých okovech a o tmářství a rovnosti.«

Občané libovští vstávající, velice se divili těm červeným plakátům, které přímo do očí každému bily. V houfech sbíhali se polooblečení předně, rokující a živě rozkládající rukama.

A co tam bylo? Stálo to tam takto:

Rovnost, volnost, bratrství!!!

Občané!

Dnes odpoledne o 3tí hodině bude v místnostech »bílých vrány« konána veřejná schůze lidu, spojená s přednáškou od pana dra Bořila, chvalně známého řečníka a zastance lidu.

Program :

a) O tmářství a okovech, v nichž vězí dosud náš lid ; a

b) o společenském životě mezi občanstvem.

Kmotr Pěnkava, na jehož štítě byl vymalován soudek a džber, jakožto znak bednáře, nemálo se

podivil, když vstana, pohlídl oknem ven a viděl zástup před svým domem.

„I kýho-li kozla — snad mi zase ti uličníci nevymalovali něco na štítu,“ zhrozil se bednář, vzpoměv si, kterak mu před týdnem někdo na štít vymaloval vlastní jeho postavu, kterak se ohání vlčkem při pobíjení. Nedalo mu to a polooblečen v pantoflích vyběhl na ulici.

„Aaáh“ — vydralo se mu z úst, vida plakát na svém domku přilepený.

„He, sousede, to koukáte na to nadělení. Co?“ ozval se hlas za jeho zády, sedláře Kožíška, který z okna se díval taktéž na dům.

„No, už jsem myslel nejinak, než že mi zase nějací uličníci vymalovali něco na zeď, jako onehdý,“ odvětil Pěnkava a přistoupil k oknu sousedovu.

„Potom jste, lidičky, pořáde říkali, že vás pan ředitel dře a on nám ještě dnes uspořádá přednášku!“ ozval se nedaleko na ulici táhlý hlas.

Všickni, kde kdo spatřivše počestného mistra ševcovského Podrážku, kterému pro malou postavičku říkali »Zachej«, propukli v smích.

„A jak to víte?“ otázal se sedlář.

„Hm, abych nevěděl, kdo schůzi pořádá a kdo plakáty dal tisknout,“ zamlouval Podrážka, přistoupiv k oběma. »Včera,« vykládal dále, »nesl jsem panu řediteli nové boty a on mi něco tak napověděl. Povídal mně o těch okovech, které nás až dosavad svírají.«

To snad budou takové okovy, v jakých vodí četníci »šupem«, podotkl kdosi.

»Tys tomu dal, Štourale,« zvolali mnozí.

Počestný pan mistr Podrážka hněvivě se otočil na Štourala, a přeměřil jej zlostným pohledem.

»Co okovy?« obořil se na něj. »Těmi slovy míní pan ředitel a pan doktor Bořil »kněze« (?)

»No — jó!« prohodil opět Štoural, známý to vagabund*). »Co pak ten společenský život dělá na tom papíře?«

Maličký »Zachej« pokrčil ramenoma a tvář v obličejí prodloužil.

»Společenský život — to jsou veliké myšlenky učených a osvícených pánů, kterým my nemůžeme hned tak, — jak se řekne — porozumět; proto nám pan ředitel udělá přednášku, jak i my máme ten život zařídit.«

Kolemstojící vypukli opět v hlučný smích.

»Hm, ubožáci, vězíte ještě v bludech a proto jste tmáři,« opovržlivě zvolal uražený pan mistr.

»Tady je to tmářství;« bezmála bychom zapomněli, že ono je taky v programu! Povězte nám to tedy, učený pane.«

»Tmářství jest vůbec to, že věříme všemu, co nám »kněží« kázají.«

»He, he, he«, — ozval se smějící Štoural. »Já jsem myslel zase, že tmářství je to, když někoho zavrou za »závorku«, kde ani okénka není a o světě nic neví.«

Tohle bylo již až přespříliš na podrážděné čivy počestného pana mistra Podrážky. Zakoulel

*) Člověk toulavý bez zaměstnání.

divě očima a pohroziv pěstí Štouralovi: „to ti přijde draho!“ ubíhal doprovázen jsa několikerým „bum, bum, bum“ a hlučným smíchem.

II.

Odpoledne před třetí hodinou stanul před „bílou vránou“ elegantní kočár, z něhož vystoupil pan ředitel z továrny na lučebniny za Libovem a nějaký cizí pán se zlatými okuláry na nose. U vrat zahrady, kde se bude odbývati schůze, stál počestný pan mistr Podrážka v novém munduru, jako když jej vyblejskne. Poznav, že ten druhý pán bude asi ten, co bude přednášet, umyslí si, že mu musí za to nějaké přivítání učinit.

Pan doktor Bořil s panem ředitelem, usedli do zahrady za prostřený stůl pod stinným kaštanem. Pan mistr Podrážka, urovná oblek a v ruce drže cylindr, předstoupil před pana advokáta a „zastance“ lidu Bořila. Začal cosi hařlati, páté přes deváté, totiž vítal jej jménem zuboženého a ve tmě tapajícího občanstva, jakožto pochodeň osvěty a pokroku. Pan ředitel (ač se dělal němcem jako poleno) začal se hned na pana mistra usmívat. Pana doktora Bořila nejvíce těšila ta slova „pochodeň osvěty a pokroku“, neb povstal a jmenoval Podrážku „prvním osvíceným“ člověkem v Libově.

Podrážka myslel, že je tímto lichotivým pojmenováním až v devátém nebi.

„Tak povězte nám, občane Podrážko, jaký ruch učinilo pozvání ke schůzi a přednášce?“ otázal se jej pan doktor přívětivým tónem.

„Ó nejmilostivější pane doctore“, ukláněl se pan mistr skorem až k zemi. „Všickni jsou nadšeni pro jejich přednášku, až na několik zpátečníků a vagabuntů.“

Patrně si nyní přec zpomněl na ranní vyjednávání se Štouralem, a proto si tímto posledním slovem hleděl od srdce ulehčit.

„To se poddá“, odvětil vážně pan doktor. „Zatím se můžete vzdáliti, potřebuji se připravit.“

Po jeho odchodu od panského stolu, šeptal pan ředitel cosi panu doktorovi do ucha po německu, načež se dali oba do smíchu, pohlížejíce na „prvního občana v Libově.“

Udeřením třetí hodiny vstoupil do zahrady okresní komisař, a pan doktor vstoupil na povýšené místo, drže v rukou nějaké papíry. Ředitel z továrny dal znamení zvonkem, by bylo ticho. Všickni napjali uši i zraky na doktora, který rozhlédl se po posluchačích. Pan mistr Podrážka, který by pro svou maličkou postavu doktora neviděl, vystoupl na sesli, tak že nyní přesahoval každému přes hlavu.

Doktor pak rozloživ si před sebe „lejstra“, pohlédl vzhůru a shromáždění oslovil :

„Občané a milovníci osvěty a pokroku!“

„Ten na to káp’,“ pomyslně si s libostí švec Podrážka. „Ten ví, jak na ně!“

„Občané“, pokračoval nyní dále, „přicházím k vám dnes jako váš dobrý přítel a apoštol (!) probuzující se nyní osvěty a pokroku! První článek programu zní: o tmářství a o okovech,

v nichž vězí dosud náš lid! V dělnických kruzích často slyšeti, kterak ten neb onen špatně se vzděčil človečenstvu; obyčejně však to svalují na pány, ti že jsou toho vinni, a od nich, že veškeré zlo vychází. Kdyby ale zaslepený ubohý dělník věděl, kdo té bídy je původcem, jistě by vinu nesvaloval na své prácedárce. Proto jsem dnes k vám na požádání zdejšího pana ředitele továrny Kohna přišel, bych vám vyložil, co máme mezi sebou za nepřátele a utiskovatele naše. »Římští« kněží jsou to, kteří nás svými smyšlenými předsudky a klamy mámí, zatarasujíce každý průchod, kudy vychází pochodeň osvěty a svobody.

Osvícený pan mistr ševcovský Podrážka zazářil radostí a polohlasně prohodil: „Ba že je to pravda!“

V tom však ozval se hlas ze zástupu, že to musel i pan doktor, ač to nedal na sobě znáti, slyšeti: Ten to vyblaf!“ Nechce o Bohu ani slyšet a jmenuje tady jeho příkázání, jakoby je plnil!“

Pan mistr se zlostí ohledl, kdo tak pěknou přednášku zlomyslně přerušuje, ale honem se zase otočil nazpět. Několik kroků za ním stáli Kožíšek, Pěnkava a Štoural, který, maje na sobě jakési šaty, které sloužily druhdy vojenskému důstojníku za parádní, „ošklíbl“ se úsměšně na „Zacheje“. Doktor hned na to pokračoval, že pan mistr zapomněl, co byl slyšel a viděl.

„Okovy, kterými jsme od strany „klerikální“ sevřeni byli, nedaly nám z našich mráкот se pro-

buditi. Občané! chcete-li poznati tedy bludy a klamy, kterými vás katoličtí kněží mámí, musíte se obrniti všemi prostředky, abyste je poznali až na dno. Neboť víte, jezuité jsou ode dávna přechytralí ptáčekové a snadno vás mohou svou licoměrností oklamati, aniž se nadějete. První prostředek jest čtení knih a časopisů pro šíření osvěty a zvláště doporučuji časopis „Zář“ (!) šířitele to osvěty a svobody vůbec.“

Doktor opět umkl, ale něčí ruka pozdvihla se do výše a rázný hlas bednářův se ozval.

„Zář“, v které jste nedávno našeho pana faráře pošpinili a potupili. Ani »žida«, který vás o . . .“

Další slova jeho zanikla v hlukotu a rámusu, který stropili dělníci z továrny na pokynutí ředitele Kohna.

„Zde je opět vidět, že jste nástroji podplacených židovských agentů!“ převýšil je svým hlasem Kožíšek, tak že se i pan advokát Bořil zachvěl.

Než, pan ředitel opět zvonkem zazvonil a Bořil nedaje se másti, pokračoval dále: „Tam aspoň poznáte, kterak se máte k takovým osobám chovati. Humanismus — s kterým s vámi nakládali, objeví se vám v pravém světle . . . ozářeném pravdou a svobodomyšlností!“

. . . „pouhým udavačstvím a podlostí,“ zahučel shromážděním hlas kováře libovského.

Dělníci z továrny a pan mistr ševcovský Podrážka na vzdor zlosti vykřikli hlučně třikrát „Sláva“.

Když vřava ukončila, pokynul blahosklonně doktor rukou. Okuláry mu radostí zvlhly, tak že je musel šátkem otřít. Nasadiv je, obrátil „lejstra“ a opět začal.

„Zbývá nám nyní ještě část „o mezinárodním životě mezi občanstvem.“ Život náš má býti tak zřízen, jak nám jej slavní naši doby Marx a Lassale ustanovili a heslem pro naši budoucnost opatřili, kteréž zní: „Rovnost, volnost, bratrství!“ Jak působí mile na nás tato slova, která od času až do časů mají zůstatí povždy naším vodítkem v životě. Rovnost, to slovo až bude slyšáno a přijímáno od všeho člověčenstva, pak nastane v našem socialním životě spravedlnost! Všelike útlisky a násilí přestane, a ať boháč neb dělník ten nejposlednější, bude si každý roveň a nížádný se nebude převyšovati nad druhého druhu. Jmění, kdo by jakým vládl, rozdělí se spoludruhmem bratrsky, rovným dílem. Když bude míti jeden lepší kabát než jeho druh, dá jej nuznějšímu. (!)

„Jen když to vím, a mohu míti na to důkazy,“ zamručel si potichu Štoural.

„Volnost“, pokračoval řečník dále, „to je to, co jsem vám svrchu vypravoval. Pryč tedy se všemi kněžskými předsudky, a nedejme se tedy klamati od rozličných pověřivých jezuitů, a vrhněme se osvětě a svobodě v náruč! Ti nás hledí zatlačiti z bojiště za náš stav, chtějí nás učiniti svými otroky a patolízali (pozor, pane doktor, na řeč! volal kovář) a co ještě? Slavný Lassale má pravdu, kterýž kdysi uprostřed svých

přátel řekl: „Dokavad nebude mezi občanstvem jednoty, t. j. bratrství, nesvedeme ničehož!“ Proto hleďte mezi sebou zakládati spolky bratrské, vyvolte ze svého středu muže, který by vás povznášel k vašemu dobru. Proto řídme se podle slov našich slavných mužů, a jejich hesla, rovnost, volnost, bratrství. A tím ukončuji schůzi. Na zdar!“

„Na zdar! Hoch!“ křičeli dělníci z továrny k tomu navedení, ač mezi tou slávou bylo slyšeti také několikero: „Ohó! Psst!“

„Mají pravdu, že křičí hoch,“ pravil po utišení bednář Pěnkava k občanům libovským. „Hoch by se styděl takové nesmyslnosti do vzduchu pronášeti, neřku-li tenhle pan doktor, který nemá rozumu ani tolik co školák!“

Dělníci s několika „osvícenými občany“ libovskými odešli do hospody, aby zapili páně doktorovu přednášku. Co by se nyní starali? Až nastane rovnost, budou míti zase za co pít.

Pan doktor usadil se s panem ředitelem Kohnem opět za panský stůl a pan ředitel dal samou radostí přinést „bordeauxské.“

Občané však libovští, majíce v čele Pěnkavu a Kožíška, usedli na vzdor panskému stolu za veliký stůl naproti.

„Když chtějí rovnost, tak proč bychom se jich stranili?“ prohodil Kožíšek, hodiv okem po pánech, kteří výsledek přednášky zapíjeli „bordeauxským“.

„Jest-li pak to není k zlosti,“ durdil se truhlář Červený. „Ti tam mohou píti drahá vína a my se musíme spokojiti s takou břečkou.“

„To by ještě ušlo,“ mínil zase Štoural, „jen aby byla taková břečka pořád. Ale já mám tyhle šaty již špatné, obzvláště pak kabát, který ukazuje k Lokti, a pan doktor Bořil má hezké šaty se zlatými hodinami.“

Sousedé se hlučně zasmáli těmto Štouralovým výrokům; jindy by asi pochodil zle, kdyby se chtěl mezi ně míchat. Ale, že byl dnešním hrdinou, rádi mu to odpustili, ale i zavdané mu dali.

„Máš pravdu, Štourale,“ popichoval jej Červený. „Kázal nám tady o rovnosti, a já vím, že by nechtěl ani kabát s tebou vyměnit.“

„No — jen toho nechte, já mu to nák pod nos strčím,“ zasmáí se Štoural, a „fešáckým lokem“ vyprázdnil litr piva, který mu Červený poručil.

Zatím u stolu panského proudila čilá rozprávka, že prý se přednáška bez větších výtržností odbyla. Pan Kohn prosil vážného doktora Bořila, by se ještě podržel několik dní u něho v továrně, což tento mu k radosti jeho přislíbil. Netušilo však panstvo, že na protějšku panuje čilý hovor o nich. Oč, kdyby věděli, co na ně se chystá, dozajista by jim ohnivé „bordeauxské“ zmrzlo v ústech.“

Pojednou však byly obě strany vyrušeny hlomozem z hostince, kdež se na to ozval hromový křik :

„Ať žije rovnost, volnost, bratrství! Sláva!“

„Gratuluji vám, pane doktor, k dnešnímu skvělému dnu, který vám dozajista utkví v pa-

měti. Právě provolávají rovnost“ podotkl s úsměvem, ovšem že po německu), pan ředitel Kohn, a podal doktoru obě ruce.

„A já také gratuluji té rovnosti (!) která mi bude také k něčemu dobrá,“ pravil zvláštním hlasem Štoural, a pohlédl na pana doktora.

V tom vyhrnul se zástup dělnictva z nalévarny, maje v čele „osvíceného“ počestného pana mistra Podrážku, a zamířil rovnou k panskému stolu.

„Přicházejí vám gratulovat!“ pošeptal doktorovi ředitel.

Pan doktor tvářil se vážně, (ale i trošičku hrdě) a vstav od stolu, udělal proti nim dva neb tři kroky.

„Co si ráčíte přát, občané?“ Vším, čímkoliv budu moci vám posloužiti, milerád učiním.“

„Přicházíme „jim“, vážený pane doktore Bořile, děkovat za vaši ochotu, kterouž jste nám dnešního dne učinil, osvítiv náš rozum, jelikož jsme až dosaváde ve tmářství (?!) vězeli. Především jim děkuji ve jménu všech dělníků a osvíceného obyvatelstva libovského (však ono jich bylo pořádku) za heslo, odkaz to po velikých mužích, rovnost,“

„Jó — tady je ta rovnost, pane doktore,“ přerušil Podrážku Štoural, a vyhartusil se davem až před panský stůl. „Voni nám tady coši povídali o nějaké rovnosti. Tady já mám špatné šaty, a voni pěkné, dají mi tedy své, jak se sluší po bratrsku.“

Dělnictvo i páni pohlíželi s podivem na toho »vagabunda« jak jej nazývali, ale že by mluvil důsledně dle přednášky, to nechtěli uznati.

»Vyhoďte toho tarebák!« začal křičeti ředitel, který nejprvnější se probral z leknutí.

»Však já půjdu sám, ozval se Štoural. »Ale voni, pane doktor, nezapomenou na tu rovnost, až se s nimi budu někda rovnat!« Na to zmizel v davu, v kterémž tu a tam ozval se smích. Štoural měl pravdu!«

Pan ředitel Kohn a pan doktor Bořil sedli hned na to do kočáru a odjeli pryč z místa. Dělnictvo rozčilené a občanstvo smějící se odcházeli.

III.

Od přednášky uplynuly plné tři dny, aniž by se cosi pozoruhodného přihodilo. Ve středu večer, když »serbus« odzvonil klekání, ozval se na návsi hluk. Každý vyběhl z domku na ulici, co by ten pozdní hluk znamenal.

»Štourala vedou!« ozývaly se hlasy ze všech stran.

A skutečně.

Majestátná postava Štouralova při valném šeru vyjímala se velmi panský. Na těle černý frak, bílou vestu, na níž se houpaly zlaté hodiny, a na hlavě měl cylindr.

»To jsou doktorovy šaty, co tady byl!« zvolal kdosi z občanstva libovského.

»A kde k tomu přišel?« táže se mnohý z čtenářů.

Inu, stalo se to takhle. Pan doktor měl pobýti u pana ředitele továrny celý týden jako host, a on toho jak se patří užíval. Ráno dlouho vstával, jedl dobře, a po dobrém obědě vyšel sobě buď s panem ředitelem aneb také sám na procházku.

Ve středu již k večeru vyšel sobě k blízkému lesíku a usedl na pokraji lesa. Tu znenadání objeví se před ním Štoural, který byl na březových kořenech Pěnkavovi na obruče.

„Dobrý večer, pane doktor, těší mne velice, že se shledáváme,“ pravil klidným tónem Štoural.

Doktor zbledl a ohlédl se úzkostlivě kolem; strach jej napadl, vida se s takovým pobudou na osamělém místě. Štoural bedlivě sledoval doktora, který se cítil velice úzkostlivým před ním, což jemu způsobilo radost.

„Tak, pane doktor, rád bych si s nima pohovořil o té rovnosti,“ začal Štoural dorážeti na pana Bořila. „Ale nemohu se upamatovati, jak to bylo. Nemohli by mi to opakovati?“

Doktor chtěl něco promluvit, ale hlas mu selhal. Pohlédl na Štourala a učinil několik kroků vpřed.

„He — pane doktor, to jsme si neudělali. Napřed uděláme pořádnost o rovnosti a pak mohou jíti třeba do Prahy,“ doložil Štoural a vzal doktora za rameno. Dotknutí jeho působilo na doktora, jakoby jej elektrická jiskra projela.

„Bát se mne nemusejí, nic jim zlého neudělám, než že chci udělati rovnost, podle jejich rady z ne-

dělní přednášky. Mám tadyhle špatný kabát a vestu; klobouk má již tolik okének, co světových stran. Já vím, že v Praze mají ještě hromadu šatstva a ten oblek, co mají na sobě, mohli by mně dát a já bych jim dal prozatím tenhle, než by došli do továrny, kde by jim pan ředitel nějaký na čas propůjčil,« navrhoval pokojně pobuda.

Doktor však stál zde strnulý a bledý jako stěna, nemaje se k věci.

»No — hybaj!« rozkřikl se nyní Štoural. »Čas kvapí a noc hnedle na krku «

Nedbaje pak již ničeho, strhl doktora k zemi a začal jej svláčeti. Hodiv mu pak svůj oblek, do kterého se doktor musel chtěj nechtěj obléci, »narařičil« se hned do toho obleku doktorova, a kráčel, nóbli oblečen, k městu. Než, pan Štoural měl smůlu. Před samým městem, když se chtěl dáti humny, setkal se s četníkem, který právě šel z továrny a pana doktora před několika hodinami viděl.

»Ah, pane doktor, kde jste se tu vzal?« oslovil četník domnělého doktora. Domnělý však doktor, nechaje četníka státi, chtěl prchnout. V tom okamžiku jej hned četník zachytl a při zapadajícím slunci si jej prohlédl.

»Tak to ty jsi, Štourale! nenadál jsem se, že se s tebou tak brzo shledám. Kde jsi vzal ty šaty a ty hodinky. Pochybuji, že by ti je pan doktor dal.«

»Dělali jsme s panem doktorem rovnost!« prohodil Štoural.

»Rovnost!« usmál se udiveně četník. »Pro všechen však případ půjdeš se mnou do Libova.«

Pak vzav Štourala před sebe, vedl jej až do Libova, kde, jak jej přivítali, víme již.

Zde končím. Co jsem chtěl vlastně tím, táže se dozajista někdo ze čtenářů. V nynějším devatenáctém století, kdy racionalismus a socialismus chtějí obrátiti svět rub na rub, bývá začasťe slyšeti slova rovnost. Hlásají je ponejvíce učení pánové, kteří obzvláště mají slova tmářství, zpátečníci, osvěta, pokrok, svobodomyslnost, rovnost a j. neustále na jazyku a stále jím se otírají o naši římsko-katolickou církev. Rovností chtějí docílit pod škraboškou lásky k dělnictvu, by žádná církev a žádné její zákony nebyly a tak se jim proti jejich vůli nestavěly, a v konání prostopášnosti nebránily. Kdyby však všude páni hlasatelé svobody tak pochodili, jako v Libově, poděkovali by se zajisté té rovnosti. Štoural, který to s tou rovností bral do opravdy, dostal se do tmy; patřil tam. Kdo však takovému děláni rovnosti učí, ten tam patří tím více.

